

**GÜNEYDOĞU ASYA ÜLKELERİNDE TÜRK DIŞ
POLİTİKASI VE EKONOMİK İLİŞKİLERİNDE
YENİ BİR GİRİŞİM: ENDONEZYA ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ponlawat PANNGAM

Eskişehir 2025

**GÜNEYDOĞU ASYA ÜLKELERİNDE TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE
EKONOMİK İLİŞKİLERİNDE YENİ BİR GİRİŞİM: ENDONEZYA
ÖRNEĞİ**

Ponlawat PANNGAM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Uluslararası İlişkiler Programı

Danışman: Prof. Dr. Bülent AÇMA

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Eylül, 2025

Eskişehir

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ponlawat PANNGAM'ın “Yeniden Asya Girişimi Kapsamında Türkiye’nin Asya’daki Rolü” başlıklı tezi **08 Eylül 2025** tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek “Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, **Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Programında**, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

		<u>Ünvanı Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Danışman)	:		
Üye	:		
Üye	:		
Üye	:		
Üye	:		

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

GÜNEYDOĞU ASYA ÜLKELERİNDE TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE EKONOMİK İLİŞKİLERİNDE YENİ BİR GİRİŞİM: ENDONEZYA ÖRNEĞİ

Ponlawat PANNGAM

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eylül, 2025

Danışman: Prof. Dr. Bülent AÇMA

“Yeni Asya” girişimi, Türk dış politikası için önemli bir zorluk teşkil etmekte olup, Asya ülkeleriyle daha derin ortaklıklar kurmayı ve ilişkilerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu stratejik dönüş, Türkiye'nin Asya'daki ekonomik ve jeopolitik etkisini genişletme niyetini yansıtmaktadır. Girişim, siyasi, ekonomik ve kültürel işbirliği ile ortaklığın diğer yönlerine odaklanmakta olup, özellikle Güneydoğu Asya ülkelerini hedeflemektedir. Endonezya, Osmanlı İmparatorluğu'na kadar uzanan tarihi bağları, dünyanın en büyük Müslüman nüfusuna sahip ülke olması ve hızla büyüyen bir pazar olması gibi çeşitli faktörler nedeniyle seçilmiştir. Bu çalışma, Türkiye ile Endonezya arasındaki ikili ortaklıkları vurgularken, ASEAN içindeki ekonomik ve bölgesel diplomatik bağları güçlendiren ve Endonezya'yı stratejik bir müttefik olarak konumlandıran Türkiye'nin dış politika gündemini açıklamayı amaçlamaktadır. Bu araştırmada, vaka çalışması yaklaşımına odaklanarak nitel bir metodoloji seçilmiştir. Bu yaklaşım, Türkiye ile Endonezya arasındaki ekonomik ilişkileri tanımlamak ve Güneydoğu Asya bölgesinde yer alma fırsatlarını incelemek için kullanılmıştır. Bu çalışmanın bulguları, Türkiye'nin Güneydoğu Asya'da, özellikle Endonezya'da kalkınma, jeopolitik, eğitim ve ekonomik işbirliği alanlarında varlığını göstermektedir. Çalışma, Türkiye'nin Endonezya'daki dış politikasının başarısının, jeopolitik zorlukları aşma ve bunlara uyum sağlama becerisine, kendini küresel bir aktör olarak konumlandırma ve diğer rakiplerle rekabet etme becerisine bağlı olduğu sonucuna varmıştır.

Anahtar Sözcükler: Asya'da Yeni Girişim, Türkiye, Endonezya, Ekonomi, Dış politika

ABSTRACT

ASIA ANEW İNİTİATİVE IN TURKISH FOREIGN POLICY AND ECONOMIC RELATIONS IN SOUTHEAST ASIA COUNTRIES: CASE OF INDONESIA

Ponlawat PANNGAM

Department of International Relations

Graduate School of Anadolu University, September 2025

Supervisor: Prof. Dr. Bülent AÇMA

The "Asia Anew" Initiative represents a significant challenge to Turkish foreign policy, aiming to forge deeper partnerships and enhance engagement with Asian nations. This strategic pivot reflects Turkey's intent to expand its economic and geopolitical influence in Asia. The Initiative focuses on political, financial, and cultural cooperation and other aspects of partnership, particularly targeting Southeast Asian countries. Indonesia has been selected due to several factors, including historical ties dating back to the Ottoman Empire and its status as the country with the largest Muslim population in the world and a rapidly growing market. This study aims to explain Turkey's foreign policy agenda, which emphasises bilateral partnerships between Turkey and Indonesia while strengthening economic and regional diplomatic ties within ASEAN and positioning Indonesia as a strategic ally. A qualitative methodology is chosen in this research by focusing on a case study approach. This approach is employed to describe the economic relations between Turkey and Indonesia and to examine the opportunities for involvement in the Southeast Asian region. The findings of this study demonstrate Turkey's presence in Southeast Asia, specifically in Indonesia, concerning development, geopolitics, education and economic cooperation. The study concludes that the success of Turkish foreign policy in Indonesia depends on its ability to navigate and adapt to geopolitical challenges while establishing itself as a global actor and competing with other competitors.

Keywords: Asia anew Initiative, Turkey, Indonesia, Economic, Foreign policy

TEŞEKKÜR

Tez danışmanım Prof. Dr. Bülent AÇMA 'ya, değerli rehberliği, sarsılmaz desteği ve “Güneydoğu Asya Ülkelerinde Türk Dış Politikası Ve Ekonomik İlişkilerinde Yeni Bir Girişim: Endonezya Örneği” başlıklı tezimi tamamlamama yardımcı olmak için ayırdığı zaman için en içten şükranlarımı sunarım. Özellikle Polonya'da bir yıl süren Erasmus değişim programı ve Türkiye'ye döndükten sonra geride kaldığım dersleri telafi etmek için gösterdiğim çabalar nedeniyle karşılaştığım birçok zorluğa rağmen, bu süreç boyunca sabırlı ve destekleyici olmaya devam etti. Onun rehberliği için içtenlikle teşekkür ederim.

Ayrıca, jüri üyelerine katılımları ve değerli geri bildirimleri için içten teşekkürlerimi sunarım. Önerileri ve fikirleri bu akademik çalışmaya önemli katkıda bulunmuştur.

Her durumda bana verdikleri sarsılmaz destek ve sürekli teşvikleri için ebeveynlerime, Pichet Panngam ve Sunit Panngam , sonsuz sevgi ve minnettarlığımı sunarım. Onların fedakarlıkları olmasaydı, akademik yolculuğumda bu noktaya gelemezdim.

Tomer'den bu ana kadar yanımda olan sevgili arkadaşım Titah Haritul Ichwani'ye özel teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Türkçe derslerinde zorluklar yaşadığımızda ve programı bırakmak zorunda kalacağımız zamanlarda bile Ankara'da azimle devam ettik ve sonunda Anadolu'daki eğitimimizi tamamladık. Sayısız anılar, sarsılmaz destek ve aradaki her şey için teşekkür ederim. Bunların benim için ne kadar değerli olduğunu kelimelerle ifade edemem. Adını tek tek anmak istediğim birçok arkadaşım var, ancak hepsini burada saymak imkansız. Hepinize varlığınız, kahkahalarınız ve birlikte geçirdiğimiz zamanlar için teşekkür ederim.

Son olarak, beni Tayland'dan bursiyer olarak seçen ve Türkiye'de eğitimime devam etmemi sağlayan “YTB” Türkiye Bursları'na derin şükranlarımı sunarım. Türkiye ve Tayland arasında bir köprü görevi görmeyi umuyorum.

Ponlawat PANNGAM

10/09/2025

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “ıntihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....
.....
(Ponlawat Panngam)

NOT: *Bu belgenin ciltlenmiş tezin “Abstract”tan sonraki sayfasında ıslak imzanız ile (fotokopi olmayacak) yer alması gerekmektedir.*

10/09/2025

STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES

I hereby truthfully declare that this thesis/dissertation is an original work prepared by me; that I have behaved in accordance with the scientific ethical principles and rules throughout the stages of preparation, data collection, analysis and presentation of my work; that I have cited the sources of all the data and information that could be obtained within the scope of this study, and included these sources in the references section; and that this study has been scanned for plagiarism with “Scientific Plagiarism Detection Program” used by Anadolu University, and that “it does not have any plagiarism” whatsoever. I also declare that, if a case contrary to my declaration is detected in my work at any time, I hereby express my consent to all the ethical and legal consequences that are involved.

.....

.....

(Ponlawat Panngam)

** This document has to be included with your original signature (no photocopies) on the page following the “Abstract” page of the bound copy of the thesis.*

10/09/2025

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

Bu tezi hazırlarken (örneğin ChatGPT, Gemini, DALL-E vb.) üretken yapay zekâ programlarından destek aldığımı/almadığımı beyan ederim. Tezin hazırlığı aşamasında üretken yapay zekâ programlarından (örneğin çeviri, bilimsel makale vb.) desteği aldım. Üretken yapay zekâ programlarından aldığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğimi bildiririm.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....

.....

(Ponlawat Panngam)

DİKKAT: Eğer tez çalışmasının herhangi bir evresinde üretken yapay zekâ programlarından yararlanılmamışsa öğrenci bu sayfayı; “*Bu tez çalışmasının hazırlanması, yürütülmesi, verilerin analizi vb. aşamalarının herhangi birinde üretken yapay zekâ programlarından yararlanmadığımı beyan ederim*” ifadesi ile imzalayarak teze eklemelidir.

10/09/2025

DECLARATION OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE USAGE

I declare that I received support from generative artificial intelligence programs (for example ChatGPT, Gemini, DALL-E, etc.) while preparing this thesis/dissertation. I have received support from generative artificial intelligence programs (e.g. language translation, access to scientific articles, etc.) during the preparation of the thesis/dissertation. I declare that I have checked the accuracy of the information I received from generative artificial intelligence programs.

I also declare that, if a case contrary to my declaration is detected in my work at any time, I hereby express my consent to all the ethical and legal consequences that are involved.

.....

.....

(Ponlawat Panngam)

ATTENTION: If generative artificial intelligence programs were not utilized at any stage of the study, the student should sign this page; *“I declare that I have not used generative artificial intelligence programs at any stage of the preparation, execution, data analysis, etc. of this study”* and add it to the thesis/dissertation.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES	vii
ETİK KURUL BELGESİ BEYANNAMESİ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI	viii
DECLARATION OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE USAGE .	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
1. Yeniden Asya Girişimi: Türkiye'nin Doğuya Stratejik Dönüşü	5
1.1. Asya'nın Türk Dış Politikası Üzerindeki Etkisinin Yeniden Ayarlanması	6
1.2 Güney Asya.....	8
1.3 Orta Asya.....	10
1.4 Batı Asya	12
1.5 Güneydoğu Asya	14
1.6 Doğu Asya	15
1.7 Yeniden Asya Girişimi: Türkiye'nin Asya'ya Katılım Yoluyla Küresel Önem Kazanma Yolu.....	16
İKİNCİ BÖLÜM.....	19
2.1 Endonezya.....	20
2.2 Malezya	22
2.3 Singapur.....	24

2.4 Tayland	26
2.5 Brunei Darüsselam.....	28
2.6 Filipinler.....	29
2.7 Laos	31
2.8 Myanmar.....	32
2.9 Kamboçya	34
2.10 Vietnam	35
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	37
3.1 Türkiye-Endonezya İlişkilerine Tarihsel Bir Bakış: Ortak Köklerden Küresel Ortaklıklara	37
3. 2 Türkiye ve Endonezya Arasındaki Güncel İkili İlişkiler: Stratejik, Ekonomik ve Kültürel Boyutların Analizi	40
3.3 Türkiye-Endonezya İlişkilerinin Geleceğine Yönelik Beklentiler: Stratejik Fırsatlar ve Ortaya Çıkan Zorluklar	42
3.4 Türkiye-Endonezya İlişkilerine Ekonomik Bir Bakış: Ticaret, Yatırım ve Stratejik Ortaklıklar	44
3.4.1Ticaret ve Yatırım ortaklığı	47
3.4.2 Stratejik Ekonomik Ortaklıklar	47
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	49
Metodoloji.....	49
4.1 Araştırma Tasarımı	49
4.2 Veri Toplama Yöntemi ve Kaynakları.....	50
4.3 Analitik Araçlar	50
4.3.1 SWOT Analizi (Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler)	50
4.3.2 Rekabet Analizi	51
4.3.3 Karşılaştırmalı Analiz.....	52
4.4 Metodolojinin Sınırlamaları	52
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	53

Bulgular ve Analiz.....	53
5.1 Türkiye ve Endonezya/ASEAN Arasındaki Ekonomik ve Ticari Bağlam	53
5.2 Ekonomik Verilerle SWOT Analizi	54
5.2.1 Türkiye SWOT Analizi.....	55
5.2.2 Endonezya SWOT Analizi.....	56
5.3 Dış Politikaya Uygulanan Rekabet Stratejisi Analizi	57
5.4 Karşılaştırmalı Analiz	59
SONUÇ	61
1. Sonuç	61
2. Tartışma.....	62
3. Öneriler	63
KAYNAKÇA.....	65
ÖZGEÇMİŞ	80

GİRİŞ

Mevcut Cumhurbaşkanı Recep Tayip Erdoğan'ın liderlik döneminden sonra Türkiye, yabancı ülkelerle ilişkilerini güçlendirmeye çok odaklandı. Türkiye'nin atılımlarından biri de Asya bölgesine odaklanmak. Türkiye, yeni bir girişim olan Türkiye Asya adı verilen yenilikçi bir önlemle dış politikasını yeniden ayarlamaya çalışıyor. Türkiye'nin Asya bölgesindeki ülkelere odaklanarak diplomatik ilişkilerini geliştirmek için attığı adımların analiz edilebilecek birçok yönü var. Türkiye, diplomatik ilişkilerini Batı ülkelerine daha fazla odaklanan önceki konseptin ötesinde çeşitlendirmek için siyasi, ekonomik ve kültürel boyutlara odaklanmaktadır (Yohanna et al., 2020, P.256). Türkiye'nin bu stratejik adımı atmasının nedeni, Asya Bölgesi'nde son dönemde artmaya devam eden ekonomik ve jeopolitik gücünün tanınmasının öneminin farkına varmış olmasıdır. Elbette Türkiye de Asya Bölgesi'ndeki kalkınmada aktif bir rol oynamak istemektedir (Chaziza, 2021,P.35).

Ancak Türkiye, ekonomik ve jeopolitik ilişkiler açısından Asya ile ilişkilerinin öneminin farkındadır ve her iki taraf için de faydaları artırmaya çalışmaktadır. Dinamik bir küresel düzende kilit bir oyuncu olmayı hedefleyen Türkiye'nin bu kararı pragmatik değerlendirmelerin ardından gelmiştir. 'Yeni Asya' Girişimi, Türkiye ile Asya ülkeleri arasında ticaret, yatırım, teknoloji, kültür ve siyasi diyalog gibi çeşitli boyutlarda etkileşimi arttırmak için oluşturulan çok boyutlu bir politika çerçevesi olarak kabul edilmektedir. Bu Girişim, Türkiye'nin dış politikasını yeniden düzenlemeyi amaçlamaktadır ve Türkiye'nin diplomatik ilişkilerini, daha çok Batı ülkelerine yönelik olan önceki konseptin ötesinde çeşitlendirmeye yönelik stratejik bir adımdır. Asya'da gelişmekte olduğu düşünülen ülkelere biri olan Çin'in ekonomik ilerlemesi, Türkiye'yi güvenlik ve terörle mücadele de dâhil olmak üzere çeşitli alanlarda Çin ile ilişkilerini güçlendirmeye önemli ölçüde teşvik etmiştir (Isik & Zou, 2019, P.284). Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi stratejisi aracılığıyla gerçekleştirdiği ekonomik patlama, Orta Asya'ya önemli ekonomik değişiklikler getirmiştir (Song, 2019, P.06).

Bölgeler arası bağlantıya odaklanan Kuşak ve Yol Girişimi, 2013 yılında Başkan Xi Jinping tarafından önerildiği üzere, Çin ile Asyalı komşuları arasında gelişmiş işbirliği ve iletişimin yolunu açmıştır (Papatheologou, 2019, P.900). Bununla birlikte Çin, altyapı bağlantısı, artan ticaret ve yatırım yoluyla ikili uluslararası kalkınma bağlarını geliştirmeyi

amaçlayan 'Bir Kuşak Bir Yol' Girişimi ile başarılı olmuştur (Jiang, 2020, P.142). "Yeni İpek Yolu" olarak da adlandırılan bu girişim, potansiyel olarak dünya nüfusunun %64'ünü ve küresel GSYH'nin %30'unu oluşturan Asya, Avrupa ve Afrika'daki ekonomileri güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda, Türkiye'nin Batılı ülkelere yönelik şüpheciliği de artmakta ve bu durum Türkiye'yi uluslararası sistemin anarşik yapısında başka seçenekler aramaya teşvik etmektedir (Bamigboye, 2022, P.65). Bu değişen küresel kargaşanın ortasında Türkiye, özellikle Güneydoğu bölgesindeki Asya ülkeleriyle ilişkiler kurmuştur (Yohanna et al., 2020, P.263). Öte yandan, Türkiye'nin amacı dış politika sisteminin stratejik yönelimini geliştirmektir. Daha önce Türkiye'nin odak noktası batı bölgesi olarak kabul edilen Avrupa bölgesiydi.

Ancak şimdi Asya bölgesi olarak kabul edilen doğu bölgesine kaymıştır. Amaç, özellikle Türkiye'nin küresel arenadaki rekabet gücünü arttırabilecek stratejik sektörlerde ilişkileri güçlendirmektir. Türkiye'nin Asya'daki etkisini artırma arzusu, stratejik konumunu kullanmaktır. Türkiye'nin dış politikası yeni uygulamalar kazandıkça, Avrupa kıtasındaki ülkeler için daha cazip hale gelmiştir. Bunlardan biri, AB'ye katılım tartışmalarının ötesinde, Avrupa ülkelerinin Türkiye'nin daha spesifik bazı dış politikalarına yaklaşımıdır (Küçükcan & Küçükkeleş, 2008a, P.24). Türkiye'nin dış politikası, Türkiye'nin Asya ülkelerine yaklaşımıyla uyumludur. Türkiye, jeopolitik bir tehdit oluşturmada karşılıklı faydalar sunarak etkisini artırmak için bazı geleneksel anlayışlar ve yeni aktörlerle de rekabet ettiğinin farkındadır (Wheeler, 2011, P.47).

Öte yandan, Türkiye diğer Asya ülkeleriyle de ilişkilerini geliştirmektedir. Bu artış eğilimi son on yılda gerçekleşmiştir. Hâlihazırda Türkiye'nin, 10 ASEAN ülkesinin tamamı da dâhil olmak üzere 'Yeniden Asya Girişimi' üyesi ülkelerde 54 diplomatik ve konsolosluk misyonu bulunmaktadır (Riwansyah, 2021, P.09). Türkiye aynı zamanda 2017 yılında Asya Parlamenter Asamblesi'ne de başkanlık etmiştir. Türkiye'nin Asya'daki siyasi sahneye aktif katılımı, 2019-2021 yılları arasında Asya İşbirliği Diyalogu'na, 2019-2021 yılları arasında Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'na ve 2017-2021 yılları arasında D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'na başkanlık etmesiyle de gösterilmektedir. Bu roller, Türkiye'nin ASEAN ülkelerini destekleme konusunda ne kadar kararlı olduğunu ve ASEAN bölgesindeki ilişkilerin güçlendirilmesine aktif olarak ortak olmak istediğini göstermektedir (Yılmaz, 2024, P.15). Türkiye, ASEAN'ın ekonomik alanda güçlü bir cazibeye sahip olduğunun farkındadır; bu durum ABD, Çin, Hindistan ve Rusya'nın da ASEAN pazarına girmeye çalışmasından

anlaşılabilir. Elbette bu durum ASEAN Bölgesi'nde rekabeti daha rekabetçi hale getirmektedir (Riwansyah, 2021, P.06).

Coğrafi olarak Güneydoğu Asya bölgesi yaklaşık 4.500.000 kilometrekarelik (1.700.000 mil kare) bir alanı kapsamakta olup, bu alan Asya'nın %8'ini ve dünyanın toplam kara alanının %3'ünü oluşturmaktadır. Toplam nüfus 675 milyon olup, dünya nüfusunun yaklaşık %8,5'ini temsil etmektedir. Şu anda Güneydoğu Asya bölgesi on bir ülkeden oluşmaktadır: Brunei, Kamboçya, Laos, Vietnam, Filipinler, Singapur, Tayland, Myanmar, Endonezya, Malezya ve Doğu Timor. Ancak, Doğu Timor hariç sadece on ülke Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) üyesidir. ASEAN, üyeleri arasında ekonomik, siyasi, askeri, eğitimsel ve kültürel entegrasyonu kolaylaştırmak için kurulmuş bölgesel bir örgüttür.

Türkiye'nin odaklandığı ülkelerden biri Endonezya'dır ve Türkiye Endonezya'nın ASEAN içinde yavaş yavaş güçlü bir ekonomik ülke haline geldiğini tespit etmiştir. Endonezya'nın coğrafi konumu, büyük nüfusu ve büyüyen ekonomisiyle Türkiye için bu bölgede önemli bir ortak haline getiren çok stratejik bir konum olarak kabul edilmektedir (Wijaya, 2020^a, P.111). Endonezya'nın Güneydoğu Asya'daki diplomatik ilişkileri hızlandırma ve güçlendirme arzusunun altını çizen 2003 Bali Zirvesi'ne proaktif bir şekilde dahil olması nedeniyle Türkiye'nin Endonezya ile ilişkisi önemlidir (Fahlevi et al., 2020, P.02). Endonezya'nın bölgesel diplomasiye bu proaktif katılımı, Türkiye'nin Asya'ya yönelik stratejik kaymasıyla uyumludur ve Türkiye-Endonezya ilişkisi, Türkiye-Asya Girişimi'nin kilit bir unsurudur.

Endonezya, ASEAN bölgesinin önde gelen üyelerinden biri ve önemli bir Güneydoğu Asya oyuncusu olarak kabul edilmektedir. Türkiye'nin Yeni Asya Girişimi ile ilgili dış politikasını uygulaması için bir köprü olabilir (Yılmaz, 2024, P.13). Buna ek olarak, demokratik değerlere ve ılımlı İslami geleneklere sahip olan ve bunları uygulayan Endonezya'nın bölgesel diplomasiye katılımı Türkiye'nin dış politika hedefleriyle örtüşmektedir. Bu da Türkiye ve Endonezya'nın siyasi ve güvenlik konularında işbirliği yapma fırsatlarını teşvik etmektedir. Türkiye ayrıca Endonezya ile ikili ticaret hacmini arttırmaya çalışmakta ve Endonezya'daki kilit sektörlerle aktif olarak yatırım yapmaktadır. Türkiye için Endonezya'da cazip olan bazı sektörler, Türk ve Endonezyalı şirketler arasındaki ortak girişimlerle desteklenen altyapı, imalat ve turizmdir. Türkiye son zamanlarda Endonezya ile teknolojik işbirliğini de arttırmak istemektedir. Bu durum savunma sanayi, yenilenebilir enerji ve dijital teknoloji gibi çeşitli alanlarda görülebilir. Elbette giderek yakınlaşan ekonomik ilişkilerin yanı sıra Endonezya ve

Türkiye bölgesel istikrarı birlikte desteklemekte, terörle mücadele etmekte ve iklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili küresel zorlukları ele almaktadır.

Türkiye ve Endonezya, ilişkilerini geliştirmek için aktif ve önemli ölçüde siyasi diyalog kurmaktadır. Birleşmiş Milletler ve İslam İşbirliği Teşkilatı forumlarda yer almaktadır. ASEAN'ın önemi arttıkça, Türkiye'nin derinleşen angajmanı ekonomik kazanımlar, siyasi uyum ve kültürel sinerji için fırsatlar sunmaktadır. "Yeni Asya Girişimi" Türkiye'nin dış politikasında dönüştürücü bir döneme işaret etmektedir. Bu yeni dış politikanın başarısı, Türkiye'nin bunu uygulamadaki tutarlılığının yanı sıra bölgesel dinamiklere karşı duyarlılığına ve değişen jeopolitik manzaraya uyum sağlayabilmesine bağlı olacaktır. Etkili bir şekilde sürdürüldüğü takdirde, Türkiye ASEAN ile olan ilişkilerinden önemli ölçüde fayda sağlayacak ve küresel sahnede dinamik ve çok boyutlu bir aktör olarak rolünü daha da güçlendirecektir.

Bu çalışma, Yeni Asya Girişimi politikasının bölge ülkelerini nasıl etkileyebileceğini ve Türkiye'nin bu etkiden elde ettiği faydaları analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma, Türkiye'nin iki kıta, yani Asya ve Avrupa arasında bir bağlantı olarak stratejik konumundan hareketle, Türkiye'nin küresel arenaya katılımının ne kadar önemli olduğunu vurgulamayı amaçlamaktadır. Bu stratejik konum, Türkiye'ye iki kültürün kesiştiği bir bağlantı olarak eşsiz bir rol vermektedir: Batı ve Doğu. Türkiye tarihsel olarak Batı, özellikle de Avrupa ile ilişkilerine öncelik vermiş olsa da, son dönemde Asya bölgesindeki ilişkilere odaklanmaya başlamıştır. Türkiye'nin Asya bölgesi ile ilişkilerini artırmasının en güçlü nedeni Asya'nın küresel bölgede artan siyasi ve ekonomik etkisinden başka bir şey değildir. Aynı zamanda Türkiye'nin Asya'ya yönelik dış politikası da bölge ülkelerine olan ilgisinin ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir. Çalışma, bu bölgedeki ekonomik ve siyasi ilişkiler kapsamında, Türkiye'nin Asya Açılımı'nın uygulanmasının içeriğinin vurgulandığı Endonezya'ya odaklanarak tartışacaktır.

Çalışmanın konusu ve önemi: Türkiye'nin Yeni Asya Açılımı'nın ASEAN bölgesindeki uygulamasını ortaya koymak, Endonezya'ya odaklanmak ve bunu değerlendirmek ve bir anlayış geliştirmek. Çalışma, Asya'nın Yeni Girişimi konusuna "ekonomik ve siyasi" perspektiften yaklaşmakta ve Endonezya ile doğrudan bir ilişki kurma hedefini ortaya koymaktadır. Çalışma, Türkiye'nin Endonezya'daki varlığının ekonomik ve siyasi açıdan önemini vurgulamayı amaçlamaktadır. Bu alanda yapılacak çalışmalara yol göstermeyi amaçlamaktadır.

Hipotez: Türkiye'nin jeopolitiği son yıllarda değişmiştir ve daha çok Avrupa tarafına odaklanmak yerine Asya bölgesine girmek için bir fırsat aramaktadır. Türkiye, Yeni Asya Girişimi aracılığıyla Asya bölgesinde, özellikle de Endonezya'ya odaklanarak ASEAN'da daha fazla güç oluşturmaya ve varlığını güçlendirmeye çalışmaktadır.

Araştırma Yöntemi: Çalışmada "Türkiye'nin Yeni Asya Açılımı" kapsamındaki araştırma ve bulgulara ilişkin bir literatür taraması kullanılmıştır. Türkiye'nin Yeni Asya Açılımı'nın ASEAN bölgesinde uygulanması, Türkiye'nin yeni gücünün konumunu koruyabilmesi için değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara dayanarak, bu ülkelerin katkıları değerlendirilmiş ve değişen rolleri ele alınmıştır.

İlk bölümde, Türkiye'nin dış politikasında Yeniden Asya'nın rolü ele alınmış ve Doğu Asya, Güney Asya, Orta Asya, Orta Doğu ve Güney Doğu Asya'dan oluşan ASYA bölgesi temelinde açıklamalar yapılmıştır. Her bir bölgenin tarihsel arka planı, Türkiye'nin o bölge ile olan ilişkisine işaret etmektedir.

İkinci bölümde, Türkiye'nin bu bölgeye nasıl girdiğini anlamak, ilişkiyi güçlendirmek ve Türkiye'nin bölgedeki konumunu yansıtmak için Türkiye ve Güneydoğu Asya bölgesi arasındaki ilişki kapsamında tarihsel ve güncel durum ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde, ise ekonomi ve siyaset alanında en güçlü ülkelerden biri olan Endonezya'ya odaklanılacaktır. İki ülke arasındaki ilişkiyi etkileyen diğer unsurların yanı sıra, Endonezya'nın Türkiye'nin dış politikasında Yeni Asya Girişimi stratejisine ilişkin Türkiye'ye katkısı tartışılacaktır.

Sonuç bölümünde, ise Türkiye'nin küresel arenada var olabilmesi için Endonezya'daki Türkiye Yeniden Asya Girişimi'nin avantaj ve dezavantajları üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Yeniden Asya Girişimi: Türkiye'nin Doğuya Stratejik Dönüşü

Türkiye'nin Yeniden Asya Girişimi kavramı, Türk hükümeti tarafından 2019 yılından bu yana uygulanan bir dış politika konseptidir. Bu politikanın uygulanmasının hedefi Asya bölgesidir. Türkiye, Asya bölgesindeki ülkelerle diplomatik ilişkilerini geliştirmeyi

ummaktadır. Tanımı, tarihsel arka planı ve giderek gelişen Asya bölgesindeki ülkelerin dönüşümü ile bu politikanın uygulanması, Türkiye'nin uluslararası arenada yeni bir güç inşa etme konusundaki stratejik adımlarından biridir. Bu politika fikri, Türkiye'yi diğer süper güçlerden daha yüksek pazarlık değerine sahip bir ülke haline getirmektedir.

1.1. Asya'nın Türk Dış Politikası Üzerindeki Etkisinin Yeniden Ayarlanması

Türkiye'nin Asya bölgesindeki ülkelerle siyasi ve ekonomik ilişkileri son yıllarda hızla artmıştır. Bunun bir örneği, Türkiye'nin Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği'nin (ASEAN) diyalog ortağı olarak yer aldığı ve Türkiye ile Güneydoğu Asya ülkeleri arasında işbirliği ve etkileşimi kolaylaştırmaya yardımcı olan Güneydoğu Asya bölgesidir. Türkiye'nin ASEAN ile ilişkilerindeki evrimsel değişiklikleri ele almakta ve gelecekteki işbirliğine yönelik beklentileri ve zorlukları tartışmaktadır. Türkiye'nin “Yeni Asya Girişimi”, Türkiye'nin bölgedeki varlığını güçlendirmek için önemli olduğu düşünülen stratejik adımlardan biridir. Türkiye'nin “Yeni Asya Girişimi”, Türkiye'nin bölgedeki varlığını güçlendirmek için önemli olduğu düşünülen stratejik adımlardan biridir. Endonezya, Tayland ve Vietnam gibi çeşitli ASEAN ülkeleriyle jeopolitik ve ekonomik çıkarlar yoluyla (Tahalele et al., 2022, P.190). Tarihsel olarak, Türkiye başlangıçta batı bölgesindeki ülkelere, özellikle de Avrupa Birliği ve birkaç komşu ülkeye odaklanmıştır.

Ancak zaman içinde Asya'nın küresel ekonomi ve siyasetteki gücünü kanıtlamasıyla birlikte Türkiye rotasını değiştirmeye ve Asya bölgesine bakmaya başlamıştır (Troulis, 2019, P.592). Türkiye, yeni politikası “Yeniden Asya Girişimi” aracılığıyla Asya ülkeleriyle siyasi, ekonomik ve kültürel olarak daha iyi ve yakın ilişkiler kurmak için yoğun çaba sarf etmektedir. Bu girişimin kendisi de diplomatik ziyaretler düzenlemek, ticaret ve yatırımı teşvik etmek, kültürel değişimleri teşvik etmek ve güvenlik işbirliğini artırmak gibi çok yönlü bir yaklaşımla yürütülmektedir (Rohman & Napang, 2022, P.124). Türkiye bu adımlarla, Asya ve Avrupa'nın kesişme noktasındaki eşsiz coğrafi konumunu kullanarak Asya bölgesindeki varlığının önemini teyit edebileceğini ummaktadır (Şener, 2019, P.384).

“Yeniden Asya Girişimi” Türkiye için sadece ekonomik ve siyasi bir strateji değil, aynı zamanda Türkiye'nin anlaşılmasını sağlaması beklenen kültürel bir diplomasi olarak da değerlendirilmektedir. Elbette, Asya'daki ülkelerin vatandaşlarına burs sağlamak gibi eğitim yoluyla da bazı yumuşak diplomasiyer yürütülmektedir. Türkiye, eğitim yoluyla, ülkenin gelecekteki liderlerini Türkiye ile mümkün olduğunca erken ilişki kurmaya çekebilmek için mükemmel bir diplomasi yürütmeye çalışıyor. Türkiye, bu insanlar arasında ilişkiler kurarak,

siyasi mülâhazalarla daha kalıcı bir ilişki yaratılacağına inanmaktadır. Daha önce bahsedilenlere ek olarak Türkiye, son zamanlarda süper güçleri giderek daha fazla tehdit eder hale gelen iklim değişikliği, terörizm tehdidi ve siber güvenlikle ilgili engellerin aşılmasında da aktif rol oynamaktadır (Altay, 2024, P.3890).

Temel olarak, Türkiye'nin Asya'daki ülkelerle olan ilişkisi, Türkiye'nin Asya bölgesindeki çeşitli forumlara ve örgütlere aktif katılımıyla giderek güçlenmektedir. Bu, Türkiye'nin çeşitli taraflar için karşılıklı fayda sağlayan çok taraflı tartışmalara dahil olabilmesi için bir köprüdür. Aynı zamanda Asya'daki çeşitli bölgelerde ekonomik ve siyasi istikrarın sağlanması sürecine de Türkiye'nin katkısı bulunmaktadır. Elbette Türkiye bu aktif katılımın, Asya'daki ülkelerle işbirliği yapabilme konusundaki kararlılığını göstermesini ummaktadır. Elbette Türkiye, bu aktif katılımın Asya'daki ülkelerle işbirliği yapabilme kararlılığını göstermesini ummaktadır. 2014 yılında dünyanın en büyük 15. ekonomisi olmayı başaran Türkiye'nin askeri gücü ve stratejik coğrafi konumu, küresel arenada aktif bir rol oynama isteğini tetiklemiştir(Müftüler-Baç,2021n.d., P.04)Bu arada Türkiye, Avrupa Birliği'ne katılma arzusunu da göstermeye devam etmektedir ve bu durum Türkiye'nin Avrupa Birliği aday ülkelerinden biri olarak tescil edilmesiyle kanıtlanmıştır (Erşen & Çelikpala, 2019, P.586).

Türkiye zaman içinde Asya bölgesinde güç kazanmak için daha büyük fırsatlar görmektedir. Bu aynı zamanda Türkiye'nin bölgedeki ekonomik büyümedeki önemli artışı ve Asya'da giderek artan istikrarlı siyasi koşulları kabul etmesidir. Cumhurbaşkanı Erdoğan liderliğindeki Türk hükümeti, Türkiye'nin bağımsız bir güç olarak vizyonunu dile getirmiştir; bu durumda Türkiye'nin küresel arenada dik durması ve çıkarlarını yüksek sesle dile getirmesi beklenmektedir ki bu da nihayetinde bu stratejik yeniden yapılanmayı hızlandırabilir. Farkına varılması gereken bir husus, Türkiye'nin Asya'ya açılma arzusunun Batı ile ittifakının yerini alacağı anlamına gelmediği, aksine daha dengeli ve çeşitli bir dış politika portföyü oluşturacağıdır. Elbette bu yaklaşım, Türkiye'nin çevresindeki çeşitli bölgelerle işbirliği yapmak için pazarlık gücünü daha güçlü hale getirmektedir (Gürzel, 2014, P.102).

Türkiye tarafından sarf edilen çeşitli çabalar, Türkiye ve Asya ülkelerindeki ortakları arasında daha derin bir anlayış ve güven yaratmayı amaçlamaktadır. Asya bölgesinin şu anda dinamik bir ekonomiye sahip olduğu göz önüne alındığında, Türk yatırımcıların Asya bölgesine katılımı da önemlidir. Türkiye'nin Asya'ya katılımı sadece son zamanlarda yapılan bir şey olarak değerlendirilemez, geçmişin tarihine bakıldığında Türkiye'nin Asya'daki bölgeyle, özellikle de Orta Asya ve Orta Doğu ile tarihi ve kültürel bağları vardır. Sadece bu çalışma

Güneydoğu Asya bölgesinin şu anda kapsamlı ekonomik büyüme ve jeopolitik gelişmelere sahip olan kısmına daha derinlemesine bakmaktadır (Chaocheng & Yinping, 2005, P.155).

Güneydoğu Asya bölgesindeki ülkeler şu anda Türkiye için oldukça umut vaat eden birkaç ülkeden oluşmaktadır. Singapur'un oldukça güçlü bir ekonomik güce sahip olduğu ve Vietnam, Tayland ve Endonezya'nın çeşitli sektörlerde önemli gelişmeler gösterdiği göz önünde bulundurulduğunda bu ülkelerin oldukça umut verici olduğu söylenebilir. Bu durum ASEAN ülkeleri için Türkiye'yi daha yakın ilişkiler kurmaya çekecek özel bir cazibe unsuru olabilir. Güneydoğu Asya'nın en büyük ekonomik kapasitesine sahip olan ve büyük bir Müslüman nüfusu barındıran Endonezya'ya odaklanmak, Türkiye'nin “Yeniden Asya Girişimi”nde eşsiz bir konuma sahiptir. Endonezya'nın dünyanın en büyük beşinci nüfusu ve büyüyen orta sınıfı, ülkeyi Türk yatırımcılar için umut verici bir pazar haline getirmektedir.

Aynı zamanda Endonezya'nın Güneydoğu Asya ve Avustralya arasında oldukça stratejik sayılan konumu da onu denizcilik işbirliği için önemli bir ortak haline getirmektedir. Daha derinlemesine incelendiğinde, Türkiye ve Endonezya arasındaki aynı dini ve kültürel miras da toplumdan topluma değişim ve kültürel diplomasi için güçlü bir temel oluşturmaktadır. Bu durumda Türkiye, Endonezya'yı bölgesel istikrarın desteklenmesi ve aşırıcılıkla mücadele sürecinde önemli bir ortak olarak görmektedir. Bu durumda Endonezya, dini topluluklar ve kabileler arasındaki çeşitliliği yönetme ve terörizmle mücadele konusunda deneyim sahibi olarak görülmektedir. Elbette İslami Örgütler alanındaki işbirliği de din ve insanlık açısından ideoloji benzerliği göz önüne alındığında Türkiye ve Endonezya arasındaki ilişkileri daha yakın hale getirmektedir. Türkiye, iki ülke arasındaki ilişkileri güçlendirerek Güneydoğu Asya bölgesindeki etkisi için güçlü bir temel oluşturmaya çalışmaktadır (Elisabeth, 2008n.d., P.62).

1.2 Güney Asya

Asya ile ilişkilerini güçlendirme çabaları içinde olan Türkiye, Güney Asya bölgesindeki ülkelerle de daha iyi ilişkiler kurmaya çalışmaktadır. Türkiye, dış politikasında daha çok Batı odaklı olmuştur. Ancak son yıllarda Türkiye, Asya ülkelerine veya doğu bölgesi olarak adlandırılan bölgeye yönelik stratejik yöneliminde bir değişiklik yaşamıştır(Yoon, 2009n.d., P.12) Bu durumda, “Asya'ya Yeniden Yöneliş” Girişimi, Asya ülkeleriyle ilişkileri çeşitlendirmeyi ve derinleştirmeyi amaçlayan Türk dış politikasının yürütülmesinde bir köprü olmuştur. Ekonomik alanda işbirliği, siyasi diyalogun güçlendirilmesi, kültürel alışverişin teşvik edilmesi ve bölgesel güvenlik konularında ortak zemin oluşturulması, Türkiye için Asya'da önemli bir gündem oluşturmaktadır. Türkiye coğrafi olarak Avrupa, Orta Asya, Orta

Doğu ve Kuzey Afrika gibi önemli pazarlarda ticaretle ilgili birçok avantaj sunan Afro-Avrasya Merkezi'nde yer almaktadır (Enayatollah Yazdani, 2021, P.212). Türkiye'nin stratejik konumu geniş ticaret fırsatları sunmakta, yatırımları ve enerji kaynaklarına erişimi çekebilmektedir. Türkiye'nin Yeni Asya Girişimi politikasına yönelik en önemli motivasyonu da Asya'da artan küresel ekonomik rekabetten kaynaklanmaktadır ve bu durum gelecek vaat etmektedir.

Bu nedenle Türkiye, son yıllarda yüksek bir ekonomik büyüme oranına sahip olduğu düşünülen Asya ile ekonomik ilişkilerini çeşitlendirmeye çalışmaktadır (Inan,2005 n.d., P.40).Asya'ya yeniden yönelen Türkiye, bu ivmeyi Güney Asya ile ilişkilerini geliştirmek için de kullanmaya çalışmaktadır. Pakistan, Bangladeş, Hindistan, Nepal, Sri Lanka ve Maldivler gibi ülkeler bu dış politika vizyonunun uygulanmasında önemli bir konuma sahiptir. Türkiye'nin bölge ülkeleriyle ilişkileri yavaş yavaş ekonomik, siyasi, kültürel ve askeri alanlarda yakınlaşıyor. Elbette Türkiye'nin nüfuzunu artırma çabaları, stratejik konumu, tarihi mirası ve kültürel zenginliği ile desteklenmektedir (Niemiec, 2020, P.58). Bu nedenle, Türkiye'nin Güney Asya bölgesindeki ülkelerle ilişkilerini daha fazla analiz etmek, Türkiye'nin dış politika stratejisinin daha derin bir şekilde anlaşılmasını sağlayabilir. Hâlihazırda Güney Asya'daki Türk ekonomik ilişkileri ticaret, yatırım ve enerji gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır. Güney Asya ülkeleriyle yapılan serbest ticaret anlaşmaları sayesinde bölgedeki ticaret ve yatırım hacmi artırılabilir. İnşaat, enerji, tekstil ve turizm sektörleri gibi çeşitli sektörler Türkiye'den yatırımcıları Güney Asya bölgesinde işbirliğine çekmektedir.

Aynı zamanda, Türkiye'nin ekonomik büyümesi ve mevcut vasıflı işgücü sıkıntısı, birçok ikinci nesil vasıflı ve eğitilmiş Türk göçmenin Türkiye'ye dönmeye karar vermesine neden olmuştur (Biffi, 2013, P.378). Türkiye ile bölge arasındaki işbirliği, Türkiye'yi Asya ve Avrupa arasında bir enerji koridoru haline getiren enerji ithalatı ile ilgilidir (Çeçen et al., 2022, P.1323). Türkiye'nin Güney Asya Bölgesi'ndeki ülkelerle ilişkilerine bir örnek, tarihi ve kültürel bağları olan Pakistan'dır. Asya'daki ekonomik büyüme potansiyeli Türkiye'nin geleceği için umut vericidir. Her iki taraf da karşılıklı güven ve işbirliğine dayalı iyi ilişkiler kurmuştur. Bugün Pakistan da bölgesel olarak iyi bağlanmış ve Çin-Pakistan Ekonomisi ile entegre olmuş bir ülkedir. 62 milyar dolarlık proje, Çin ve Pakistan arasındaki en önemli bölgesel entegrasyon Girişimi olduğunu kanıtlamaktadır (Khetran & Khalid, 2019, P.462). Ancak Pakistan da enerji ihtiyacını karşılamada sıkıntılar yaşamaktadır ve bu boşluk Türkiye'nin enerji alanında ilişki kurması için bir fırsat sunmaktadır (Haider Saleem & pipeline, 2018, P.60). Bu arada,

Türkiye'nin Bangladeş ile ilişkileri de son yıllarda önemli bir ivme kazanmıştır. Yoğun kültürel alışverişler sayesinde iki ülke arasındaki ticaret hacmi önemli ölçüde artmıştır.

Bu arada, tekstil sektörü Hindistan ve Bangladeş arasında bölgesel üretim ağlarının geliştirilmesinde önemli olan ikili bir değer zinciridir. Şu anda Türkiye ve Hindistan, iki taraf arasındaki artan ticaret hacminin de gösterdiği gibi, ekonomik ve siyasi ilişkilerini yavaş yavaş geliştirmektedir. Sonuç olarak, Türkiye'nin Asya'ya yeniden yönelmesi her iki taraf için de önemli bir dönüm noktası olmuştur. Türkiye'nin stratejik coğrafi konumu, zengin tarihi ve kültürü ile birlikte ekonomik, siyasi, kültürel ve askeri alanlarda ilişkilerin güçlenmesi, Türkiye'nin Güney Asya bölgesinde daha da güçlenmesi için iyi bir iletişim kurulmasını desteklemiştir.

1.3 Orta Asya

Türkiye'nin yeni politikası olan Yeniden Asya Girişimi'nin hayata geçirilmesi, Türkiye'nin Orta Asya ile ilişkilerini olumlu yönde etkileyen önemli bir gelişmedir. Bölgedeki ülkelerin de Türkiye ile geçmişte derin tarihi, dilsel ve kültürel bağları bulunmaktadır. Bu durumda Türkiye, Orta Asya'yı stratejik erişiminin önemli bir parçası olarak görmektedir ve bu durum Türk dilinin bölge ülkeleriyle olan yakınlığından da anlaşılmaktadır. Bölgedeki ülkeler şunlardan oluşmaktadır: Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Tacikistan ve Kazakistan, Yeni Asya Girişimi doğrultusunda işbirliği için fırsatlar sunmaktadır (Ikromov, 2019, P.102). Türkiye'nin Orta Asya ile ilişkisi ekonomik, siyasi ve kültürel sektörlerde iç içe geçmiş durumdadır.

Ekonomi alanında Türkiye, altyapı, enerji ve ulaşım gibi çeşitli bölgesel projelere aktif olarak yatırım yapmaktadır. Türkiye'nin Avrupa ve Asya ticaretini birbirine bağlayan bir köprü olarak stratejik konumu, özellikle de Trans-Hazar Uluslararası Ulaşım Yolları, bölgesel bağlanabilirliğin artırılmasında kilit bir faktördür. Türkiye'nin Asya ve Avrupa arasında bir transit merkezi olma arzusu doğrultusunda taşımacılık maliyetlerini azalttığı ve bölgesel bağlanabilirliği arttırdığı kanıtlandığı için her iki taraf da bunu tamamen desteklemektedir. Buna ek olarak, Orta Asya'nın zengin doğal kaynakları, özellikle de petrol ve gazın mevcudiyeti, ekonomik büyümesini desteklemek için enerji kaynaklarına ihtiyaç duyan Türkiye için önemli bir endişe kaynağıdır. Anew Asia aracılığıyla Türkiye, geleneksel enerji kaynaklarına bağımlılığını azaltmak ve ithalat kanallarını çeşitlendirmek için bölgesel işbirliği kurmayı şiddetle istemektedir; bu nedenle ortaklıklar kurmak Türkiye'nin stratejik adımlarından biridir. Türkiye ayrıca, Türk dili konuşan ülkeler arasında dayanışma ve koordinasyonu teşvik eden Türk Konseyi (şimdiki adıyla Türk Devletleri Örgütü) gibi kuruluşlar aracılığıyla işbirliğinin artırılmasını savunarak siyasi alanda güçlü diplomatik ilişkiler kurmaktadır. Bununla birlikte, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Orta Asya'nın önemli bir jeopolitik ve ekonomik aktör olarak varlığı, araştırmacıları Türkiye'nin dış

politikasını daha derinlemesine incelemeye çekmiştir (Enayatollah Yazdani, 2021, P.213). Orta Asya'nın Avrupa, Rusya ve Güney Asya'nın kesişme noktasındaki stratejik konumu, onu kıtalararası ticaret ve transit koridorları için önemli bir buluşma noktası olarak konumlandırmakta ve Tacikistan gibi ülkelere Güney ve Orta Asya'yı birbirine bağlayan ticaret ve transit merkezleri olarak hizmet etmeleri için eşsiz fırsatlar sunmaktadır (Ikromov, 2019, P.104). Aynı zamanda, Rusya, Çin ve Amerika gibi dünyanın süper güçleri arasındaki stratejik çıkarlar nedeniyle, Orta Asya yoğun bir jeopolitik rekabet bölgesi haline gelmiştir (Hao et al., 2020, P.08). Bu durum, bölgesel ve dış ortaklıkların dinamiklerini de şekillendirmektedir.

Türkiye'nin dış politikasında “Yeniden Asya ”nın hayata geçirilmesi, Asya ülkeleriyle siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerin güçlendirilmesini amaçlamaktadır (Alperen & Ersoy, 2019, P.05). Orta Asya bölgesindeki ülkelerin, bölgesel entegrasyon dinamiklerine sahip olduğu, işbirliği girişimlerinin yörüngesini etkilediği ve bağımsız bölgeselciliğin gelişimini engelleme potansiyeline sahip olduğu düşünülen Çin ve Rusya'ya çok fazla bağımlılığı vardır (Krapohl & Vasileva-Dienes, 2020, P.349). Hazar Denizi bölgesi de dahil olmak üzere Orta Asya bölgesi, büyük hidrokarbon rezervlerine sahiptir ve bu da onu uluslararası enerji rekabetinin odak noktası haline getirmektedir. Bazı Batılı enerji şirketleri de 1980'lerden 1990'lara kadar Orta Asya bölgesinde enerji sektörünü geliştirmede önemli bir rol oynamıştır (Haider Saleem & pipeline, 2018, P.59). Ancak son on yılda Çin'in önemli bir ekonomik güç olarak yükselişi, enerji sektöründeki işbirliği dinamiklerinde bir değişikliğe yol açmıştır. Bununla birlikte, Orta Asya enerji kaynakları için yeni ihracat rotalarının oluşturulması Rusya topraklarından geçmelidir. Bu da hem iç hem de dış bölgelerde tartışma konusu olan alternatif boru hatları ve ulaşım altyapısının geliştirilmesine yol açmaktadır. Ayrıca, Ukrayna ve Rusya arasında devam eden çatışma, Orta Asya bölgesini içeren alternatif bir ticaret sistemi. Ancak bu bölgede enerji altyapısının geliştirilmesindeki güçlerden biri de güvenliğin artırılmasıdır (Senderov et al., 2018, P.05).

Petrol ve gaz sahalarının çeşitlendirilmesi, enerji arzının güvence altına alınmasını önemli bir hedef haline getirmektedir. Bu arada, Orta Asya Bölgesi için bir koridor olan Türkiye, gelecekte daha önemli bir işbirliği için bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Ne yazık ki, Hazar Denizi'nin hukuki statüsü kıyı ülkeleri arasında hala bir anlaşmazlık konusudur. Bu durum, daha önemli kaynakların geliştirilmesini ve yönetilmesini etkilemektedir (Osman et al., 2024, P.10). Enerji potansiyeli söz konusu olduğunda Kazakistan, Türkmenistan ve Azerbaycan önemli petrol ve doğal gaz rezervlerine sahip ülkelerdir.

Buna karşılık Kırgızistan ve Tacikistan önemli hidrokarbon rezervlerine sahip değildir (Zhukov & Reznikova, 2012, P.108). Bu farklılık, her ülkenin bölgesel işbirliği ve dış ortaklıklar kurma yaklaşımını etkileyen enerji politikaları ve stratejilerine sahip olmasını sağlamaktadır. Rusya ve Ukrayna arasında devam eden savaş göz önüne alındığında, geçmişte Orta Asya bölgesindeki ülkelerle olan tarihsel ilişkilerin taraf seçmeyi gerekli kıldığı görülmektedir. Elbette bu durum her ülkenin ulusal enerji ticareti yönünü etkilemektedir. Tacikistan gibi ülkelerin kuzey ve güney bölgelerini birbirine bağlayan yüksek voltajlı bir elektrik ağının geliştirilmesine yeni başlandığı bir dönemde. Bu, sosyo-ekonomik durumu iyileştirerek bölgesel istikrarı destekleyebilir. Artan güvenlik ve daha fazla bağımsızlık. Bu arada, Azerbaycan'dan Avrupa'ya Gürcistan ve Türkiye üzerinden doğal gaz taşımak için tasarlanan Güney Gaz Koridoru, enerji kaynaklarını çeşitlendirme ve Rus gazına bağımlılığı azaltma çabalarına bir örnektir (Azakov, 2018, P.08). Türkiye'nin bu gibi kritik zamanlardaki yaklaşımı, enerji arzını da etkileyen siyasi rekabeti kazanmak için kritik önem taşıyor.

1.4 Batı Asya

Türkiye'nin Batı Asya Bölgesi ile ilişkileri, partinin küresel arenaya adaptasyonunda bir dönüm noktası olan ve sosyo-ekonomik ve siyasi yönleri “Yeni Türkiye” vizyonuna entegre eden Adalet Partisi'nin yükselişinin damgasını vurduğu diplomatik, ekonomik ve güvenlik yönlerini içermektedir (Christofis, 2019, P.03). Türkiye'nin çok taraflı girişimlerin güçlendirilmesindeki varlığı, onu Batı Asya bölgesinde önemli bir oyuncu haline getirmektedir (Nicolescu, 2012, P.58). AKP partisinin İslami ve Yeni Osmanlıcı etkilere daha meyilli yaklaşımı, Türkiye'nin yurt içinde ve bölgesel olarak desteğini pekiştirme arzusunu göstermektedir (Gontijo & Barbosa, 2020, P.78). Aynı zamanda, Türkiye'nin Asya ve Avrupa kıtalarının kesişme noktasındaki konumu göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye Avrupa'nın çevre bölgelerindeki kalkınmada da önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye'nin Batı ile, özellikle de ABD ile ilişkileri oldukça karmaşıktır (Oğuzlu, 2013, P.210). Bu durum nihayetinde Türkiye'nin göç ve iltica politikalarını etkilemekte ve Türkiye'nin stratejik tercihlerindeki değişimi yansıtmaktadır. Bölgesel çatışma alanlarında sınırlar ve iltica ile ilgili politikaların yenilenmesi, vize politikaları ve etnik benzerlik ve akrabalığa dayalı politikalar Türkiye'nin komşu ülkelerle ilişkilerini etkilemiştir (Özerim, 2018, P.168).

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında uzun süredir devam eden tartışmalar, Türkiye'nin büyümesini önemli ölçüde etkileyen göç konularındaki anlaşmazlıklar nedeniyle giderek daha şiddetli hale gelmiştir. Bu durum, vizeleri sınırlayan yeni bir Türk göç yasasının ve Avrupa Birliği ile bir geri kabul anlaşmasının oluşturulmasını tetiklemiştir (Stringer, 2004, P.668). İki

taraf arasındaki ilişkilerin karmaşık dinamikleri nihayetinde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olma arzusuna ilişkin tartışmalara atıfta bulunmakta ve aynı zamanda Türkiye'nin Batı Asya'daki stratejik hesaplamalarını etkilemektedir (Mankova, 2015, P.58). Türkiye'nin Suriye, Irak ve İran gibi Batı Asya bölgesindeki ülkelerle jeopolitik rekabet, enerji güvenliği, etnik ve mezhepsel gerilimlerin yönetimi gibi nedenlerle kurduğu ilişkilerin analizine bakıldığında, Türkiye'nin Suriye'deki iç savaşa, Kuzey Irak'taki askeri operasyonlara ve İran ile olan karmaşık ilişkisine dahil olduğu görülmektedir. Bu durum, Türkiye'nin bu bölgedeki diğer ülkelerle ilişki kurması için hem bir zorluk hem de bir fırsattır. Devam eden bu çatışma, Türkiye'nin giderek dinamikleşen, istikrarsızlaşan ve nihayetinde yabancı sermayeye bağımlı hale gelen ekonomik koşullarını etkilemektedir (Biffl, 2013, P.379).

Yabancı sermayeye bağımlılık, Türkiye'nin özellikle ticaret ortağı olan ülkelerde dış politika kararları alırken dikkatli olmasına neden olmaktadır. Türkiye bugüne kadar, uzun süreli çatışmalar nedeniyle çevre ülkelerden, özellikle de Batı Asya bölgesinden gelen çok sayıda göçmeni başarıyla ağırlayan bir ülke olmuştur. Son olarak Türkiye, özellikle Avrupa'daki zulümden kaçan bu göçmenlere yardım etmek için yasaları gözden geçirmek ve bir destek sistemi kurmak zorunda kalmıştır (Fassmann & İçduygu, 2013, P.357). Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan ilişkisi şu anda uluslararası arenada demografik koşulları ve uluslararası göçü etkileyen daha baskın ve sıcak bir konudur; göç konuları iki taraf arasında yıldan yıla tekrarlanan bir sorundur (Küçükcan & Küçükkeleş, 2008, P.29).

Bunun nedeni, Türkiye'deki nüfusun çok sayıda genç ve büyük bir sayıya sahip olması ve bu nedenle Türkiye'den göç potansiyelinin Avrupa Birliği için önemli bir endişe kaynağı olmasıdır. Savaştan zarar görmüş ülkelerden Avrupa bölgesine göç de Türkiye'yi önemli ölçüde etkilemektedir (Erkan Buğday & Özden, 2017, P.154).

Buna ek olarak, Avrupa'da artan yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtlığı, Avrupa Birliği içinde çözülemeyen uzun süreli bir tartışma yaratmıştır. Bazı Avrupa ülkelerinin Türkiye'nin üyeliğini kabul etmemesi, ülkedeki mülteci sayısının artmasından etkilenmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'nin artan siyasi tercihlerindeki iddiası ve çeşitli bölgelerde artan rolü, Türkiye'yi giderek daha belirgin hale getirmiştir (Fassmann & İçduygu, 2013, P.359).

Türkiye'nin uluslararası arenadaki rolü, Batı ile ilişkileri ve bölgesel hedefleri arasında denge kurmak için de dikkate alınmalıdır. Yeniden Asya Girişimi politikası bağlamında, Türkiye'nin Batı Asya bölgesindeki Girişimi, İslam'ı iç ve dış politikada bir araç olarak görerek değerlendirilmelidir. Bu Girişim, Türkiye'nin bölgesel imajını ve konumunu güçlendirirken iç siyasi gücünü pekiştirmek için seçtiği bir adımdır (Tobing & Nurwijoyo, 2021, P.276). Mevcut dinamikler Türkiye'yi laiklik, dini kimlik ve otoriter yönetim arasında karmaşık bir ilişki içine

soksa da, bu durum Türkiye'nin dış politika yönelimi açısından dikkate alınması gereken bir husustur.

1.5 Güneydoğu Asya

Asya ekonomisinin yükselişi, Türkiye'yi Güneydoğu Asya da dâhil olmak üzere Asya bölgeleriyle daha yakın ilişkiler kurmaya yöneltmiştir. Jeopolitik, ekonomik büyüme ve Türkiye'nin uluslararası arenada süper güçlerden biri olma arzusu, küresel bir merkez olma yönünde güçlü bir istek yaratmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti, 2003 yılından bu yana “Yeni Türkiye” fikrinin hayata geçirilmesinde önemli bir rol oynamış ve Türkiye'nin dış politikasının giderek gelişmesini sağlamıştır (Christofis, 2019, P.08). Bu siyasi genişleme, Türkiye'nin iki kıtanın kesişme noktasında yer alan coğrafi koşullarından ayrılmaz. Bu durum aynı zamanda Türkiye'nin, Türk toplumundaki modernleşme ve küreselleşme arasındaki etkileşimi göz önünde bulundurarak daha çeşitli bir dış politika izlemesine neden olmaktadır (Nicolescu, 2012, P.54).

Aynı zamanda, Rusya-Çin ekseninin yükselişi ve batı bölgesindeki gerileme Avrupa'nın çevresini önemli ölçüde etkilemiştir. Son olarak, Türkiye yeni ortağı olarak Asya'yı seçerek dış strateji ve politikalarını uygulamadaki önceliklerini gözden geçirmelidir (Yeşiltaş & Pirinççi, 2021, P.122). Türk hükümeti Asya bölgesindeki ülkelerle yakınlaşma konusunda kararlı olsa da, bu kararın Türk devleti içindeki tüm çevreler tarafından tam olarak desteklenmediği yadsınamaz çünkü Türkiye şu anda Batı değerleriyle uyumu sürdürme fikirlerini destekleyenler arasında bölünmüş durumda. Ancak diğerleri Türkiye'nin 21. yüzyılda Osmanlı mirasına geri dönmesini istemektedir (Hamiti, 2015, P.267). “Türk Yüzyılı” nihayet Türkiye'nin dış politikasında uyguladığı yeni stratejilerden biri olarak ortaya çıkmıştır (Yükselen, 2023, P.112). Vizyon II, Türkiye'nin küresel bölgedeki, özellikle de komşu ülkelerdeki konumunu güçlendirmeyi amaçlamakta ve Türkiye'nin çevresindeki bölgede lider olma arzusunu yansıtmaktadır; Türkiye ayrıca birçok ülkenin Osmanlı İmparatorluğu ile tarihi bağlarının bulunduğu Güneydoğu Asya bölgesini de gözlemektedir.

Ayrıca, bölgedeki birçok ülke dünyada büyük bir Müslüman nüfusa sahiptir ve ekonomik olarak önemli bir pazar payına sahiptir. Türkiye ayrıca eğitim kanalları aracılığıyla yumuşak diplomasi yürüterek müstakbel ulusal liderleri ya da genç nesli Türkiye'yi daha iyi tanımaları için cezbetmeye çalışıyor. Türkiye ile tek yönlü ilişkisi olan bir ülke de Endonezya'dır (Niemic, 2020, P.46). Geçmişte, takımadalarda İslam'ın gelişmesinin temeli olan Açe'deki Krallıklar, Osmanlı döneminde, Osmanlı birliklerinin krallığa yardım ettiği tarihi kanıtların

keşfiyle kanıtlandığı gibi, iyi ilişkilere sahipti. Nihayet nesilden nesile aktarılan bu duygusal yakınlık, Türkiye'nin Endonezya'ya girmesinin daha kolay kabul edilmesini sağlıyor. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın liderliğinde İslami bir temele daha yatkın olan Türkiye'nin mevcut gücü ve siyasi konumu da buna eklenince, başta Endonezya olmak üzere Güneydoğu Asya bölgesinde halkın Türkiye ile ekonomik, siyasi, eğitim, ticaret ve turizm sektörleri de dahil olmak üzere daha yakın ilişkiler kurma yönündeki güvenini arttırıyor (Annisa & Najicha, n.d.). Türkiye, Endonezya'da tanınmak ve kabul görmek için büyük bir potansiyele sahiptir. Bu arada, ASEAN'ın en büyük nüfusa sahip ve en önde gelen Müslüman üyesi olan Endonezya, Türkiye'nin bölgeye girmesini ve bölge tarafından kabul edilmesini sağlayabilir.

1.6 Doğu Asya

Çin (Tayvan, Hong Kong, Makao dahil), Kore, Japonya, Moğolistan ve Kuzey Kore gibi Doğu Asya bölgesindeki ülkelerin eğitim ve teknoloji alanlarındaki ilerlemeleri, 1998'deki parasal dönemdeki çatışmadan sonra Türkiye için daha yakın bir diplomasi önceliği haline gelmeyi başarmıştır. Bununla birlikte, bölgedeki insani gelişim ve inovasyon odaklı ülkelerin yükselişi, onları küresel arenada güçlü ekonomik güce sahip ülkeler haline getirmeyi başarmıştır (Hu, 2015). Eğitime odaklanma, Doğu Asya'nın hızla ilerlemesini ve ABD gibi süper güçlerle rekabet etmekten korkmadan teknolojik gelişimini etkilemesini sağlamıştır. Elbette bu başarı Türkiye'nin de dikkatinden kaçmamış ve eğitime, araştırma ve geliştirmeye ve teknolojik altyapıya yatırım yaparak aynı şeyi uygulamaya çalışmaktadır. Bu durum, burslar veya kişisel fonlar aracılığıyla Türkiye'de eğitimlerine devam eden uluslararası öğrenci sayısındaki artıştan da görülebilir. Türk üniversiteleri de Doğu Avrupa'daki üniversitelerle giderek artan sayıda işbirliği yapmaktadır.

Bu arada, Doğu Asya ülkeleri teknoloji sektöründe yarı mamul mallar yaratarak giderek daha geniş bir enflasyon gerçekleştirmekte ve bu da Doğu Asya'da içsel büyümeyi teşvik edebilmektedir (Golub, 2013,P.1001). Son yirmi yılda önemli teknolojik kabiliyetlere sahip bir ülke, nihayet teknolojisiyle yenilik yapabilen ve uluslararası alanda tanınan Güney Kore'dir (Chaocheng & Jinping, 2005, P.156). Bu arada Çin, başlangıçta kapalı olarak görülen yeni dünyasını yaratıyor, ancak teknolojik direncini hazırlıyor ve Batı'nın, özellikle de çok müdahaleci olan Amerika'nın baskısıyla yüzleşmek için Batı'ya olan bağımlılığını azaltıyor. Türkiye'nin Doğu Asya bölgesinde eğitime odaklanan, teknolojik inovasyonu teşvik eden ve sürdürülebilir büyümeyi teşvik edecek politikaları benimseyen ülkelerin başarısından öğrenebileceği pek çok şey var. Son olarak Türkiye, çeşitli alanlardaki beşeri kapasitesini

geliştirmeyi hızlandırmak için kadınların eğitime ve işgücüne katılımını artırmaya çalışmaktadır (Biffl, 2013,P.378).

Türkiye'nin araştırmaya yaptığı yatırım, çeşitli alanlardaki araştırmalar için büyük miktarlarda sermaye sağlanması ve üniversitelerin sonuçlarını tercüme etme ve ticari sektörde denge sağlamak için bunları sanayinin ihtiyaçlarıyla uyumlu hale getirme çabalarıyla kanıtlanmaktadır. Elbette Türkiye'nin bilim ve teknoloji alanındaki düzenlemeleri geliştirmesi ve teknolojik inovasyonu teşvik edecek ulusal girişimleri hayata geçirme konusundaki güçlü siyasi iradesini göstermesi gerekmektedir. Bu inovasyon şüphesiz gelecekte sosyal refahı ve istihdamı önemli ölçüde etkileyecektir, bu nedenle hükümet politikasında yüksek bir önceliğe sahiptir (Vardarlier & Cakır, 2015, P.28). Bu hedefe ulaşmak için Türkiye, küçük çiftçilerin ve tarımdaki ticari kesimin refahını artırmayı ve daha adil bir bölgesel kalkınma sağlamayı amaçlamaktadır (Altay, 2024, P.3868). Türkiye'nin, güçlü hükümet taahhüdü ve pratik bilim ve teknoloji politikaları uygulayarak potansiyelini etkili bir şekilde en üst düzeye çıkarması beklenmektedir. Buna ek olarak, Türkiye biyoteknoloji alanında teknolojik ilerleme kaydetmeyi başarmıştır ve kendisini araştırma ve geliştirmeye yönlendirebilir. Türkiye, Doğu Asya bölgesindeki ülkelerle karşılaştırıldığında hala çok geride olmasına rağmen, bunun nedeni araştırma için gerekli tesislerin, biyoteknoloji için ulusal stratejilerin ve deneyimli bilim insanlarının eksikliğidir (Dundar & Akbarova, 2011,P.04). Bu alandaki pek çok eksikliğe rağmen, Türkiye'nin bilim ve teknolojiye uluslararası işbirliğini taahhüt eden Avrupa Birliği Çerçeve Programı'na 2002'den beri katıldığı göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin bu alanda gelişme konusundaki kararlılığı övgüye değerdir.

1.7 Yeniden Asya Girişimi: Türkiye'nin Asya'ya Katılım Yoluyla Küresel Önem Kazanma Yolu

Türkiye ile Güneydoğu Asya arasındaki tarihsel ilişki, bölgeyle ticari ve diplomatik bağlarını sürdüren Osmanlı İmparatorluğu'na kadar uzanmaktadır. Türkiye'nin Güneydoğu Asya ile ilişkisi yeni bir olgu değil, aksine tarihsel ilişkinin bir devamıdır. Osmanlı İmparatorluğu ile Güneydoğu Asya arasındaki tarihsel ilişkiyi incelemekte ve bu ilişkinin Türkiye'nin bölgeye yönelik çağdaş dış politikasını nasıl şekillendirdiğini tartışmaktadır (Ismail Hakkı, 2024, P.22). Birçok yorumcu Asya'nın son yıllarda Batı'nın gölgesinde kaldığını iddia etmektedir. Liberal uluslararası düzenin üstünlüğü azalmakta, çok kutupluluk ve orta ve bölgesel güçlerin büyümesi için alan yaratmaktadır. Bu bağlamda, Asya'ya güç aktarımının Türk dış politikası üzerindeki etkileri sıklıkla tartışılmaktadır. Bazı tarihçilere göre, Türk dış

politikası, özellikle Türkiye'deki 2016 darbe girişiminden sonra, Avrasya'ya doğru yönelen ciddi bir değişim geçirmiştir. Ne oldu ya da neden oldu? (Erşen & Çelikpala, 2019, P.589).

Türkiye'nin 2019 yılında başlattığı Yeni Asya Girişimi, Ankara'nın dış politikasında, bölgede artan küresel etkiye karşılık olarak Asya ile bağları güçlendirmeyi amaçlayan stratejik bir değişimi temsil etmektedir. Girişim, ekonomik işbirliği, teknoloji ve inovasyon, eğitim, savunma ve kültürel değişimlere odaklanarak, Türkiye'nin çeşitli Asya ülkelerindeki kilit sektörlerdeki angajmanını derinleştirmeyi amaçlamaktadır. Yeniden Asya ile Türkiye, Asya'nın hızla genişleyen pazarlarından ve teknolojik gelişmelerinden faydalanmayı amaçlamakta ve Asya'daki ortaklıkları uluslararası ilişkilerini çeşitlendirmek ve ekonomik büyümesini artırmak için gerekli görmektedir. Türkiye'nin Yeni Asya aracılığıyla takip etmeyi hedeflediği kilit alanlardan biri ticaret ve yatırımdır. Türkiye, ticaret ortaklıkları için Çin, Japonya, Güney Kore ve Hindistan gibi ülkeleri hedeflemekte, Türkiye'nin ihracatını artırmaya ve imalat, enerji ve altyapı gibi sektörlerle doğrudan yabancı yatırım çekmeye odaklanmaktadır (Song, 2019, P.07). Örneğin, Türkiye'nin Çin ile olan ilişkisi, Türkiye'nin Asya ve Avrupa arasında bir geçiş merkezi olarak rolünü geliştirmeye yardımcı olabilecek altyapı projelerini destekleyen Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'ne katılımı içermektedir (Chaziza, 2021, P.38).

İleri teknoloji sektörleriyle tanınan Japonya ve Güney Kore de otomotiv, elektronik ve yenilenebilir enerji sektörlerine yatırım çekmeyi uman Türkiye için kilit ortaklardır (Çolakoğlu, 2015, P.03). Bu işbirliğinin Türkiye'nin china üretim kapasitesini geliştirmesine ve Batı ekonomilerine olan bağımlılığını azaltmasına yardımcı olması ve böylece daha dengeli bir ticaret portföyü oluşturması bekleniyor. Ekonomik işbirliğinin yanı sıra Türkiye, özellikle yüksek teknoloji sektörlerinde Asya ülkeleriyle teknoloji ve inovasyon ortaklıkları geliştirmekle de ilgilenmektedir. Güney Kore, Japonya ve Çin gibi ülkeler yapay zeka, dijital dönüşüm ve bilgi teknolojileri gibi alanlarda ideal işbirlikçiler olarak görülüyor (Esenbel, 2023, P.03). Türkiye'nin Asia Anew girişimi, bu ülkelerle teknoloji transferini, ortak araştırma projelerini ve startup kuluçkalarını kolaylaştırma planlarını içeriyor. Asyalı teknoloji liderleriyle ortaklık kurarak Türkiye, teknoloji odaklı bir ekonomi olma hedefi doğrultusunda kendi inovasyon ekosistemini geliştirmeyi amaçlıyor (Ratnapuri & Inayati, 2019, P.500). Eğitim alışverişi ve bilimsel işbirliğine de öncelik verilmekte olup, Türkiye özellikle bilim, mühendislik ve tıp alanlarında Asya üniversiteleri ile burs programları ve araştırma ortaklıkları kurmaktadır.

Yeni Asya girişimi kapsamındaki bir diğer önemli alan da savunma ve güvenliktir. Türkiye, her ikisi de büyüyen savunma sanayilerine sahip olan ve ortak güvenlik endişelerini paylaşan Pakistan ve Endonezya gibi ülkelerle savunma işbirliğine ilgi duyduğunu ifade etmiştir. Bu işbirliği ortak savunma üretimi, teknoloji transferi ve eğitim programlarını içermektedir. Türkiye'nin özellikle insansız hava araçları (İHA) alanında gelişen savunma sanayisi, küresel savunma pazarında önemli bir oyuncu olarak konumunu güçlendirecek işbirliklerinden faydalanabilir. Güneydoğu Asya'da, Türkiye'nin savunma ihracatı, sadece Türkiye'nin ekonomik hedeflerine değil aynı zamanda Asya'daki jeopolitik etkisine de katkıda bulunan stratejik ortaklıkları güvence altına almanın bir yolu olarak görülmektedir. Yeni Asya girişiminin Türkiye'nin yönetim ve ekonomik manzarası üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır (Della & Solihat, 2022, P.19365). Siyasi açıdan bu doğuya kayış Türkiye'ye dış ittifaklarını çeşitlendirme ve özellikle son yıllarda Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerinde zorluklar yaşayan Batılı ülkelere olan bağımlılığını azaltma imkanı sunmaktadır.

Türkiye, Asya ülkeleriyle daha güçlü diplomatik ve ekonomik bağlar kurarak dış politikadaki özerkliğini güçlendirmeyi ve Batılı ortaklarıyla ilişkilerinde daha fazla koz elde etmeyi amaçlamaktadır. Bu dengeli yaklaşım, ulusal çıkarlarını destekleyen alternatif ortaklıklar kuran Türkiye'nin siyasi baskı ve yaptırımlar karşısında daha dirençli olmasını sağlamaktadır. Ekonomik açıdan, Yeniden Asya girişimi dünyanın en hızlı büyüyen pazarlarından bazılarına erişim sağlayarak Türk ekonomisini canlandırmayı vaat. Girişim, daha çeşitli ve sağlam bir ticaret ağına katkıda bulunarak Türkiye'nin Avrupa ve ABD'deki ekonomik dalgalanmalara karşı kırılganlığını azaltabilir. Asya'daki ortaklıkların genişletilmesi Türkiye'ye yeni yatırımlar çekerek enerji, imalat ve teknoloji gibi kilit sektörlerde büyümeyi teşvik edebilir. Ayrıca, teknoloji alanında Asyalı liderlerle işbirliği yaparak Türkiye, yapay zeka ve yenilenebilir enerji gibi alanlardaki ilerlemelerden faydalanmak üzere kendini konumlandırabilir; bu da endüstriyel tabanını güçlendirebilir ve Türkiye'nin yerel inovasyon gündemini destekleyebilir.

Beklenen sonuçlar arasında istihdam yaratılması, ihracat gelirlerinin artırılması ve yeni endüstrilerin geliştirilmesi yer almaktadır; bunların tümü Türkiye'nin ekonomik dayanıklılığına ve uzun vadeli büyüme beklentilerine önemli bir destek sağlayabilir (Yohanna et al., 2020, P.260). Genel olarak, Yeniden Asya girişimi Türkiye'nin dış ve ekonomi politikalarını küresel değişimlere uyum sağlayacak şekilde yeniden ayarlama isteğini yansıtmaktadır. Türkiye, stratejik olarak seçilmiş Asyalı ortaklarıyla ticaret ve teknolojiden eğitim ve savunmaya kadar bir dizi alanda işbirliğine giderek ekonomik gücünü ve siyasi etkisini arttıracak çok boyutlu bir

ortaklığın temellerini atmaktadır (Sijabat, 2023, P.07). Hızla değişen küresel ortamda, Asya'nın yükselişini Türkiye'nin büyümesi ve küresel konumu için bir katalizör olarak kullanan Asia Anew, Türkiye'nin küresel olarak daha entegre ve dirençli bir ülke olma yönündeki kararlılığına işaret etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

1 Boğaz'dan Mekong'a: Türkiye'nin 'Yeniden Asya' Girişimi Kapsamında Güneydoğu Asya ile İlişkilerini Güçlendirmesi"

Türkiye ve Güneydoğu Asya, zaman içinde ilişkilerini şekillendiren köklü kültürel ve dini bağları paylaşmaktadır. Çoğunluğu Müslüman olan bir ülke olarak Türkiye, İslam'ın yaygın olarak yaşandığı birçok Güneydoğu Asya ülkesiyle benzersiz bir bağa sahiptir. Bu ortak inanç sadece kültürel alışverişleri değil diplomatik bağları da etkilemiştir. İslam'ın Türkiye'nin Güneydoğu Asya'ya yönelik dış politikasını yönlendirmede, daha yakın işbirliği ve karşılıklı anlayışı teşvik etmede nasıl önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu bağlantıları temel alan Türkiye, Güneydoğu Asya ülkeleriyle aktif bir şekilde ilişki kurarak ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda ortaklık için yeni yollar açmaktadır.

2.1 Endonezya

Türkiye'nin “Yeniden Asya” girişimi, dış politikasını ve ekonomik ortaklıklarını genişletme çabasının bir parçasıdır. Bu bağlamda Endonezya, Güneydoğu Asya'da kilit bir ülke olarak öne çıkmakta ve Türkiye'nin stratejisinin önemli bir parçası haline gelmektedir. Girişim çeşitli alanlarda daha güçlü bağlantılar kurmaya odaklanmaktadır, bu nedenle bu politikanın nasıl işleyebileceğini anlamak için Türkiye ve Endonezya arasındaki mevcut ve gelecekteki işbirliğine bakmak önemlidir (Wheeler, 2011, P.48). Endonezya 1949 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra Hindistan gibi ülkelerle birlikte bağlantısızlar hareketinde lider olmayı hedeflemiştir. Bu hamle birçok küresel gücün dikkatini çekmiştir. Türkiye'nin Endonezya'ya olan ilgisi, dış politikasında Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ötesine geçerek Asya ülkeleriyle daha aktif bir ilişki kurmaya yönelik daha geniş bir değişimi yansıtmaktadır. Türkiye'nin Endonezya ile ilişkisi siyasi, ekonomik, kültürel ve güvenlik boyutlarını içermektedir.

Her iki ülke de küresel olarak nasıl konumlandıkları konusunda bazı benzerlikler paylaşmaktadır. Özellikle akademik ve araştırma geliştirme alanlarında yarı-çevre ülkeler olarak görülebilirler. Örneğin, Türkiye'nin Endonezya'dan önce araştırma ve akademik yayıncılık konusunda ulusal politikalar uygulamaya koymuş olması, kalkınma yollarının ortak noktalara sahip olabileceğini göstermektedir. Türkiye'nin konumu, tarihi geçmişi ve kültürel zenginliği, sadece Asya'da değil Balkanlar gibi bölgelerde de siyasi etkisini artırmak için güçlü bir temel oluşturuyor. Türkiye burada rolünü güçlendirmek ve çıkarlarını ilerletmek için çeşitli işbirliği programlarını kullanmaktadır (Niemic, 2020, P.51). Eğitim alanında Türkiye, Endonezyalı öğrenciler için akademik değişim programlarını ve bursları aktif olarak teşvik etmektedir. Bu girişimler Türk kültürünün, dilinin ve toplumunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bu yaklaşım, Türkiye'nin eğitim ve kültürel katılım yoluyla güçlü uluslararası ilişkiler kurmayı amaçlayan daha geniş kültürel diplomasi stratejisinin bir parçasıdır.

Türkiye'nin sağlam bir akademik ve araştırma sistemi geliştirme yolculuğu, halen yükseköğretim sektörünü geliştirmeye çalışan Endonezya için faydalı içgörüler sunabilir. Özellikle Türkiye'nin araştırma, yayıncılık ve akademik teşvik konularındaki merkezi politikaları, Endonezya'nın kendi eğitim politikalarını şekillendirirken göz önünde bulundurması gereken değerli bir örnek teşkil etmektedir. Ticaret söz konusu olduğunda, hala keşfedilecek çok fazla potansiyel var. Her iki ülke de birbirini tamamlayabilecek farklı ekonomilere sahip. Stratejik konumu ve gelişmiş altyapısıyla Türkiye, özellikle enerji, yatırım

ve ticaret gibi sektörlerde Doğu Avrupa'ya açılan bir kapı olarak kilit bir rol oynayabilir (Inan,2005n.d., P.39). Özel sektörün büyümesini desteklemek, istihdam yaratmak ve yenilikçiliği artırmak için iyi bir konuma sahiptir.

İki ülke arasındaki ticareti artırmak için ticari engellerin azaltılması, ortak iş girişimlerinin desteklenmesi ve şirketler arasında doğrudan bağlantıların teşvik edilmesine odaklanılabilir. Türkiye'nin Avrupa ve Asya'yı birleştiren eşsiz konumu Endonezya'ya yeni pazarlara erişme ve ticaret ağını çeşitlendirme şansı da vermektedir (Biffi, 2013). Son yıllarda Türkiye ve Endonezya arasındaki ticaret, her iki ülkede de artan mal ve hizmet talebinin etkisiyle istikrarlı bir şekilde büyümektedir. Bununla birlikte, bu ekonomik ortaklığı genişletmek ve güçlendirmek için hala pek çok alan bulunmaktadır. Kültürel olarak, Türkiye ve Endonezya derin bir İslami mirası paylaşmaktadır ve bu da kültürel alışveriş ve insanlar arası daha yakın bağlar için güçlü bir temel oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Bu ortak dini geçmiş sanat, müzik, edebiyat ve film gibi alanlarda daha fazla işbirliğini destekleyebilir. Türkiye'nin farklı etnik gruplarla etkileşim içinde olduğu uzun geçmişi de kültürel çeşitliliği yönetme ve toplumlar arasında diyalogu teşvik etme konusunda değerli bir deneyim kazandırmaktadır.

Finans sektöründe, özellikle İslami finans, finansal teknoloji (fintech) ve yatırım gibi alanlarda iki ülkenin birlikte çalışması için pek çok fırsat bulunmaktadır. Ekonomik açıdan hem Türkiye hem de Endonezya turizm, altyapı ve yenilenebilir enerji gibi sektörlerde daha fazla işbirliğinden faydalanabilir. Bu alanlar Endonezya'nın altyapısını iyileştirme, daha fazla yabancı yatırım çekme, ekonomiyi büyütmeye ve özellikle teknoloji, finansman ve uzmanlık getiren ortaklıklar yoluyla istihdam yaratma yönündeki ulusal hedefleriyle de uyumludur. Endonezya, gelişmiş bir ülke ve dünyanın en büyük ekonomilerinden biri olmak için uzun vadeli bir vizyon belirlemiştir. Bu plan, güçlü altyapı ve gıda, su ve enerjiye güvenilir erişim ile desteklenen yatırım, ticaret, sanayi, turizm, denizcilik gelişimi ve kamu hizmetlerinin artırılması üzerine inşa edilmiştir (Muhyiddin, 2019, P.04). İhracat artışı, yerel ürünler için yeni pazarlar açmaya, iş fırsatlarını artırmaya ve ekonomik kalkınmayı desteklemeye yardımcı olduğu için Endonezya'nın stratejisinin de önemli bir parçasıdır (A Joint ADB-BAPENAS, 2019,P.33).

Turizm, Endonezya'ya yabancı gelir getirmede büyük bir rol oynamaktadır ve sektör son yıllarda büyümeye devam etmiştir. Eşsiz kültürel ve doğal cazibeleriyle Endonezya, daha fazla uluslararası turist çekme ve küresel turizm pazarından daha büyük bir pay alma konusunda büyük bir potansiyele sahiptir (Fahlevi et al., 2020, P.03). Türkiye, küresel bağlantılarıyla Endonezya'nın turizm ve kültürel cazibesini uluslararası alanda tanıtmaya yardımcı olacak

değerli bir ortak olabilir.(Wahidin et al., 2022, P.43) Siyasi açıdan Türkiye ve Endonezya barışı, çok taraflı işbirliğini ve bölgesel istikrarı desteklemek gibi benzer hedeflere sahiptir. Türkiye'nin dünya sahnesinde -özellikle Doğu Akdeniz, Karadeniz, Afrika ve Orta Asya gibi bölgelerde- daha aktif bir rol oynaması, küresel meselelerde artan iddiasını göstermektedir. Savunma işbirliği açısından, iki ülkenin ortak askeri eğitimler düzenlemesi ve savunma sanayi projelerinde birlikte çalışması, her iki tarafın da daha güçlü kabiliyetler geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Bu özellikle deniz güvenliği, terörle mücadele ve afet müdahalesi gibi alanlarda önemlidir.

2.2 Malezya

Türkiye'nin dış politikası son yıllarda daha çok taraflı ve küresel bir yaklaşıma doğru kaymıştır. Bazıları bunu Kemalist vizyonun olgunluğa erişmesinin bir sonucu olarak görürken, diğerleri Türkiye'nin hem içeride hem de dışarıda modernleşme ve küreselleşmeye uyum sağlamanın bir parçası olarak değerlendirmektedir (Nicolescu, 2012, P.53). Bu bağlamda Türkiye, Asya ülkeleriyle bağlantılarını güçlendirmeyi amaçlayan “Yeniden Asya” girişimini başlatmıştır. Stratejik konumu, büyüyen ekonomisi ve Türkiye ile kültürel benzerlikleri nedeniyle Malezya bu girişimde önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye ile Malezya arasındaki bağlar yeni değildir. Tarihsel olarak, Malay Sultanlıkları ve Osmanlı İmparatorluğu, askeri ve siyasi destek talepleri de dahil olmak üzere erken temaslarda bulunmuştur. Bu etkileşimler, iki ülkenin bugün paylaştığı yakın ilişkinin temelini atmıştır (Ismail Hakki, 2024, P.24). Mevcut ortaklıkları eğitim, ticaret, finans, kültür, siyaset, askeri işbirliği ve güvenlik gibi çok çeşitli alanları kapsamakta ve Türkiye'nin Asya'ya açılımının ne kadar geniş ve stratejik olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin Yeniden Asya politikasını yönlendiren çeşitli faktörler bulunmaktadır: kıtalar arasındaki konumu, imparatorluk geçmişi ve zengin kültürel çeşitliliği. Bu unsurlar Türkiye'ye hem siyasi hem de ekonomik olarak genişlemesi için güçlü bir konum sağlamaktadır (Niemiec, 2020, P.42). Bu politika, Türkiye'nin farklı bölgelerdeki ülkelerle bağlantı kurmak için ortak Müslüman kimliğini, tarihi bağlarını ve özel sektör gücünü kullandığı Türk dış ilişkilerindeki daha büyük bir eğilimin parçasıdır (Wheeler, 2011, P.50). Tıpkı Afrika'da olduğu gibi, Türkiye'nin Asya'daki bağlarını derinleştirmeye odaklanması, Batılı ülkelerle geleneksel ittifakların ötesine geçmeye yönelik daha geniş bir çabanın parçasıdır. Bu girişimin başarıya ulaşması için, bu planların gerçek işbirliği ve faydalara nasıl yol açtığını görmek önemlidir - özellikle de Malezya gibi tarafsız bir dış politika izleyen ve çeşitli dünya güçleriyle ilişkilerini dengeleyen bir ülkeyle.

Eğitim alanında Türkiye, Malezya ile kültürel ve akademik değişim programlarını aktif olarak desteklemektedir. Bu çabalar öğrenci hareketliliğini ve üniversiteler arasındaki ortaklıkları teşvik ederek her iki ülkenin birbirini daha iyi anlamasına yardımcı olmaktadır. Malezya'daki Türk okulları ve kültür merkezleri de Türk dili ve kültürünün tanıtılmasına yardımcı olarak iki ülke arasında bir köprü görevi görmektedir. Türkiye ve Malezya arasındaki ticaret, her iki ülkede de mal ve hizmetlere yönelik artan taleple birlikte istikrarlı bir şekilde büyümüştür. Bu büyümeyi daha sürdürülebilir kılmak için her iki hükümet de serbest ticaret anlaşmaları üzerinde çalışmış, ticaret engellerini azaltmak ve yatırımı teşvik etmek için adımlar atmıştır. Finans alanında, iki ülke arasındaki işbirliği özellikle İslami finans ve bankacılık alanlarında genişlemiştir. Ortak girişimler başlattılar, uzmanlıklarını paylaştılar ve Müslüman nüfuslarının ihtiyaçlarına hizmet eden finansal ürünler üzerinde birlikte çalıştılar.

Ekonomik olarak da her iki taraf turizm, inşaat ve imalat gibi sektörlerde ortaklıklar kurmuş ve yatırımlar her iki tarafa da gitmiştir. Siyasi açıdan da Türkiye ve Malezya küresel ve bölgesel meselelerde sıklıkla görüş birliği içindedir ve Birleşmiş Milletler ve İslam İşbirliği Teşkilatı gibi uluslararası platformlarda yakın işbirliği içindedirler. Askeri işbirliği de bir diğer önemli alan. Türkiye ve Malezya ortak eğitim tatbikatları düzenlemekte ve daha güçlü güvenlik yetenekleri oluşturmak için savunma sanayilerinde işbirliği yapmaktadır. Bu çabalar, özellikle Güney Çin Denizi'ndeki karmaşık bölgesel sorunlarla mücadele eden Malezya için büyük önem taşıyor. Malezya bir yandan Çin ile ekonomik ilişkilerini sürdürürken diğer yandan egemenliğine ve bölgesel istikrara yönelik meydan okumalarla başa çıkmak gibi ince bir çizgide yürüyor (Chaocheng & Jinping, 2005, P.157). Ülke büyük ölçüde ASEAN güvenliğine odaklanıyor ve bölgesel iş birliğini dış politikasının temel bir parçası olarak kullanıyor. Örneğin Malezya, Güney Çin Denizi'ndeki hak iddiaları konusunda dikkatli bir yaklaşım benimsiyor ve barışçıl diyalogu teşvik ederken başta Çin olmak üzere diğer ilgili ülkelerle güven inşa etmeye çalışıyor (Yeoh et al., 2018, P.300). Malezya'nın savunma stratejisi çok taraflı forumlarda yer almayı, güven inşasını teşvik etmeyi ve barışçıl çözümlere bağlı kalmayı içermektedir. Güney Çin Denizi'nde büyük güçler arasında artan rekabetle birlikte Malezya, ABD de dahil olmak üzere her yönden gelen baskılarla karşı karşıya.

Bu durum, her iki ülke için de kalkınmayı hızlandıran iki ülke arasındaki ticaretteki artışta açıkça görülmektedir. İkili ilişkiler gelişmeye devam etmekte ve 2013 yılında Çin'in 'Bir Kuşak Bir Yol' girişimi ile önem kazanmaktadır. Ancak Malezya, Güney Çin Denizi'ndeki çakışan toprak talepleri nedeniyle hâlâ korunma stratejisini uygulamaktadır (Gerstl, 2020, P.118). Malezya, dünyanın başka yerlerinde baskıya maruz kalan Müslüman nüfusun kötü

durumu konusunda açık sözlü olmasına rağmen, Çin'in kendi Müslüman Uygur nüfusuna yönelik muamelesi konusunda çekimser kalmıştır. Ancak aynı zamanda Malezya, kıta sahanlığı üzerinde yasal hak iddia etmek gibi belirli ilkeler konusunda Çin'e seçici bir şekilde meydan okumuş ve geleneksel ABD bağlarını sürdürmüştür (Kuik & Lai, 2023, P.117). Malezya, Kuşak ve Yol Girişimi aracılığıyla Çin dış diplomasisini anlamak için bir öncü devlet olarak hizmet etmekte ve bu nedenle genel olarak Çin'in yerel endişeleri ve geri itmeleri yeniden ayarlama ve ele alma becerisinin kanıtını sunmaktadır. Bölgenin küresel rekabet için önemli bir sıcak nokta haline geldiği göz önüne alındığında, Malezya'nın tüm büyük güçlerle dengeli ve temkinli ilişkiler sürdürmekten başka seçeneği yoktur.

2.3 Singapur

Singapur, Türkiye'nin *Yeniden Asya* girişiminin Güneydoğu Asya'da nasıl işleyebileceğine dair güçlü bir örnek teşkil etmektedir. Stratejik konumu, güçlü ekonomisi ve ileri teknolojisiyle Singapur, Türkiye için bölgede kilit bir ortaktır. Genellikle Doğu ve Batı arasında bir köprü olarak görülen Türkiye, özellikle enerji, ticaret ve yatırım gibi alanlarda bölgesel büyümeyi destekleme potansiyeline sahiptir. Güneydoğu Asya, bölgedeki ticaret yollarını etkileyen hem geleneksel hem de yeni deniz güvenliği tehditleriyle karşı karşıyadır. Türkiye ve Singapur eğitim, ticaret, finans, kültür, siyaset ve savunma gibi sektörlerde bağlarını güçlendirirken, önlerinde hem fırsatlar hem de zorluklar var. ASEAN'ın artan entegrasyonu bu alanlarda, özellikle de bölgesel güvenlik alanında işbirliğinin teşvik edilmesine yardımcı olmuştur (Papatheologou, 2019, P.889).

Singapur'un bilim, teknoloji ve eğitim alanındaki başarısı, Türkiye'nin kendi teknolojik kapasitesini geliştirme hedefiyle de örtüşmektedir. Yükseköğretim, araştırma ve mesleki eğitim alanlarında birlikte çalışmak her iki ülkenin de insan kaynaklarını geliştirmesine yardımcı olabilir. Ortak araştırma projeleri, öğrenci değişimleri ve öğretim üyesi ortaklıkları da inovasyonu teşvik edebilir ve ekonomik büyümeyi destekleyebilir. Singapur teknolojik ilerlemede Güneydoğu Asya'ya liderlik ederken Doğu Timor gibi ülkeler hâlâ gelişmektedir (Ratnapuri & Inayati, 2019, P.502). Singapur'un iki dilliliğe ve çok kültürlülüğe olan bağlılığı, özellikle kendi çeşitliliğini yönetme konusunda Türkiye için bir model teşkil edebilir. Ülkenin yüksek eğitilmiş işgücü, bu kadar çok yabancı yatırım çekmesinin ana nedenlerinden biridir (Aldaba & Pasadilla, 2010, P.03). Türkiye, kendi ekonomisini güçlendirmek ve rekabet gücünü artırmak için Singapur'un eğitime odaklanmasından ders çıkarabilir.

Ticaret ve finans açısından Singapur önemli bir finans merkezidir ve Güneydoğu Asya'ya açılan bir kapı görevi görmektedir. Türkiye bu avantajını bölgedeki erişimini

genişletmek için kullanabilir (Llewelyn, 2017,P.54). Ticari bağları güçlendirmek, yatırımları teşvik etmek ve iş ortaklıkları kurmak byk kazanımlar sağlayabilir. Singapur'un gl finansal sistemleri ve düzenlemeleri de burayı yatırım yapmak, fon sağlamak veya Asya'daki faaliyetlerini bytmek isteyen Türk işletmeleri için iyi bir yer haline getiriyor. Singapur'un açık pazar politikaları, yatırım dostu ortamı ve iş dünyasına odaklanması, dünyanın en rekabet ekonomilerinden biri olmasına yardımcı olmuştur. lke, özellikle yapay zeka gibi alanlarda tarafsız kalmayı ve her ikisiyle de güçlü teknoloji ortaklıkları kurmaya devam etmeyi amaçlayarak hem ABD hem de Çin ile güçlü bağlarını sürdürmektedir (Heeu et al., 2023,P.09). Türkiye de kendi küresel konumunu güçlendirmek ve yatırım çekmek için benzer stratejiler benimseyebilir.

Kültürel değişim de güçlü bağlar kurulmasında önemli bir rol oynar. Turizm, kültürel festivaller ve sanat işbirlikleri her iki ülkeden insanların birbirlerini tanımalarına yardımcı olabilir. Singapur'un Çin, Malay, Hint ve Batı geleneklerine ev sahipliği yapan çok kültürlü toplumu bu tür alışverişler için harika bir platform sunmaktadır . Zengin bir kültürel ve tarihi geçmişe sahip olan Türkiye, Singapurlu izleyicilere kendi geleneklerini, mutfağını ve sanatını sunabilir. Bu çabalar karşılıklı saygı ve kültürel anlayışın geliştirilmesine yardımcı olur. Singapur'un sosyal uyuma odaklanması Türkiye için de iğr sağlayabilir. Günümüzün bağlantılı dünyasında, diğer kültürleri anlamak güçlü ve uzun vadeli uluslararası ortaklıklar kurmanın anahtarıdır. Singapur'un kalkınma hikayesi de ilham vericidir. lke, sadece bir nesil içinde kendini gelişmekte olan bir ülkeden dünyanın en zengin ülkelerinden birine dönüştürmüştür (Rogerson & Stacey, 2018,P.01). Türkiye, Singapur'un altyapı, kentsel planlama ve sürdürülebilirlik yaklaşımından dersler çıkararak kendi kalkınmasını hızlandırabilir. Singapur'un Ekonomik Kalkınma Kurulu (EDB) lkenin ekonomik stratejisinin şekillendirilmesinde merkezi bir rol oynamıştır ve Türkiye'nin kendi politikalarına rehberlik edebilecek bir modeldir (Hwang, 2020,P.68).

Singapur'un yabancı yatırımcıları çekme, yenilikçiliği teşvik etme ve yeni girişimleri destekleme konusundaki başarısı değerli dersler sağlayabilir. Her iki ülke de birlikte çalışarak hızlı ve kapsayıcı büyüme için yeni stratejiler geliştirebilir. Siyasi açıdan Türkiye ve Singapur istikrarı desteklemek, terörle mücadele etmek ve deniz güvenliğini sağlamak gibi pek çok menfaati paylaşmaktadır. Askeri tatbikatlar, istihbarat paylaşımı ve siber güvenlik alanında ortak çalışmalar yoluyla daha yakın işbirliği her iki ülkenin savunmasını güçlendirebilir. Singapur'un çok kültürlü kimliği zorlayıcı olabilir, ancak aynı zamanda yerel kültür ve aile değerlerine dayanan çözümler de sunmaktadır (Noor & Leong, 2013,P.717). Hem Türkiye hem de Singapur ortak güvenlik konularında birlikte çalıştıkları bölgesel ve küresel forumlarda aktif

olarak yer almaktadır. Son olarak, Singapur'un iyi yönetim ve hukukun üstünlüğüne odaklanması, kendi kurumlarını geliştirmeye çalışan Türkiye için faydalı bir örnek olabilir. Singapur'un dış politikası, egemenliğini korumaya ve ekonomik gücünü sürdürmeye güçlü bir vurgu yapmaktadır.

2.4 Tayland

Türkiye'nin “Yeni Asya” girişimi, Tayland da dahil olmak üzere Asya ülkeleriyle ilişkileri güçlendirmeyi amaçlayan stratejik bir dış politika hamlesidir (Altay, 2024,P.3884). Bu girişim, Türkiye'nin ortak tarihi ve jeopolitik bağları temel alarak uluslararası ortaklıklarını çeşitlendirme ve Asya'daki varlığını artırma arzusunu yansıtmaktadır. Ekonomik açıdan bu girişim, Türkiye ve Tayland arasında birçok sektörde ticaret hacminin artmasına, yatırımların çoğalmasına ve işbirliği projelerinin hayata geçirilmesine yol açmıştır. Avrupa ve Asya'nın kesişme noktasında yer alan Türkiye, küresel ticarete önemli bir rol oynamak için eşsiz bir konuma sahiptir. Ticaret politikaları ana ticaret ortağı olan AB'nin politikalarından kademeli olarak uzaklaşsa da, Türkiye Güneydoğu Asya'yı, özellikle de güçlü üretim kapasitesi, modern altyapısı ve ASEAN içindeki stratejik konumu ile Tayland'ı potansiyel dolu bir bölge olarak görmektedir. Tayland'ın Doğu Ekonomik Koridoru gibi projelerle örneklendirilen inovasyon ve altyapıya verdiği önem, Türkiye'nin bölgede teknoloji ortaklıkları geliştirme konusundaki ilgisiyle uyumludur (Romyen et al., 2019,P.02).

1997 Asya finansal krizinden bu yana Tayland, kriz öncesi seviyelere ve bazı ASEAN ülkeleriyle karşılaştırıldığında daha yavaş bir büyüme kaydetmesine rağmen, ihracata daha fazla yönelmiştir. Bu nedenle, yabancı yatırımlar ekonominin canlanması için hayati önem taşımaktadır. Türkiye ve Tayland arasındaki politika koordinasyonu, ekonomik bağların kolaylaştırılmasında hayati bir rol oynamıştır. Ticaret anlaşmaları, yatırım anlaşmaları ve mutabakat zaptları, işbirliğini güçlendirmek için resmi bir yapı sağlamıştır. Her iki ülke de, süreçleri kolaylaştırmak, ticaret engellerini azaltmak ve iş dostu bir ortam yaratmak için çalışma grupları ve resmi ziyaretler yoluyla düzenli diyalog kurmayı taahhüt etmiştir. Tayland'ın ASEAN'da merkezi bir aktör olarak konumu, özellikle Myanmar, Laos, Kamboçya ve Vietnam gibi komşu ülkelerin finansal fırsatlarını genişletmek için Tayland'a bağımlı olması nedeniyle, bölgesel finansal gelişme açısından da önemlidir.

Türkiye, “Yeni Asya” girişimi ile bu politika çerçevelerinin uzun vadeli ve sürdürülebilir ilişkiler kurmada önemini kabul etmektedir. Tayland ekonomisi bir zamanlar tarıma dayalı iken, günümüzde Türkiye'nin ortaklık fırsatları bulabileceği imalat ve hizmet

sektörlerine çeşitlenmiştir. Türkiye ve Tayland'ın ekonomik ilişkileri, birçok önemli sektörde önemli ölçüde genişlemiştir. Ticaret hacmi artmış, Türkiye makine, otomotiv parçaları ve tüketim malları ihraç ederken, Tayland'dan elektronik, tekstil ve tarım ürünleri ithal etmektedir. Yatırımlar da artmıştır: Türk şirketleri Tayland'ın enerji ve altyapı sektörlerinde faaliyet gösterirken, Taylandlı şirketler Türkiye'nin turizm, gayrimenkul ve gıda işleme sektörlerine girmiştir. Tayland'a doğrudan yabancı yatırımlar, bölgesel ticaret anlaşmaları ve ASEAN'ın entegre pazarının cazibesi ile teşvik edilmektedir. Turizm, karşılıklı seyahat ve kültürel alışverişi teşvik etmek için çabaların sürdüğü bir başka önemli işbirliği alanıdır. Öğrenci değişim programları ve ortak inovasyon projeleri de dahil olmak üzere eğitim, teknoloji ve araştırma alanlarında işbirliği de artmıştır (Kawai & Naknoi, 2015,P.06). Olumlu ivmeye rağmen, Türkiye ve Tayland, jeopolitik gerilimler ve hızlı teknolojik değişimlerin şekillendirdiği öngörülemez bir küresel ekonomide ortak zorluklarla karşı karşıyadır. Rekabet gücünü korumak için her iki ülke de ticaret ortaklarını çeşitlendirmeye ve değişen küresel taleplere uyum sağlamaya devam etmelidir.

Türkiye'nin 1980'lerin sonlarında gerçekleştirdiği liberal ekonomik reformlar, özel sektörünü güçlendirmiş ve kendi ekonomisini reform etmek isteyen Tayland için değerli dersler sunmuştur (Etkin et al.,2000n.d,P.73). Dijital ekonomi, yeşil enerji ve sürdürülebilir kalkınma gibi yeni sektörler, işbirliği için yeni alanlar sunmaktadır. 1997 krizi, Tayland'ın gelişmiş bir ekonomi olma yolundaki ilerlemesini kesintiye uğratmış ve finansal istikrar ile çeşitlendirilmiş büyüme stratejilerinin önemini ortaya koymuştur. Tayland'daki siyasi istikrarsızlık da önemli projeleri geciktirebilir, bu nedenle sürdürülebilir işbirliği için tutarlı bir yönetim hayatı önem taşımaktadır. Tayland, Türkiye'nin Güneydoğu Asya'ya açılımı için stratejik öneme sahiptir. Merkezi konumu, ASEAN ile güçlü bağları ve dinamik ekonomisi, bölgede genişlemek isteyen Türk şirketleri için değerli bir kapıdır. Tayland ile bağların güçlendirilmesi, Türkiye'nin Asya'daki diplomatik, kültürel ve ekonomik varlığını da güçlendirecektir. Ayrıca, Türkiye gibi NATO ülkeleri Tek Avrupa Yasası sonrası savunma stratejilerini yeniden düzenlerken, Tayland ve Endonezya gibi ASEAN ülkeleriyle işbirliği, sanayi ve savunma alanlarında yeni işbirliği olanakları sunmaktadır (Sattar et al., 2023,P.75).

Tayland'ın 1980'lerde tarıma dayalı bir ekonomiden elektronik odaklı yeni sanayileşmiş bir ekonomiye dönüşümü, uyum sağlama ve potansiyelini göstermektedir İhracata bağımlılığını azaltmak ve daha dengeli bir büyüme sağlamak için Tayland'ın verimliliğini artırması ve yeni büyüme sektörlerine yatırım yapması gerekmektedir. Bu vizyon, çeşitli ve dayanıklı ekonomik ortaklıkları teşvik eden Türkiye'nin “Yeni Asya” girişimi ile uyumludur. Tayland'ın büyümesi tarihsel olarak emek yoğun imalat ve ticaretin açıklığından yararlanmıştır, ancak yabancı

teknolojiye ve fason üretime bağımlılığı yerel inovasyonu sınırlamaya devam etmektedir. Türkiye ile teknoloji ve inovasyon alanlarında işbirliği, bu eksikliklerin giderilmesine yardımcı olabilir. Tayland'ın ASEAN Serbest Ticaret Bölgesi ve bölgesel büyüme girişimlerine katılımı, Türk şirketlerine daha geniş pazarlara erişim ve değer zincirlerine entegrasyon fırsatları yaratmaktadır. ASEAN içi ticaret entegrasyonu durma noktasına gelmiş olsa da, bu durum Türkiye gibi ASEAN üyesi olmayan ülkelerle yeni ortaklıklar için bir fırsat yaratmaktadır (Park, 2024.P.17).

Tayland'ın Özel Ekonomik Bölgeleri, yatırımları çekmekte ve beceri geliştirme ile inovasyonu desteklemekte olup, Türkiye için başka bir potansiyel alan oluşturmaktadır (Romyen et al., 2019,P.04). Üniversite-sanayi işbirliği, Tayland'ın bilgiye dayalı bir ekonomiye geçişinde hayati öneme sahiptir. Bu ortaklıklar, Türkiye'nin de iyileştirme arayışında olduğu araştırma, inovasyon ve işgücü geliştirme alanlarını desteklemektedir (Estrada et al., 2013). Ancak Tayland, “Tayland 4.0” vizyonunu hayata geçirirken yetersiz veri ve gelişmemiş risk sermayesi ekosistemi gibi engellerle karşı karşıya bulunmaktadır . Tayland'ın Endüstriyel Teknoloji Destek Programı gibi destek ağları, araçların KOBİ'leri finansal, teknik veya pazar temelli ihtiyaç duydukları kaynaklarla nasıl buluşturabileceğini göstermektedir.

2.5 Brunei Darüsselam

“Asya'da Yeni Bir Başlangıç” girişimi, Türkiye'nin bölgede uzun vadeli ilişkiler kurmak için ekonomik diplomasi, yumuşak güç ve güvenlik işbirliğini daha geniş bir şekilde kullanmasını yansıtmaktadır (Riwansyah, 2021, P.12). Soğuk Savaş sonrası dönem ve Sovyetler Birliği'nin çöküşü, Türkiye'yi küresel etki arzusu olan yükselen bir bölgesel aktör olarak konumlandırarak yeni jeopolitik fırsatlar yaratmıştır. Türkiye'nin bazı Asya toplumlarıyla paylaştığı kültürel ve dilsel miras da daha güçlü bağlar ve karşılıklı anlayışın gelişmesine yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda Türkiye, Asya'da nüfuz için hem geleneksel güçlerle hem de yeni ortaya çıkan aktörlerle rekabet etmektedir. Ekonomik alanda, TürkiyeBrunei ilişkileri halen gelişme aşamasında olmakla birlikte ticaret ve yatırımda büyüme kaydetmiştir. Türkiye'nin 1980'lerin sonlarında gerçekleştirdiği liberal ekonomik reformlar, Güneydoğu Asya gibi pazarlara özel sektör öncülüğünde genişlemenin önünü açmıştır.

Gümrük ve ekonomi bakanlıklarının Ticaret Bakanlığı altında birleştirilmesi gibi son dönemdeki kurumsal değişiklikler, Türkiye'nin Brunei dahil olmak üzere uluslararası ticaret ilişkilerini güçlendirmeye odaklandığını göstermektedir. Türkiye uzun süredir AB üyeliği için çaba göstermektedir, ancak AB ile gergin ilişkiler Ankara'yı alternatif ittifaklar aramaya itmiştir (Müftüler-Baç,2021 n.d.,P.04). Ancak, yabancı sermayeye bağımlılığı nedeniyle ekonomisi bir

miktar kırılgan olmaya devam etmektedir. Türkiye'nin stratejik özerklik arayışı, Endonezya gibi ülkelerle işbirliği yoluyla savunma sanayisini geliştirme çabalarında açıkça görülmektedir. Bu çabalar, Brunei ile gelecekteki ilişkiler için bir model oluşturabilir. Brunei ile savunma ve güvenlik işbirliği, ortaya çıkan bir başka işbirliği alanıdır. Türkiye, siber güvenlik, terörle mücadele ve askeri eğitim alanlarında işbirliği fırsatları görmektedir (Ratnapuri & Inayati, 2019, P.502). Bu, savunma sanayi ortaklıklarını hem güvenlik işbirliğini hem de teknolojik ilerlemeyi teşvik etmek için kullanma stratejisinin bir parçasıdır. Silah satışları, ortak tatbikatlar ve bilgi paylaşımı yoluyla Türkiye, Brunei'nin askeri kapasitelerinin modernizasyonuna katkıda bulunabilir.

Bu tür bir işbirliği, ikili ilişkileri güçlendirmekle kalmayacak, aynı zamanda daha geniş bölgesel istikrarı da destekleyecektir. Türkiye'nin Brunei ile artan ilişkisi, küresel güçler arasındaki rekabetin giderek arttığı Güneydoğu Asya'da orta güçlerin nüfuzunu genişletme çabasının bir parçasıdır (Yohanna et al., 2020, P.257). Örneğin, Çin silah satışları ve askeri işbirliği yoluyla bölgedeki savunma diplomasisini geliştirirken. ASEAN'ın etkisi dış güçler tarafından sorgulanmakta ve bölgesel güvenlikteki merkezi rolü tehlikeye girmektedir (Zhang, 2023, P.304). Türkiye ile Brunei arasındaki bağlar derinleştikçe, her iki ülke de ekonomik ve siyasi olarak fayda sağlayabilir, ancak bazı zorlukların üstesinden gelmeleri gerekecektir. Bunlar arasında düzenleyici farklılıklar, kültürel uçurumlar ve ticaret dengesizlikleri potansiyeli sayılabilir. “Yeni Asya” girişiminin uzun vadeli etkisi, Türkiye'nin Asya'nın karmaşık siyasi ve ekonomik manzarasına uyum sağlama becerisine bağlı olacaktır. Başarı, sürdürülebilir çabalar, stratejik planlama ve bölgenin benzersiz dinamiklerine ilişkin güçlü bir anlayış gerektirecektir.

2.6 Filipinler

Türkiye ile Filipinler arasındaki ilişkiler, Güneydoğu Asya'da umut vaat eden bir ortaklık olarak öne çıkmaktadır. Büyüyen ekonomisi ve bölgedeki önemli jeopolitik konumu ile Filipinler, anlamlı işbirliği fırsatları sunmaktadır. Türkiye, bu ilişkiyi jeoekonomik bir bakış açısıyla değerlendirmektedir; bu bakış açısında ticaret, yatırım ve ekonomik araçlar dış politika hedeflerinin merkezinde yer almaktadır (Park, 2024, P.176). Türkiye'nin bakış açısına göre, güçlü diplomatik bağlar kurmak, enerji ve doğal kaynaklar gibi kritik sektörlerle erişim konusundaki çıkarlarını da desteklemektedir. Ekonomik açıdan Türkiye-Filipinler ilişkileri halen gelişmekte olmakla birlikte büyüme işaretleri göstermektedir. Türkiye'nin 1980'lerin sonunda gerçekleştirdiği piyasa reformları. Yurtdışında daha fazla özel sektör katılımının önünü açmıştır ve bugün bu çabalar Filipinler gibi ülkelere erişimine yansımaktadır.

Yeni Asya girişimi, her iki ülkenin de faydalanabileceği altyapı, imalat ve yenilenebilir enerji gibi işbirliği için öncelikli sektörlerin belirlenmesine yardımcı oluyor. Filipinler, demokratik kurumlar ve açık ticaret politikalarıyla desteklenen yatırım için elverişli bir ortam sunuyor. Buna ek olarak, Filipinler ekonomisi, istikrarlı işçi dövizli girişleri ve iyileşen turizm sektörü ile desteklenen bir dayanıklılık göstererek uzun vadeli ekonomik angajman için cazip bir ortak haline gelmiştir (Villareal et al., 2024, P.09). Politika tarafında ise Türkiye ve Filipinler diplomasi, güvenlik ve kültür alanlarında daha derin bir işbirliği geliştirmektedir. Türkiye'nin ilişkileri güçlendirmek için kültürel ve dilsel bağları kullandığı Orta Asya gibi bölgelerdeki stratejisi, Güneydoğu Asya'daki ortaklıklara nasıl yaklaşabileceğine dair bir model sunmaktadır. Filipinler örneğinde Türkiye, güven ve diyalogu teşvik etmek için ortak çıkarlar ve ortak değerler üzerine inşa edebilir (Elisabeth, n.d.,P.119). İki ülke, terörle mücadele ve bölgesel barış da dahil olmak üzere kilit konularda düzenli iletişim ve işbirliği için diplomatik kanallara zaten sahiptir.

İki ülke arasındaki savunma ve istihbarat işbirliği gibi güvenlik anlaşmaları, bölgesel istikrarın korunmasına yönelik ortak ilgiyi göstermektedir. Artan ekonomik bağlarla birlikte bu politika çabaları, Yeni Asya çerçevesi altında kalıcı ve stratejik bir ilişki inşa etmeye yönelik çok yönlü bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Daha geniş anlamda, *Yeniden Asya* girişimi Türkiye'nin karmaşık ve hızla değişen bir dünyada aktif ve ilgili bir oyuncu olarak kalma niyetini yansıtmaktadır. Bir NATO üyesi olarak Türkiye, ittifaka olan taahhütleri ile Asya'da daha bağımsız ve çeşitlendirilmiş bir dış politika izlemeye yönelik artan ilgisini dengelemek gibi hassas bir görevle karşı karşıyadır (Oğuzlu, 2013, P.211). Doğuya doğru bu kayma tamamen yeni değildir -Türkiye Soğuk Savaş'tan sonra Asya'ya yönelmeye başlamıştır ve *Yeniden Asya* girişimi bu uzun vadeli eğilimin bir devamıdır. Türkiye, Filipinler ile bağlarını güçlendirirken, Çin ve ABD gibi küresel güçlerin derin yatırımlar yaptığı Güneydoğu Asya'nın daha geniş stratejik dinamiklerini de göz önünde bulundurmalıdır (Song, 2019, P.09). Filipinler'in bu büyük güçler arasındaki dengeleyici rolü bölgede kendine yer açmaya çalışan Türkiye için değerli dersler sunmaktadır.

Diğer ortaklıklarda da görüldüğü üzere, ortak askeri sanayilerin ve güvenlik işbirliğinin geliştirilmesi, güven inşa etmek ve stratejik ilişkileri güçlendirmek için araçlar olarak hizmet edebilir. Ancak bu, dikkatli bir navigasyon gerektirecektir - örneğin Çin, silah satışları, askeri değişimler ve ortak tatbikatlar yoluyla bölgede zaten önemli savunma ilişkileri kurmuştur ve Türkiye gibi ülkeler için hem zorluklar hem de açık kapılar yaratmaktadır (Isik & Zou, 2019, P.280). Türkiye'nin şeffaflığı desteklemesinin ve güvenilirlik inşa etmesinin bir yolu da ASEAN Bölgesel Forumu gibi bölgesel forumlara katılarak ortak güvenlik tartışmalarına

katkıda bulunması ve pratik işbirliğini keşfetmesidir. Aynı zamanda, Türkiye-Filipinler ilişkilerinin kültürel ve sosyal yönleri de göz ardı edilmemelidir. İnsanlar arası bağlantılar genellikle daha güçlü diplomatik ve ekonomik bağlar için zemin hazırlar. Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) gibi kurumlar, Türkiye'nin yumuşak güç stratejisinin merkezinde yer almakta, kültürel erişim ve eğitim alışverişinin teşvik edilmesine yardımcı olmaktadır. Burslar, dil eğitimi ve turizm kampanyaları gibi programlar kültürel uçurumları kapatabilir ve daha derin bir karşılıklı anlayışı teşvik edebilir.

2.7 Laos

Türkiye'nin Laos da dahil olmak üzere Güneydoğu Asya'ya artan erişimi, Türkiye'nin Asya'daki ayak izini geleneksel Batılı ortaklarının ötesine genişletmeyi amaçlayan bir dış politika yönü olan Yeniden Asya girişimi tarafından yönlendirilmektedir. Bu girişim, Ankara'nın tarihsel bağlarını ve yumuşak güç kapasitelerini kullanarak yeni ekonomik ve diplomatik ilişkiler kurma yönündeki stratejik niyetini yansıtmaktadır (Riwansyah, 2021, P.22). Bu geniş vizyon içinde Laos küçük bir oyuncu gibi görünebilir, ancak konumu ve kullanılmayan sektörleri Türkiye'nin yeni işbirliği kanalları keşfetmesi için gerçek fırsatlar sunuyor. Ekonomik açıdan bakıldığında, Türkiye ile Laos arasındaki ticaret mütevazı düzeyde kalsa da önemli bir potansiyele sahiptir (Öniş, 2019, P.204). Türkiye'nin 2000'li yılların başından itibaren Afrika ülkeleriyle nasıl kademeli olarak güçlü bağlar geliştirdiğine bakmak faydalı bir referans noktası sağlar. Türkiye acele etmedi; stratejisi sabırlıydı, karşılıklı çıkar üzerine kuruluydu ve özel sektör katılımıyla destekleniyordu. Benzer yollar Laos için de geçerli olabilir. Türkiye imalat, altyapı ve turizm gibi her iki tarafın da fayda sağlayabileceği alanlara odaklanma eğilimindedir (Park, 2024, P.172). Ticaret için alan açan ve işletmeler arasında ağ oluşturma platformları yaratan anlaşmalar bu yaklaşımın anahtarıdır.

Siyasi açıdan Türkiye'nin Laos'a yaklaşımı karşılıklı saygıyı vurgulamakta ve iç meselelere müdahaleden kaçınmaktadır ki bu da Güneydoğu Asya diplomatik normlarıyla uyumludur. Orta Asya'da olduğu gibi, Türkiye de diplomasisini daha ilişkilendirilebilir kılmak için ortak kültürel veya tarihi konuları vurguluyor. Kültürel aşinalık siyasi mesafeyi azaltabilir. Türkiye'nin genellikle Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı gibi kuruluşlar tarafından yönetilen kamu diplomasisi burada büyük bir rol oynuyor. Bu kuruluşların çalışmaları burslar ve eğitim programlarından insani yardım girişimlerine kadar uzanıyor. Bu da Türkiye'nin sadece hükümet düzeyinde resmi toplantılara bel bağlamadığını gösteriyor. İkili güveni güçlendirmek için ortak değerleri, pratik işbirliğini ve kültürel temas noktalarını da kullanmaya çalışıyor (Anas, 2020, P.440).

Son olarak, savunma sanayi işbirliği gibi diğer sektörler de yeni fırsatlar sunmaktadır. Bir ülkenin askeri sanayisine yaptığı yatırım genellikle hem güvenlik hedeflerini hem de ekonomik çıkarlarını yansıtır. Genişleyen savunma üretim sektörüyle Türkiye, Laos ile teknoloji ve güvenlik alanlarında seçici ortaklıklar keşfedebilir (Ratnapuri & Inayati, 2019, P.503). Savunma işbirliği ilişkinin birincil odağı olmasa da, diğer angajman alanlarına değerli bir tamamlayıcı olarak hizmet edebilir ve stratejik derinlik katmanı ekleyebilir. Bu tür bir işbirliği Laos'un savunma kabiliyetlerinin güçlendirilmesine yardımcı olurken Türkiye'nin gelişmekte olan pazarlara ve yeni bölgesel ittifaklara erişimini sağlayabilir. Buna paralel olarak, Türkiye'nin bilim ve teknoloji -özellikle biyoteknoloji- alanındaki ulusal politikaları Laos'a çevresel, sosyal ve ekonomik sorunların üstesinden gelme konusunda faydalı modeller veya destek sunabilir. Teknoloji ve savunmanın ötesinde turizm de bir başka fırsat sunmaktadır. Türkiye, Laos'un turizm altyapısını geliştirmesine ve özellikle otelcilik, ekoturizm ve kültürel mirasın korunması gibi alanlarda sürdürülebilir turizm modellerini teşvik etmesine yardımcı olabilir (Sijabat, 2023, P.17). Bu sektörler her iki ülkenin de çıkarlarına uygundur ve ortak uzmanlık ve işbirliği yoluyla somut faydalar sağlayabilir.

2.8 Myanmar

Bu bağlamda Myanmar, fırsat ve karmaşıklığın bir karışımını sunmaktadır. Türkiye doğuya doğru bakarken, özellikle Müslüman mirası ile bazı kapıların açılmasına yardımcı olan tarihi bağları ve kültürel aşinalığı da beraberinde getiriyor. Aynı zamanda, Türkiye'nin 2018 yılında başkanlık sistemine geçmesi, dış politikada daha fazla esneklik sağlayarak, yurt içi büyümeyi destekleyen daha geniş bir küresel angajman izlemesine olanak tanımıştır (Altay, 2024). Bu stratejinin bir parçası olarak, ortaklıkları çeşitlendirmek -özellikle de AB ile ilişkiler gerginliğini korurken- kilit önem taşıyor. Asya'nın hızla büyüyen pazarları, Türkiye'nin şu anda öncelik verdiği türden uzun vadeli bir potansiyel sunuyor. Ülke doğal kaynaklar açısından zengin ve Güneydoğu Asya'da önemli bir stratejik konumda yer alıyor. Ancak aynı zamanda siyasi istikrarsızlık ve etnik gerilimlerle de karşı karşıya. Türkiye'nin angajmanı çeşitli faktörlerden etkileniyor: ekonomik fırsat, insani kaygılar -özellikle Rohingya konusunda- ve kültürel alışverişin yumuşak güç değeri (Abdelkader, 2014, P.113). Myanmar'ın perakende gibi sektörler de dahil olmak üzere ekonomisini dışa açması yabancıların ilgisini çekmiştir ve ülkeyi dış yatırımcılar için cazip kılan unsurlardan biridir.

Yine de yol pürüzsüz değil. Myanmar'daki büyüme eşit bir şekilde paylaşılmamış, faydaların çoğu şehirlerdeki çoğunluk Bamar nüfusuna gitmiştir. Ayrıca ticaretteki büyümeye bağlı olarak genişleyen tarım ve ormancılık nedeniyle çevreye yönelik artan bir risk de söz

konusu (Swift et al., 2020, P.100). Türkiye için bu, ticari çıkarları etik ve çevresel sorumluluklarla tartmak anlamına geliyor. Myanmar'ın altyapısına ve üretimine katkıda bulunmak için gerçek bir fırsat var, ancak bunun yerel topluluklara ve çevreye saygılı bir şekilde yapılması gerekiyor. Türkiye ayrıca Doğu ile Batı arasında bir köprü görevi görmek için eşsiz bir şansa sahiptir (Hardaker, 2017, P.27). Bu, Myanmar'ın bölgesel pazarlara ve kalkınma planlarına entegrasyonunu desteklemeye yardımcı olabilir. Ancak bunun işe yaraması için Türkiye'nin iç siyasi gerilimleri kabul ederek, etnik çeşitliliğe saygı göstererek ve ASEAN gibi gruplarla birlikte çalışarak dikkatli bir şekilde hareket etmesi gerekir. Yerel gerçekleri anlamak çok önemlidir. Örneğin, Myanmar'daki yeşil bina standartlarının yerel koşulları yansıtması ve sadece yabancı modelleri kopyalamaması gerekir.

Rohingya krizi, Türkiye-Myanmar ilişkilerini şekillendiren önemli bir mesele olarak öne çıkıyor. Türkiye'nin dünya genelindeki Müslüman topluluklara yönelik uzun süredir devam eden endişesi göz önüne alındığında, bu durum güçlü bir tepkiyi tetiklemiştir. Türkiye, özellikle Bangladeş'teki mülteci kamplarında yaşayan Rohingyalıların desteklemek için hem diplomasi hem de insani yardım yoluyla aktif bir rol üstlenmiştir. Ancak bu savunuculuk Myanmar'la gerginliklere de yol açmakta, Türkiye'nin müdahalesini insan hakları için konuşmak ve diplomatik bağları korumak arasında dikkatli bir dengeleme eylemi haline getirmektedir (Gorlick, 2019, P.131). Kriz aynı zamanda çevresel ve yasal sorunları da gündeme getiriyor. Mülteci kampları Bangladeş'te ormansızlaşmaya, toprak erozyonuna ve vahşi yaşam alanlarının tahrip edilmesine yol açarak sürdürülebilirlik ve yasal sorumlulukla ilgili endişeleri artırmıştır. Uluslararası ilgiye rağmen, kalıcı bir çözüm bulunması hâlâ zor. BM, mültecilerin gönüllü geri dönüşünü kolaylaştırmak için mücadele etmektedir.

Bu arada Türkiye'nin iç politika ortamı da evrim geçirmektedir. Ülke, değişen gerçeklere uyum sağlamak için göç ve iltica yasalarını güncellemiş ve yeni vize anlaşmaları imzalamıştır. AB üyeliği belirsizliğini korusa da Türkiye birçok alanda hayati bir ortak olmaya devam ediyor. Rohingya sorununa verdiği yanıt, yardım, uluslararası savunuculuk ve yasal eylemi birleştiren geniş, çok yönlü bir stratejiyi yansıtmaktadır. İleriye bakıldığında, Türkiye'nin Myanmar ile nasıl bir ilişki kuracağı, Myanmar siyasetinin nasıl evrileceği, Rohingya sorununun geleceği ve bölgenin daha geniş anlamda nasıl değişeceği gibi çeşitli faktörlere bağlı olacaktır (Abdelkader, 2014, P.10). Türkiye'nin Asya'daki başarısı, uyum sağlama, yerel dinamiklere saygı gösterme ve değerlerini stratejik hedefleriyle dengeleme becerisine bağlı olacaktır. Rohingya krizinin Türkiye ve diğer ülkeler tarafından soykırım olarak tanınması (Bakali & Wasty, 2020, P.07)ve bölgedeki mültecilere yönelik koruma eksikliği. Bu konunun sadece Myanmar için değil,

Türkiye'nin Asya'daki daha geniş hedefleri için de ne kadar kritik ve hassas olduğunun altını çiziyor.

2.9 Kamboçya

Türkiye'nin *Yeniden Asya Girişimi*, Kamboçya da dahil olmak üzere Asya'daki ülkelerle daha güçlü bağlar kurmayı amaçlayan dış politikasında önemli bir adımı yansıtmaktadır. Yeniden Asya stratejisi daha yapılandırılmış ve kapsamlı bir yaklaşımı temsil etmektedir.

Ticaret, diplomasi, eğitim ve kültür yoluyla anlamlı ortaklıklar kurmakla ilgilidir. Kamboçya, Türkiye için gelecek vaat eden bir ortak olarak öne çıkıyor (Hill & Menon, 2013, P.07).

Güneydoğu Asya'da büyüyen bir ekonomi olarak ticaret ve yatırım alanında fırsatlar sunuyor. Türk işletmeleri inşaat, imalat ve turizm gibi alanlara ilgi göstermektedir. Türkiye'nin Kamboçya ile artan ticareti, ortaklarını Avrupa Birliği'nin ötesinde çeşitlendirme hedefini yansıtmaktadır. Siyasi alanda ise her iki ülke de bölgesel barış ve işbirliğine önem veriyor. Özellikle kalkınma ve iklim değişikliği gibi ortak kaygılar konusunda Birleşmiş Milletler gibi küresel platformlarda sık sık bir araya gelmektedirler. Karşılıklı güveni artırabilecek savunma ve güvenlik alanlarında da işbirliği potansiyeli var (Doun et al., 2022,P.65). Diplomatik ziyaretler ve devam eden diyaloglar bu siyasi bağlantıların güçlendirilmesine yardımcı olur. Eğitim ve kültürel bağlar ise Türkiye'nin yaklaşımında büyük rol oynamaktadır. Öğrenci değişimleri, burslar ve ortak araştırma programları insanları bir araya getirmeye ve karşılıklı saygı inşa etmeye yardımcı olmaktadır.

Kamboçya'nın hazır giyim sektörü ekonominin bel kemiğidir, ancak birçok hammadde ithal edildiğinden, küresel rekabet gücü bir zorluk olmaya devam etmektedir. Birçok ASEAN ülkesi gibi Kamboçya da yabancı yatırım çekme konusunda hem fırsatlar hem de zorluklarla karşı karşıyadır. Özel Ekonomik Bölgeler ve ticari teşvikler yardımcı olmuştur, ancak yasal şeffaflık ve düzenleyici reformlar halen devam etmektedir. Çin, Kamboçya'nın en büyük ticaret ortağı olsa da Türkiye ve diğerlerinin varlıklarını derinleştirmeleri için yer var (Tang & Li, 2021, P.03). Turizm de güçlü bir potansiyel sunmaktadır. Artan kültürel değişimler ve gelişen hava bağlantısı sayesinde her iki ülke de artan seyahat, turizm ve karşılıklı anlayıştan faydalanmaktadır. Kamboçya'nın yabancı yatırımcılara açık olması ve ASEAN içindeki konumu, bölgesel pazarlara erişimini sağlayarak Türkiye gibi ülkeler için cazip hale getirmektedir (Park, 2024, P.188).

Doğrudan yabancı yatırım (DYY) Kamboçya'nın kalkınmasında kilit bir rol oynamaktadır. Sadece sermaye değil aynı zamanda teknoloji, beceri ve pazar erişimi de getirmektedir. Ancak yatırımcıların risklerden kaçınmak için Kamboçya'nın yerel iş kültürünü anlamaları

gerekmektedir. Benzer adımlar Kamboçya'ya da yardımcı olabilir ve Türkiye'nin güvenilir bir ortak olarak devreye girmesi için daha fazla alan yaratabilir. Kısacası, Türkiye'nin *Yeniden Asya Girişimi* kapsamında Kamboçya ile ilişkileri büyük bir potansiyel arz etmektedir. Artan ticaret, ortak siyasi çıkarlar, eğitim programları ve kültürel faaliyetler sayesinde her iki ülke de daha derin bir işbirliğinin temellerini atıyor (Sopha, 2016, P.02). Kamboçya gelişmeye ve bölgeyle bütünleşmeye devam ederken Türkiye de bu ilerlemeyi karşılıklı fayda sağlayacak şekilde destekleme ve bundan yararlanma fırsatına sahiptir.

2.10 Vietnam

Türkiye'nin *Yeniden Asya* girişimi, Vietnam gibi Asya ülkeleriyle bağlarını genişletmeye odaklanarak dış politikasında önemli bir değişime işaret etmektedir. Bu strateji, Türkiye'nin ekonomik ve siyasi ortaklıklarını geleneksel Batı odağının ötesinde çeşitlendirmeyi amaçlamakta ve Asya'nın küresel ekonomi ve jeopolitikteki artan rolünü kabul etmektedir (Altay, 2024, P.3867). proaktif bir şekilde uluslararası ticarete katılan Vietnam, Güneydoğu Asya'da dinamik bir oyuncu haline gelmiştir. Bu gelişmeler birlikte, her iki ülkeye de fayda sağlayan ve bölgesel istikrara katkıda bulunan daha güçlü işbirliği için fırsatlar yaratmaktadır. Türkiye ve Vietnam arasındaki ekonomik ortaklık, her iki taraftaki aktif özel sektörler sayesinde istikrarlı bir şekilde büyümektedir.

Vietnam, bir yatırım ve üretim merkezi olarak cazibesini artıran ASEAN üyeliğinden ve ilgili ticaret anlaşmalarından büyük ölçüde faydalanmaktadır (Leung, 2010, P.84). İthalat ve ihracata olan bağımlılığı, maliyet verimliliğini ve küresel pazarlardaki rekabet gücünü desteklemektedir. Türkiye'nin yeni bölgesel anlaşmalar yoluyla ticareti Avrupa'nın ötesine genişletme çabaları Vietnam'ın açık pazar politikalarıyla uyumludur. AB-Vietnam STA'sı gibi serbest ticaret anlaşmaları, yabancı yatırım ve ticaretin serbestleştirilmesi için elverişli koşullar yaratarak daha derin ekonomik bağları teşvik etmiştir. Vietnam'ın ASEAN ülkeleriyle olanlar da dahil olmak üzere çifte vergilendirme anlaşmaları, mali engelleri azaltarak ticaretin büyümesini daha da teşvik etmektedir (Trung Nghia, 2020, P.320). ASEAN Serbest Ticaret Bölgesi, bölgenin uyumlu bir pazar ve üretim üssüne dönüşmesine yardımcı olmuş ve Vietnam'ın küresel tedarik zincirlerindeki rolünü artırmıştır (Anh Dao, 2019, P.57). Başarılarına rağmen Vietnam, gelir eşitsizliği ve dış şoklara karşı kırılganlık gibi ekonomik zorluklarla karşı karşıyadır, ancak reform ve entegrasyon konusundaki kararlılığı olumlu ekonomik ivmeyi sürdürmektedir (Linh, 2020).

Bu faktörler, Türkiye ve Vietnam'ın imalat, altyapı ve turizm gibi sektörlerde yatırım fırsatlarını keşfetmeleri için alan yaratmakta ve karşılıklı faydaları artırmaktadır (Baum, 2019,

P.21). *Yeniden Asya* girişiminin tam potansiyeline ulaşabilmesi için Türkiye ve Vietnam arasındaki politika koordinasyonu elzemdir. Ortak ilgi alanları arasında sürdürülebilir kalkınma, gelişmiş bağlantı, eğitim, teknoloji değişimi ve kültürel işbirliği yer almaktadır (Andronova et al., 2020, P.731). Bu alanlar sadece karşılıklı anlayışı teşvik etmekle kalmaz, aynı zamanda diplomatik bağları da güçlendirir. Türkiye'nin karmaşık jeopolitik ortamları yönetme konusundaki diplomatik deneyimi, küresel güçlerle ilişkilerinde Vietnam için değerli bir rehber olabilir (Trà et al., 2020). Bu arada, Vietnam'ın ASEAN gibi bölgesel örgütlere aktif katılımı, politikalarını ve ekonomik stratejilerini etkilemektedir (Vo Huyen Dung, 2020, P.662). Her iki ülke de ticaret ve yatırımı en üst düzeye çıkarmak için açık bölgeselcilikten açıklık, adil ticaret ve etkili kolaylaştırma mekanizmalarına bağlılık- faydalanabilir.

Yabancı yatırımcılardan gelen rekabetçi baskılar Vietnamlı işletmeleri yenilik yapmaya ve gelişmeye teşvik ederek ekonomik ilerlemenin devam etmesini sağlamaktadır Vietnam'ın borsası büyümeye devam etmekle birlikte, küresel eğilimlere karşı giderek daha duyarlı hale gelmekte ve dikkatli politika önlemleri gerektirmektedir (Trung Nghia, 2020, P.324). Sonuç olarak, Türkiye ve Vietnam, *Yeniden Asya* girişimi kapsamında ilişkilerini derinleştirmek için güçlü bir potansiyele sahiptir. Birbirlerini tamamlayan güçlü yönleri -Türkiye'nin stratejik dışa açılımı ve Vietnam'ın büyüyen açık ekonomisi- ticaret, yatırım ve politika işbirliği için umut verici fırsatlar yaratmaktadır (Anh Dao, 2019, P.56). Her iki ülke de ekonomik, siyasi ve kültürel alanlarda birlikte çalışarak ekonomik kalkınmalarını geliştirebilir ve Asya'daki nüfuzlarını arttırabilirler

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Türkiye ve Endonezya arasındaki çok yönlü ilişkinin analizi

3.1 Türkiye-Endonezya İlişkilerine Tarihsel Bir Bakış: Ortak Köklerden Küresel Ortaklıklara

Zengin tarihlere, stratejik coğrafi konumlara ve canlı kültürel miraslara sahip iki ülke olan Türkiye ve Endonezya, uzun süredir işbirliğine dayalı ancak çoğu zaman yeterince keşfedilmemiş bir ilişki sürdürmektedir. Her iki ülke de dünya sahnesinde kendi rotalarını çizmiş olsalar da, tarihsel bağları günümüzdeki ikili ilişkilerini anlamak için ilgi çekici bir zemin oluşturmaktadır. Türkiye-Endonezya ilişkilerinin evrimini, önemli tarihi dönüm noktalarına, kültürel ve dini bağlara, ekonomik ve siyasi işbirliğine ve bu bağların gelecekteki bölgesel ve küresel ortaklıklar üzerindeki etkilerine odaklanarak incelemektedir. Türkiye ile Endonezya arasındaki ilişkilerin ilk aşaması, Osmanlı İmparatorluğu'nun Güneydoğu Asya'daki diplomatik misyonları sırasında inşa edilmiştir. Endonezya Hollanda sömürgesi altındayken, Osmanlılar Güneydoğu Asyalı Müslüman liderlerle ilişkileri geliştirmeye çalışmış, böylece erken kültürel ve dini bağlar kurmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun etkisi dini ağlar aracılığıyla Güneydoğu Asya'ya kadar uzanmış ve bölgedeki İslami ilimlerin şekillenmesinde rol oynamıştır (Gontijo & Barbosa, 2020, P.87).

Ancak Endonezya'nın sömürge statüsü nedeniyle resmi diplomatik ilişkiler sınırlıydı. Endonezya'nın 1945 yılında bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte Türkiye, yeni ulusu tanıyan ilk ülkelerden biri oldu. Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesi sırasında Endonezya'ya verdiği desteğin temelinde ortak bir İslami kimlik duygusu ve sömürge karşıtı hissiyatın yattığını ve bunun iki ülke arasında başlangıçta bir bağ oluşturduğunu (Fossati, 2021, P.768). Ancak, sömürgecilik karşıtlığı ve pan-İslamizm konularındaki ortak ilgilerine rağmen, bu ilişki ilk yıllarda biraz periferik kalmıştır. Ancak Soğuk Savaş dönemi Türkiye-Endonezya ilişkilerinde bir dönüm noktası oldu. Farklı jeopolitik yönelimlere rağmen, her iki ülke de barışı koruma, anti-emperyalizm ve ulusal egemenlik konularındaki ortak çıkarlarında ortak bir zemin buldu. Türkiye'nin 1965'teki antikomünist tasfiye sırasında Endonezya'ya verdiği destek ve daha sonra sağladığı ekonomik yardım, ikili ilişkilerin temellerini sağlamlaştırdı. Buna karşılık, Endonezya'nın BM Genel Kurulu'nda Kıbrıs konusunda Türkiye'nin tutumunu

desteklemedeki rolü, uluslararası hukuk ve egemenliğe karşılıklı saygılarını daha da göstermiştir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde hem Türkiye hem de Endonezya ekonomik ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. 1990'lara gelindiğinde Türkiye, Güneydoğu Asya'yı, özellikle de Endonezya'yı bölgede ticaret ve yatırım için önemli bir ortak olarak görmeye başlamıştır. Türkiye-Endonezya Karma Ekonomik Komisyonu'nun 1995 yılında kurulması, ticari ilişkileri ve yatırım akışını geliştirmeyi amaçlayan yapılandırılmış ekonomik işbirliğinin başlangıcı oldu. Her iki ülke de altyapı, tekstil ve enerji gibi sektörlerde işbirliğinin potansiyel faydalarının farkına varmıştır (Fox, 2020, P.796). Bu resmi anlaşmaya rağmen, iki ülke arasındaki ticaret 2000'li yılların başına kadar sınırlı kalmıştır. Ancak, küresel ekonomik rekabetin artması ve Endonezya'nın gelişen piyasa ekonomisi daha güçlü ikili ticari ilişkileri teşvik etmiştir.

Türkiye'nin güçlü imalat ve ihracat sektörleri, Endonezya'nın ASEAN'daki stratejik konumuyla birleşerek ikili ticarete önemli bir büyümenin temelini attı. 2017 yılı itibariyle ikili ticaretin 1 milyar doları aşması, iki ülke arasındaki ekonomik karşılıklı bağımlılığın arttığını göstermektedir. Öte yandan, bu iki ülke arasındaki ilişki başka bir alanda gelişmeye devam ediyor. Türkiye-Endonezya ilişkilerinin önemli bir yönü ortak İslami mirasta yatmaktadır (Anas, 2020, P.68). Her iki ülkenin diplomatik alışverişlerinin İslami ortaklıklardan büyük ölçüde etkilendiğini vurgulamaktadır. Örneğin, Endonezya'nın çoğunluğu Müslüman olan nüfusu, modernite ile İslami değerleri dengelemek için uzun zamandır Türkiye'yi bir model olarak görmektedir. Buna karşılık Türkiye de Endonezya'yı, demokratik ve çoğulcu bir çerçeve içinde yaşayan büyük Müslüman nüfusuyla Müslüman dünyasının çeşitliliğinin bir sembolü olarak görmektedir (Çolakoğlu, 2011, P.03). Türkiye ve Endonezya arasındaki kültürel diplomasi yıllar içinde gelişirken, her iki ülke de kültürel etkinliklere, öğrenci değişimlerine ve İslami çalışmalar programlarına ev sahipliği yapıyor.

2016'da kurulan Türkiye Maarif Vakfı, Endonezya'daki kurumlar aracılığıyla kültürel ve eğitimsel bağların geliştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu değişimler sadece insanlar arası bağları güçlendirmekle kalmıyor, aynı zamanda her iki ülkenin de İslam'ı bir din olarak tanıtmadaki kararlılığını pekiştiriyor.(İsmail Hakki, 2024, P.43). Hem Türkiye hem de Endonezya bölgesel ihtilaflara genellikle barışçıl ve diplomatik çözümler aramış, güvenlik çıkarları zaman zaman örtüşmüştür. Güneydoğu Asya bölgesi, süregelen deniz ihtilafları ile her iki ülke için de ortak bir zorluk teşkil etmektedir 21 (Karim, 2023, P.06).Yüzyılda Türkiye ve Endonezya, ortak eğitim

tatbikatları ve savunma diyalogları yoluyla, özellikle de terörle mücadele çabalarına odaklanarak askeri işbirliğine girmişlerdir. Her iki ülke de özellikle küresel terörizm bağlamında aşırılık yanlısı gruplardan kaynaklanan ortak tehditlerle karşı karşıyadır (Pasha & Paksi, 2022, P.114). İstihbarat paylaşımı ve ortak terörle mücadele operasyonlarındaki işbirliği, ikili güvenlik bağlarını derinleştirmiş ve ilişkilerinin pratik boyutlarının altını çizmiştir.

Çin'in Hint-Pasifik bölgesindeki etkisinin artması, hem Türkiye'yi hem de Endonezya'yı bölgesel stratejilerini yeniden değerlendirmeye sevk etti. Türkiye Güneydoğu Asya'daki rolünü genişlettikçe ve Endonezya ABD ve Çin gibi ülkelerle ekonomik ve askeri bağlarını derinleştirdikçe, her iki ülke de giderek çok kutuplu hale gelen dünyada nüfuzlarını korumak için dış politikalarını ayarlıyor.(Manurung, 2019, P.04), her iki ülkenin de bölgesel istikrarı teşvik ederken ulusal çıkarlarını korumak için değişen jeopolitik manzarada dikkatli bir şekilde gezinmesi gerektiğini savunuyor. Dahası, Türkiye'nin İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) gibi bölgesel örgütlere katılımı ve Endonezya'nın ASEAN içindeki liderliği, her iki ülkenin de Güneydoğu Asya'da ve daha geniş Müslüman dünyasında barışçıl çatışma çözümünü ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmek gibi ortak hedefleri savunmaları için yollar sağlamıştır (Wicaksana & Karim, 2022, P.165). Özellikle her iki ülke de küresel güçlerle ilişkilerini dengelemeye çalışırken, bu alanlarda daha derin işbirliği potansiyeli önemlidir.

Türkiye-Endonezya ilişkilerinin genel olarak olumlu seyrine rağmen, zorluklar devam etmektedir. Bunlar arasında ekonomik dengesizlikler, siyasi farklılıklar ve bölgesel güvenlik dinamiklerinin karmaşıklığı yer almaktadır. Türkiye'nin yaşadığı ekonomik sıkıntılar ve dalgalı siyasi iklim zaman zaman Güneydoğu Asya'ya yatırım yapma kabiliyetini etkilemiştir. Ayrıca, her iki ülke de demokrasi ve insan haklarını destekleme konusunda ortak değerleri paylaşırken, iç politika ve siyasi ideolojilerdeki farklılıklar zaman zaman sürtüşmelere yol açmaktadır (Jemadu & Lantang, 2021, P.211). Ayrıca, değişen küresel güç dinamikleri -özellikle Çin ve ABD'nin artan önemi- hem Türkiye hem de Endonezya için dış ilişkilerini yürütürken özerkliklerini koruma konusunda zorluklar yaratmaktadır. Türkiye-Endonezya ilişkilerini ilerletmenin anahtarı, büyük güç rekabetinin risklerini azaltan çok taraflı ortaklıklar geliştirme becerilerinde yatmaktadır.

Türkiye-Endonezya ilişkilerinin tarihsel dinamikleri, ortak tarih, karşılıklı saygı ve ortak çıkarların şekillendirdiği bir ilişkiyi ortaya koymaktadır. İlk ilişkiler kültürel ve

dini bağlara dayanırken, her iki ülke de işbirliklerini ticari, askeri ve jeopolitik alanlarda çeşitlendirmiştir (Karim, 2023, P.02). İki ülke 21. yüzyılın karmaşıklığı içinde yol almaya devam ederken, aralarındaki ilişki, farklı tarihi ve siyasi geçmişlere sahip ulusların anlamlı ortaklıkları nasıl geliştirebileceklerine dair umut verici bir örnek teşkil etmektedir (Huda et al., 2023, P.11). Türkiye ve Endonezya kültür, ticaret ve güvenlik alanlarındaki güçlü yanlarını kullanarak önümüzdeki yıllarda bölgesel ve küresel istikrarın şekillendirilmesinde önemli roller üstlenebilecek konumdadır.

3. 2 Türkiye ve Endonezya Arasındaki Güncel İkili İlişkiler: Stratejik, Ekonomik ve Kültürel Boyutların Analizi

Son yıllarda Türkiye ve Endonezya arasındaki ikili ilişkiler, bölgesel ve küresel nüfuza yönelik ortak istekleri yansıtacak şekilde derinlik ve karmaşıklık kazanmıştır. Önemli Müslüman nüfuslara sahip önde gelen orta güçler olarak her iki ülke de stratejik, ekonomik ve kültürel alanlarda işbirliği yaparak uluslararası ilişkileri şekillendirebilecek konumdadır. Çok taraflı forumlarda Türkiye ve Endonezya küresel pozisyonlarını sıklıkla uyumlu hale getirmiştir. Her iki ülke de İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) bünyesinde barış inşası girişimlerini savunmakta ve Rohingya mülteci krizi gibi insani krizlerin ele alınmasında işbirliği yapmaktadır (Missbach & Stange, 2021, P.05). Türkiye ve Endonezya'nın küresel Müslüman dayanışmasına olan ortak bağlılığının, özellikle ezilen Müslüman toplulukların haklarının savunulmasında diplomatik kanallarda işbirliğini kolaylaştırdığını (Della & Solihat, 2022, P.19365). Bununla birlikte, bölgesel güvenlik dinamiklerindeki farklı öncelikler gibi zorluklar devam etmektedir; Endonezya'nın HintPasifik'e odaklanması, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejik hedefleriyle tam olarak uyuşmamaktadır.

Türkiye ve Endonezya arasındaki ekonomik ilişkiler son yirmi yılda önemli ilerleme kaydetmiştir, ancak büyüme için hala önemli bir alan bulunmaktadır. İkili ticaret 2021 yılında yaklaşık 2 milyar dolara ulaşarak önceki on yıllara kıyasla kayda değer bir artış göstermiştir (Wahidin et al., 2022,P.134). Ekonomik karşılıklı bağımlılığın TürkiyeEndonezya bağlarını güçlendirmenin anahtarı olduğunu, ticaret anlaşmaları ve yatırım projelerinin daha derin işbirliği için katalizör görevi gördüğünü (Permatasari, 2020).

İşbirliğinin kilit sektörleri arasında her iki ülkenin ekonomik önceliklerini yansıtan tekstil, inşaat, enerji ve helal ürünler yer almaktadır (Ramadhan et al., 2022, P.54). Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması (CEPA) için devam eden müzakereler, her iki ülkenin de ticari ilişkileri geliştirme konusundaki kararlılığının altını çiziyor (Mutiar

Hasana Putri, 2023, P.51). özellikle otomotiv ihracatı, işlenmiş gıdalar ve elektronik ürünler gibi sektörlerde ticaret engellerini azaltma potansiyeline sahip.

Ayrıca, Türkiye'nin Güneydoğu Asya'daki Kuşak ve Yol Girişimi uyumlu altyapı yatırımları, Endonezya'nın özellikle akıllı şehir teknolojileri olmak üzere altyapı geliştirme alanındaki Türk uzmanlığına erişmesi için yollar açabilir (Wijaya, 2020a, P.20). Öte yandan turizm de ikili ilişkilerde önemli bir alan haline geldi ve her iki ülke de birbirlerini seyahat destinasyonu olarak tanıtıyor. Endonezya, kültürel ve doğal cazibe merkezlerini keşfeden Türk turist akınından faydalanırken, Türkiye, İstanbul ve Konya'daki tarihi İslami yapıları ziyaret etmek gibi inanç turizmi deneyimleri arayan Endonezyalı gezginler için popüler bir destinasyon olarak ortaya çıkmıştır. (Mutiarasana Putri, 2023, P.43)Türk Hava Yolları'nın Cakarta ve Bali'ye seferlerini arttırması bu alışverişleri daha da kolaylaştırmış ve insanlar arası etkileşimi arttırmada bağlantının önemini vurgulamıştır (Fahlevi et al., 2020, P.04). Kültürel diplomasi, ortak İslami miras ve kültürlerarası anlayışı teşvik etmeye yönelik karşılıklı ilgi ile desteklenen TürkiyeEndonezya ilişkilerinin temel taşlarından birini oluşturmaktadır.

Türkiye ve Endonezya arasındaki kültürel değişimler öğrenci hareketlilik programları, ortak kültürel festivaller ve akademik işbirlikleri yoluyla derinleşmiştir. Türkiye Maarif Vakfı'nın Endonezya'da eğitim kurumları kurması, Türkiye'nin eğitim bağlarını geliştirme konusundaki kararlılığını yansıtırken, Endonezya'nın yatılı İslami okulları (pesantren), İslami bir öğrenme ortamı arayan Türk öğrencileri çekmeye devam etmektedir (Raihani, 2022, P.607). Eğitimin yanı sıra, Türkiye ve Endonezya ortak değerlerini vurgulayan yumuşak güç girişimlerinde de bulunmuştur. Türk hükümeti, Endonezyalı izleyiciler arasında popülerlik kazanan Türk televizyon dizileri de dahil olmak üzere kültürel ürünlerini aktif bir şekilde tanıtmıştır (Karim, 2023, P.17).

Türkiye ve Endonezya'nın ikili ilişkileri karşılıklı iyi niyet ve ortak çıkarlarla şekillenirken, bazı zorluklar da devam etmektedir. Özellikle ticaret alanındaki ekonomik dengesizlikler, Endonezya'nın Türkiye ile ticaret açığı yaşadığı bir tartışma konusu olmuştur (Bustaman et al., 2022, 05). Bu dengesizliğin giderilmesi için daha adil ticaret politikaları ve ihraç ürünlerinin çeşitlendirilmesi gerekmektedir (Muhyiddin, 2019, P.05). Buna ek olarak, özellikle Endonezya'nın ASEAN merkezli yaklaşımının Türkiye'nin daha geniş jeopolitik hedefleriyle her zaman örtüşmeyebileceği bölgesel konularda siyasi farklılıklar zaman zaman su yüzüne çıkmaktadır. Bu zorluklara rağmen Türkiye-Endonezya ilişkilerinin geleceği umut verici görünüyor. Her iki ülkede de devam etmekte olan dijital dönüşüm, teknoloji ve inovasyon alanlarında işbirliği için fırsatlar

sunmaktadır. Ayrıca, iklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınma, Türkiye ve Endonezya'nın küresel zorlukların üstesinden gelmek için birlikte çalışabileceği yeni alanlardır. Yenilenebilir enerji ve çevrenin korunması alanlarındaki ikili işbirliği iki ülke arasındaki stratejik ortaklığı güçlendirebilir. Türkiye ve Endonezya arasındaki güncel ikili ilişkilere stratejik uyum, ekonomik angajman ve canlı kültürel alışveriş damgasını vurmaktadır (Dwi Saputra et al., n.d., P.162). Ticari dengesizlikler ve jeopolitik farklılıklar gibi zorluklar devam etse de, her iki ülke de ortaklıklarını çok boyutlu olarak derinleştirmeye kararlı olduklarını göstermektedir (Solehudin, 2024, P.83).

3.3 Türkiye-Endonezya İlişkilerinin Geleceğine Yönelik Beklentiler: Stratejik Fırsatlar ve Ortaya Çıkan Zorluklar

Türkiye ve Endonezya, kendi bölgelerinde hatırı sayılır etkiye sahip önemli orta güçler olarak, küresel zorlukların üstesinden gelmek ve karşılıklı faydaları arttırmak için ikili ilişkilerini güçlendirmeye hazırdır (Riwansyah, 2021,P.03). Ortak İslami mirasları, büyüyen ekonomileri ve jeopolitik hedefleri, işbirliği için güçlü bir temel oluşturmaktadır. Bununla birlikte, gelişen küresel dinamikler Türkiye-Endonezya ilişkilerinin geleceği için hem fırsatlar hem de zorluklar sunmaktadır (Agastia, 2020,P.298). Her iki ülkenin ikili ilişkilerinin geleceği, stratejik fırsatların analizi ve ortaya çıkan engellerin tanımlanması, güncel araştırma ve uzman görüşlerinden elde edilen içgörülerle ele alınmaktadır. Türkiye ve Endonezya köprü ülkeler olarak benzersiz bir konuma sahipler: Türkiye Avrupa ve Orta Doğu'nun ortasında yer alırken Endonezya Güneydoğu Asya'da önemli bir oyuncu. Bu jeopolitik konum, G20, İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) ve Birleşmiş Milletler gibi çok taraflı platformlarda işbirliği için fırsatlar sunmaktadır.

Her iki ülkenin de küresel barış ve kalkınmayı savunması, onları daha adil bir uluslararası düzenin teşvik edilmesinde doğal müttefikler olarak konumlandırıyor. Rohingya krizi ve Filistin sorunu gibi meselelerin ele alınmasındaki ortak çabaları, uluslararası söylemi etkileme kapasitelerini daha da göstermiştir (Bakali & Wasty, 2020, P.12). Ayrıca, değişen jeopolitik manzara, özellikle de Çin'in Hint-Pasifik'teki yükselişi, Türkiye ve Endonezya'ya işbirliği için yeni yollar sunmaktadır. Endonezya, ASEAN'ın Hint-Pasifik vizyonunun merkezinde yer alırken, Türkiye'nin bölgeye artan ilgisi, Asya'daki diplomatik ve ekonomik bağları genişletmeyi amaçlayan daha geniş kapsamlı "Yeniden Asya" girişimiyle uyumludur Türkiye'nin (Rohman & Napang, 2022, P.127). Güneydoğu Asya'ya erişiminin Endonezya'nın bölgesel liderlik rolünü

tamamlayabileceğini ve karmaşık güç dinamiklerini yönlendirmede karşılıklı desteği teşvik edebileceğini.

Ekonomik işbirliği, Türkiye-Endonezya ilişkilerinin geleceği açısından umut verici bir alan olmaya devam etmektedir. Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması (CEPA) için devam eden müzakerelerin ticaret ve yatırımın artmasının önünü açması bekleniyor (Mutiaras Hasana Putri, 2023, P.23). CEPA muhtemelen tarifelerin azaltılmasına, pazara erişimin iyileştirilmesine ve tarım, enerji ve teknoloji gibi sektörlerde ortak girişimlerin teşvik edilmesine odaklanacak. Anlaşma, her iki ülkenin de ticaret portföylerini çeşitlendirmelerine, geleneksel malların ötesine geçerek dijital teknolojiler ve yenilenebilir enerji gibi yüksek değerli endüstrilere yönelmelerine yardımcı olabilir (Della & Solihat, 2022, P.19368). Altyapı geliştirme de kritik bir işbirliği alanı sunuyor. Endonezya'nın yeni başkenti Nusantara'ya yönelik iddialı planları, Türkiye'nin inşaat ve şehir planlama alanındaki uzmanlığıyla örtüşüyor. Orta Doğu ve Afrika'daki projeleriyle tanınan Türk inşaat firmaları Endonezya'nın altyapı projelerine katkıda bulunmaya ilgi duyduklarını ifade ettiler. Bu tür ortaklıkların ekonomik bağları güçlendirebileceğini ve istihdam yaratarak iki ülke arasında daha derin bir ekonomik karşılıklı bağımlılığı teşvik edebileceğini öne sürüyor.

Diğer ülkeler gibi, dijital devrim ve sürdürülebilirlik konusundaki küresel vurgu Türkiye-Endonezya işbirliği için yeni boyutlar sunuyor. Her iki ülke de dijital teknolojilere ve startup'lara büyük yatırımlar yaparak fintech, e-ticaret ve yapay zeka gibi alanlarda ortak girişimler için fırsatlar yaratıyor (Adi & Wella, 2019, P.158). Endonezya'nın gelişen dijital ekonomisi, Türkiye'nin savunma ve imalat alanındaki teknolojik ilerlemeleriyle birleştiğinde, inovasyon ve ekonomik büyümeyi teşvik edebilecek tamamlayıcı bir dinamik yaratmaktadır İklim eylemi, Türkiye ve Endonezya'nın işbirliği yapabileceği bir başka acil alandır. Her iki ülke de ormansızlaşma, kentsel kirlilik ve iklim değişikliğine karşı kırılganlık gibi önemli çevresel sorunlarla karşı karşıyadır (Bustaman et al., 2022, P.08). Her iki ülkenin de kullanılmayan önemli bir potansiyele sahip olduğu yenilenebilir enerji, özellikle de güneş ve jeotermal enerji alanlarında ortak proje potansiyelinin altını çizmektedir. Bu alandaki ortak çabalar, enerji güvenliğini artırırken iklim hedeflerine ulaşılmasına da katkıda bulunabilir.

Umut verici beklentilere rağmen, bazı zorluklar Türkiye-Endonezya ilişkilerinin gelişmesini engelleyebilir. Önemli sorunlardan biri, Endonezya'nın Türkiye ile sürekli ticaret açığı verdiği ticaretteki ekonomik eşitsizliktir (Dwi Saputra et al., 2023, P.161).

Adil ticaret politikaları ve çeşitlendirilmiş ihracat yoluyla ele alınmadığı takdirde gerginliklere yol açabilir (Poespita Ernawati, 2018). Ayrıca, her iki ülkedeki iç siyasi meseleler de zorluklara yol açabilir. Türkiye'nin siyasi ve ekonomik dalgalanmaları, özellikle de para birimindeki dalgalanmalar ve enflasyonist baskılar, Endonezya'daki uzun vadeli projelere yatırım yapma kapasitesini sınırlayabilir (Wicaksana & Karim, 2022, P.164). Benzer şekilde, Endonezya'nın düzenleyici karmaşıklığı ve korumacı politikaları, görünürdeki fırsatlara rağmen Türk yatırımcıları caydırabilir. Hem bölgesel hem de küresel jeopolitik gerilimlerin de Türkiye-Endonezya ilişkileri üzerinde etkileri bulunmaktadır (Yudhistira et al., 2022, P.79). Endonezya'nın Hint-Pasifik bölgesine odaklanması, Türkiye'nin daha çok Orta Doğu, Avrupa ve Afrika merkezli stratejik öncelikleriyle her zaman örtüşmeyebilir. Dahası, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki iddialı dış politikası ve Batılı güçlerle gergin ilişkileri, Endonezya'nın ortaklıklarını zorlaştırabilir.

Batılı güçlerle olan gergin ilişkileri Güneydoğu Asya'daki ortaklıklarını zorlaştırabilir. Bu farklı bölgesel öncelikler arasında bir denge sağlamak diplomatik incelik ve ortak hedeflerin net bir şekilde ifade edilmesini gerektirecektir. Türkiye-Endonezya ilişkilerinin geleceği, stratejik uyum, ekonomik işbirliği ve kültürel yakınlık temelinde önemli umut vaat etmektedir. Ancak bu potansiyelin hayata geçirilmesi için her iki ülkenin de ticari dengesizlikler, ülke içi kısıtlamalar ve farklı bölgesel öncelikler gibi ortaya çıkan zorlukları ele alması gerekecektir. Türkiye ve Endonezya, ortak değerlerinden yararlanarak ve birbirlerinin güçlü yönlerini tamamlayarak, önümüzdeki on yıllarda bölgesel istikrara ve küresel ilerlemeye katkıda bulunacak sağlam bir ortaklık kurabilirler.

3.4 Türkiye-Endonezya İlişkilerine Ekonomik Bir Bakış: Ticaret, Yatırım ve Stratejik Ortaklıklar

Türkiye ve Endonezya arasındaki ekonomik ilişkilere odaklanmak, her iki ülkenin ticareti geliştirme, yatırım çekme ve stratejik ekonomik işbirliği kurma isteklerini yansıtmaktadır. İki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler son yıllarda büyümüş olsa da, ticari dengesizlikler ve jeopolitik karmaşıklıklar gibi zorluklar devam etmektedir. Türkiye ve Endonezya arasındaki mevcut ikili ticaret hacmi 2021 yılında yaklaşık 2 milyar dolara ulaşmıştır (Purwono et al., 2022, P.03). Türkiye'nin Endonezya'ya ihraç ettiği başlıca ürünler arasında tekstil, makine ve kimyasallar yer alırken, Endonezya da Türkiye'ye palmye yağı, kauçuk ve kömür gibi emtialar ihraç etmektedir. Ticaret dinamiklerinin her iki ülkenin karşılaştırmalı üstünlüklerinden etkilendiğini, Türkiye'nin üretim

kabiliyetlerinden, Endonezya'nın ise doğal kaynaklarından yararlandığını vurgulamaktadır. Yaklaşık 280 milyonluk nüfusuyla Endonezya, Güneydoğu Asya'nın en büyük ekonomisidir. Endonezya'nın GSYİH'si Türkiye ve Hollanda'nın GSYİH'sine eşdeğerdir ve yıllık büyüme oranları %5,8 ile %6,4 arasında değişmektedir. Endonezya'nın 2050 yılına kadar dünyanın en büyük dördüncü ekonomik gücü olacağı tahmin edilmektedir ve hızlı sanayileşmesi onu uluslararası yatırımcılar için daha cazip hale getirmektedir (Afian, 2021, P.142). Ana ticaret yolları üzerindeki stratejik konumu ve bol doğal kaynakları, Endonezya'yı Türkiye için kilit bir ortak haline getirmektedir.

Topraklarının büyük bir kısmı denizlerden oluşan bir takımada ülkesi olan Endonezya, ulusal kalkınma için ana taşıyıcı olarak kullanılabilecek bir ekonomik potansiyel olarak kabul edilen büyük ve çeşitli bir balıkçılık potansiyeline sahiptir (Sulaiman et al., 2021, P.04). Endonezya, Temmuz 2023'ten bu yana aktif olarak OECD üyeliğini takip ederek ekonomik reformlara ve uluslararası standartlara uyum sağlamaya olan bağlılığını göstermektedir. Endonezya'nın sürdürülebilir kalkınma planının bir parçası olarak deniz kaynaklarının korunmasını güçlendirmesi, deniz kaynaklarına ve bunların tüm türevlerine ve yan ürünlerine dayanan işletmelerin büyümesi üzerinde önemli bir olumlu etki yaratacaktır. Türkiye ve Endonezya'nın diplomatik ilişkileri güçlü bir temele dayanmaktadır, ancak ekonomik işbirlikleri daha da fazla kullanılmamış potansiyele sahiptir. Her iki ülkenin hükümetleri de ekonomik ortaklıklarını genişletmek ve çeşitlendirmek için aktif olarak çalışmaktadır. Endonezya, 2014 yılında Küresel Denizcilik Dayanağı'nın başlatılmasından bu yana denizcilik kabiliyetlerini güçlendirmek için sürekli çaba sarf etmektedir (Adiprayoga & Samiaji, 2021, P.02). Bu strateji

Endonezya'nın stratejik konumundan ve bol deniz kaynaklarından faydalanmayı amaçlamaktadır. Endonezya'nın denizcilik sektörü, 2008 tarihli 17 sayılı Kanun ve 2005 tarihli 5 sayılı Başkanlık Talimatı'nda belirtildiği üzere, yerli denizcilik hatlarının kullanımına öncelik veren ve ülkenin denizcilik kapasitesinin genişletilmesini teşvik eden kabotaj ilkesi ile güçlendirilmiştir (Najeri et al., 2018, P.05). Endonezya'nın deniz kaynakları, özellikle balıkçılık sektöründe, Endonezya sularına ve Endonezya Münhasır Ekonomik Bölgesi'ne yayılmış yıllık 12,54 milyon tonluk tahmini potansiyeli ile son derece değerlidir.

Endonezya'nın doğal kaynakları, muazzam ve çeşitli kaynaklara sahip dünyanın en büyük denizcilik ülkesi olarak halkının refahını artırmak için etkili bir şekilde yönetilmelidir. Deniz ekonomisi operasyonları söz konusu olduğunda, finansal hizmetler

bir bütün olarak denizcilik sektörünün büyümesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Badriyah et al., 2021,P.363). Yatırımcılar, ilk anapara yatırımları karşılığında ihraççıdan bir kupon alacak ve bu kupon zamanında ödenecektir. Bu da hükümete ve işletmelere yatırımcılar arasında iyi bir itibar kazandırarak Endonezya'nın denizcilik alanındaki gelişimine aktif bir şekilde katkıda bulunmalarını sağlar.Türkiye'nin Yeni Asya Girişimi aracılığıyla Endonezya ile olan angajmanı, denizcilik teknolojisi, sürdürülebilir balıkçılık uygulamaları ve deniz altyapısının geliştirilmesi gibi alanlarda işbirliği fırsatları sunmaktadır. Türkiye, stratejik ittifakları teşvik ederek Endonezya'nın küresel bir denizcilik dayanak noktası olma çabalarına yardımcı olabilir ve aynı zamanda Güneydoğu Asya bölgesindeki kendi varlığını güçlendirebilir (Nursyamsi et al., 2018, P.02).

Denizcilik sektörü Endonezya ekonomisinin yaklaşık %7,86'sını desteklemekte, toplum gelirin %6,06 oranında katkıda bulunmakta ve işgücünün %4,12'sini istihdam etmektedir. Endonezya, Sürdürülebilir Okyanus Ekonomisi kapsamındaki beş sütunun tüm paydaşlar tarafından uygulanmasını ve tüm Endonezyalıların sonuçlardan yararlanmasını sağlamak amacıyla 2025 yılına kadar deniz alanlarını sürdürülebilir bir şekilde yönetme ve Sürdürülebilir Okyanus Planları tarafından yönlendirilme vizyonuna bağlıdır (Yudhistira et al., 2022, P.78).

Endonezya'nın Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi sektörü ülke ekonomisi için kritik öneme sahiptir ve 2015 yılına kıyasla %17,4'lük bir artışla 2018 yılında 17,9 milyon kişiye istihdam sağlamıştır(Nurkholis et al., 2016, P.183). Bu sektörler, ihracat değerinin artırılmasında ve genel ekonomik büyümeye katkıda bulunulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Endonezya'nın 2045 yılına kadar dünyanın en büyük onuncu ihracatçı ülkesi olması ve küresel mal ve hizmet ihracatının %2,0'sini gerçekleştirmesi beklenmektedir. Uluslararası ticaret Endonezya'nın ekonomik büyümesi için kritik öneme sahiptir ancak emtia fiyatlarındaki dalgalanmalar, rekabetçi baskılar ve ticari korumacılık gibi sorunların çözülmesi gerekmektedir.

Balıkçılık sektörü Endonezya'nın GSYH'sinin %2,31'ine katkıda bulunmaktadır ve balık ihracatı önemli ölçüde artarak Ocak 2016'da yıllık %155,25'e ulaşmıştır. Endonezya'nın denizcilik ve balıkçılık endüstrisi, yasadışı balıkçılık, çevresel bozulma ve uluslararası ticaretin önündeki tarife dışı engeller de dahil olmak üzere çok sayıda zorlukla karşı karşıyadır. 2015 yılında Endonezya, Çin ve ABD'nin ardından dünyanın en büyük üçüncü avcılık balıkçılığı üreticisiydi (Condro & Siahaan, 2021, P.01). ASEAN'da

Çin'den sonra ikinci sırada yer alan Endonezya imalat sanayi, GSYH'nin %29,3'ünü oluşturarak ülke ekonomisine önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. İmalat sektörü aynı zamanda büyük bir işveren ve petrol ve gaz dışı ihracata büyük katkı sağlayan bir sektördür.

3.4.1 Ticaret ve Yatırım ortaklığı

Bununla birlikte, ticari ilişkilerde süregelen bir zorluk, Endonezya'nın ticaret açığı vermesine rağmen Türkiye lehine olan dengesizliktir. Bu ticari dengesizliğin, daha adil anlaşmalar yoluyla ele alınmadığı takdirde uzun vadeli ekonomik işbirliğini baltalayabileceğini savunmaktadır. Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması (CEPA) için devam eden müzakereler, tarifeleri azaltarak, pazara erişimi iyileştirerek ve ticareti çeşitlendirerek bu tür sorunların üstesinden gelmeyi amaçlamaktadır.(Della & Solihat, 2022, P.19368) Başarılı bir şekilde sonuçlandırılması halinde CEPA, özellikle elektronik ve ilaç gibi yüksek değerli sektörlerde her iki ülke için de yeni fırsatların önünü açabilir. Yatırım, Türkiye-Endonezya ekonomik ilişkilerinin bir diğer kritik bileşenidir. Türkiye, Endonezya'nın yeni başkenti Nusantara'a yönelik iddialı planlarıyla uyumlu olarak, Endonezya'nın altyapısına yatırım yapmaya giderek daha fazla yönelmektedir. Büyük ölçekli projelerdeki uzmanlıklarıyla tanınan Türk inşaat firmaları, Nusantara'ın gelişimine katkıda bulunmaya ilgi gösterdiler.Bu tür işbirliklerinin özellikle ulaşım, konut ve akıllı şehir teknolojileri alanlarında daha geniş yatırım ortaklıkları için bir model oluşturabileceğini öne sürmektedir.

Öte yandan Endonezya, Türkiye'nin enerji ve imalat sektörlerine yatırım yapma fırsatlarını araştırmaktadır. Endonezya Ticaret ve Sanayi Odası (KADIN) Türkiye'yi Avrupa ve Orta Doğu'ya açılan stratejik bir kapı olarak tanımlamış, yenilenebilir enerji ve gıda işleme sektörlerinde ortak girişim potansiyelini vurgulamıştır (Altay, 2024, P.3873). Bu fırsatlara rağmen, her iki ülkedeki bürokratik engeller ve düzenleyici karmaşıklıklar zaman zaman yatırım akışını engellemiştir.

3.4.2 Stratejik Ekonomik Ortaklıklar

Türkiye'nin 2019 yılında başlattığı "Yeniden Asya" girişimi, Endonezya da dâhil olmak üzere Güneydoğu Asya ile bağlarını derinleştirmeye yönelik stratejik niyetinin altını çiziyor. (Minasari et al., 2024, P.12), bu girişim Endonezya'yı Türkiye'nin bölgeye yönelik daha geniş ekonomik stratejisinde kilit bir ortak olarak konumlandırmıştır. ASEAN'ın en büyük ekonomisi olan Endonezya, Türkiye'ye 270 milyonu aşkın nüfusa sahip gelişen bir pazara erişim imkânı sunmakta ve diğer ASEAN ekonomilerine açılan

bir kapı görevi görmektedir. Buna karşılık Türkiye de Avrupa Birliği ile gümrük birliği ve Körfez ülkelerindeki güçlü ekonomik varlığı sayesinde Endonezya'ya Avrupa ve Orta Doğu pazarlarına bir köprü sağlamaktadır. bu tür stratejik uyumların karşılıklı fayda yarattığını ve her iki ülkenin de küresel ekonomik ayak izlerini genişletmelerine olanak sağladığını belirtmektedir. Ayrıca, Türkiye ve Endonezya'nın G20'ye aktif katılımı, sürdürülebilir kalkınma ve finansal istikrar gibi küresel ekonomik konularda işbirliği yapma kabiliyetlerini artırmaktadır.(Golub, 2013, P.1002)

Küresel helal ekonomi, Türkiye ve Endonezya arasında işbirliği için eşsiz bir alan sunmaktadır. Çoğunluğu Müslüman olan dünyanın liderleri olarak her iki ülke de gıda, kozmetik ve ilaç dahil olmak üzere helal ürünleri birlikte geliştirmek için önemli bir potansiyele sahiptir. (Oğuz Diriöz, 2008, P.711) Türkiye'nin köklü helal sertifikasyon sistemi, Endonezya'nın sertifikalı helal ürünlere yönelik artan talebini tamamlayabilir ve hızla genişleyen bu pazarda karşılıklı fayda sağlayan bir ortaklığı teşvik edebilir. Helal turizm sektöründeki ortak girişimler de fırsatlar sunmaktadır. Endonezya'nın Bali ve Lombok gibi popüler destinasyonları, İslam dostu seyahat deneyimleri arayan Türk turistleri çekebilirken, Türkiye'nin zengin İslami mirası da Endonezya'yı Endonezyalı gezginler için cazip bir destinasyon haline getiriyor. Türk Hava Yolları'nın Cakarta ve Bali'ye gerçekleştirdiği doğrudan uçuşların sağladığı artan bağlantı da bu sektörün büyümesini desteklemektedir.

Bu arada, dijital ekonomi Türkiye-Endonezya ilişkileri için yükselen bir sınırı temsil ediyor. Her iki ülke de dijital dönüşüme büyük yatırımlar yaparak e-ticaret, fintech ve yapay zeka gibi sektörlerde işbirliği fırsatları yaratıyor. (Della & Solihat, 2022, P.19367)Endonezya'nın canlı startup ekosistemi, Türkiye'nin özellikle siber güvenlik ve veri analitiği alanlarındaki teknolojik uzmanlığından faydalanabilir. Dijital alandaki işbirlikleri, Endüstri 4.0'a geçiş gibi daha geniş küresel eğilimlerle de uyumludur. Akıllı üretim teknolojileri ve dijital altyapı geliştirmeye yönelik ortak çabalar her iki ekonomide de üretkenliği ve rekabet gücünü artırabilir. Umut verici gelişmelere rağmen, bazı zorluklar Türkiye-Endonezya ekonomik ilişkilerinin büyümesini engelleyebilir. Önemli engellerden biri, yatırım süreçlerini ve iş operasyonlarını karmaşıklıştırabilen farklı düzenleyici ortamlardır (Mutiaras Hasana Putri, 2023, P.34). Daha fazla doğrudan yabancı yatırım (DYY) çekmek için kolaylaştırılmış politikalara ve daha fazla şeffaflığa ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır.

Ayrıca, Türkiye'nin Batılı güçlerle gergin ilişkileri ve Endonezya'nın Hint-Pasifik bölgesine odaklanması gibi jeopolitik belirsizlikler, stratejik önceliklerinde uyumsuzluk yaratabilir. Bu zorlukların üstesinden gelmek için hem ikili hem de çok taraflı düzeyde diyalog ve işbirliğine yönelik sürekli bir kararlılık gerekecektir. Ticaret ve yatırımdan stratejik ortaklıklara kadar, Türkiye ve Endonezya arasındaki ekonomik ilişkiler karşılıklı büyüme için önemli bir potansiyel sunmaktadır. Ancak bu potansiyelin hayata geçirilmesi için ticari dengesizlikler, mevzuat karmaşıklıkları ve jeopolitik farklılıklar gibi zorlukların ele alınması gerekmektedir. Türkiye ve Endonezya, güçlü yönlerinden faydalanarak ve dijital ekonomi ve helal endüstrisi gibi gelişmekte olan sektörlerde inovasyonu teşvik ederek, bölgesel ve küresel refaha katkıda bulunan esnek ve dinamik bir ekonomik ortaklık kurabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Metodoloji

4.1 Araştırma Tasarımı

Bu araştırma, Asya Yeniden Girişimi bağlamında Türkiye ve Endonezya arasındaki dinamiklere odaklanan, vaka çalışması yöntemini kullanan betimleyici nitel bir yaklaşım benimsemiştir. Asya Yeniden Girişimi, Türkiye'nin Asya kıtasına yönelik dış politikasında önemli bir değişimi temsil etmekte ve bu çalışma için önemli bir zemin oluşturmaktadır. Nitel araştırma, özellikle amacın bir hipotezi istatistiksel olarak test etmek değil, derinlemesine bir anlayış kazanmak olması nedeniyle, bu Girişim ile ilişkili stratejik anlatıları, politika yörüngelerini ve bağlamsal çıkarımları incelemek için uygundur (Creswell, 2013; Merriam ve Tisdell, 2015, P.30). Bu araştırma, mülakat veya anket gibi birincil veri toplama yöntemlerini içermemektedir; bunun yerine, resmi hükümet yayınları, medya makaleleri, politika belgeleri, akademik dergiler ve düşünce kuruluşlarının yayınları gibi yalnızca ikincil veri kaynaklarına dayanmaktadır. Bu kaynaklar, Türkiye'nin Asya'ya yönelik gelişen diplomasisinin görünümüne dair içgörüler sunan kapsamlı ve güvenilir nitelikleri nedeniyle seçilmiştir. Ayrıca, bu araştırma, karşılaştırmalı ve rekabetçi analizlerin yanı sıra bir SWOT (Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler) (Sefer Şener ve Stefan Schepers, 2017, s. 197) analiziyle de desteklenmektedir. Bu metodolojinin amacı, Türkiye'nin Asya Yeniden Girişimi aracılığıyla Endonezya ile daha güçlü bir ortaklık kurma stratejilerini,

potansiyellerini ve engellerini araştırmaktır. Seçilen yöntemler, Türkiye'nin Asya Yeniden Girişimi politikasını Asya bölgesine, özellikle Endonezya'ya yönelik olarak yürütmedeki duruşunu daha iyi anlamayı amaçlamaktadır. ASEAN çerçevesinde Türkiye ve Endonezya arasındaki ikili ilişkileri etkileyen iç güçlü ve zayıf yönlerin yanı sıra dış fırsatlar ve tehditlerin belirlenmesine de dikkat edilmektedir.

Öncelikle, Türkiye'nin ilişkilerini geliştirmek ve Türkiye Yeni Asya Girişimi'ni hayata geçirmek için Endonezya'yı ortak olarak seçme kararını ana hatlarıyla açıklayan temel bir kavram olarak SWOT analizi uygulandı. Analiz, bu ortaklığın avantajları ve dezavantajları hakkında genel bilgiler derlemek üzere yapılandırıldı. İkinci olarak, SWOT analizini tamamlayıcı bir rekabet analizi uygulanarak, daha net bir anlayışa ve Türkiye ile Endonezya arasında bir karşılaştırmaya olanak sağlandı. Türkiye, Endonezya ile ilişkilerini güçlendirme niyetine rağmen, pazarlık pozisyonunun bir parçası olarak karşılığında bir şeyler de sunmalıdır. Son olarak, karşılaştırmalı analiz, iki ülke arasındaki avantajları değerlendirmek ve özellikle bir tarafın diğer taraftaki mevcut boşlukları giderebildiği durumlarda daha iyi sonuçlar elde etmek için tasarlanmıştır.

4.2 Veri Toplama Yöntemi ve Kaynakları

Veriler kapsamlı bir anlayışı garanti altına almak için çeşitli yöntemler kullanılarak sistematik olarak toplandı:

- Belge çalışması (Türkiye ve Endonezya Dışişleri Bakanlıkları raporları, resmi konuşmalar, ikili iş birliği anlaşmaları ve Asya Yeniden Girişimi ile ilgili stratejik belgeler).
- Medya analizi (haber makaleleri, uzman görüşleri ve her iki ülkenin medya kuruluşlarından raporlar).
- Akademik kaynaklar (dergiler, kitaplar ve düşünce kuruluşlarının yayınlarından derlenenler).
- Uluslararası kuruluşlardan (Dünya Bankası, TİKA ve OECD) ikincil veriler.

4.3 Analitik Araçlar

4.3.1 SWOT Analizi (Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler)

SWOT analizi, Asya Yeniden Girişimi kapsamında Türkiye ve Endonezya arasındaki ilişkilere ilişkin iç güçlü ve zayıf yönlerin yanı sıra dış fırsat ve tehditleri belirlemek için kullanılmaktadır. Bu SWOT analizi, girişimin etkisini ve sürdürülebilirliğini en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan stratejik öneriler geliştirmede kritik bir araç görevi görmektedir. (Taherdoost & Madanchian, 2021, P.21). Ayrıca,

girişimin bölgesel jeopolitik, ekonomik ortaklıklar ve istikrar sağlayıcı bir güç olarak rolü üzerindeki etkilerini de inceleyecektir. Analiz, güç dengesini, ekonomik bağımlılıkları ve kültürel alışverişleri dikkate alarak girişimin jeopolitik sonuçlarının kapsamlı bir değerlendirmesini sunacaktır. Ayrıca, SWOT analizi, Türkiye'nin ASEAN bölgesindeki, özellikle Endonezya ile olan ilişkilerinin siyasi ve ekonomik yönlerini inceleyerek, doğrudan bağlar kurma hedeflerini vurgulayacaktır. Bu değerlendirmeler, Türkiye'nin Asya ülkeleriyle bağlarını güçlendirmek için farklı konumunu nasıl kullanabileceğine dair fikirler sunacaktır. Ayrıca, Türkiye'nin Endonezya'nın ihtiyaçları ve bölgesel bağlamla daha iyi uyum sağlamak için stratejilerini geliştirebileceği alanların belirlenmesine de yardımcı olacaktır. Genel olarak, SWOT analizi, Türkiye'nin Endonezya ve ASEAN'daki stratejik konumunu değerlendirmek ve Asya Yeni Girişimi'nin başarısını etkileyen hem iç hem de dış faktörleri belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu araç, dış politika ve strateji çalışmalarında yaygın olarak kullanılmaktadır.

4.3.2 Rekabet Analizi

Rekabet analizi, değişen küresel güç ortamını göz önünde bulundurarak, Türkiye'nin stratejilerinin diğer ülkelere kıyasla etkinliğini değerlendirir. Bu, Türkiye'nin mevcut konumunun daha derinlemesine anlaşılmasını ve stratejik iyileştirme için potansiyel alanların belirlenmesini sağlayacaktır. Bu stratejik inceleme, rekabetçi kalmayı ve kalıcı başarı elde etmeyi hedefleyen kuruluşlar için hayati önem taşımaktadır (Chakrabarty, 2024, P.21). Türkiye'nin inovasyon ve stratejik ortaklıklar yoluyla rekabet avantajını artırma fırsatlarını belirlemesine yardımcı olacaktır. Bu rekabet değerlendirmesi, Türkiye'nin Endonezya pazarındaki katılımını en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan politika değişikliklerine ve stratejik düzenlemelere rehberlik etmesi açısından önemli olacaktır. Metodoloji ayrıca, ekonomik büyümeyi teşvik etmek için ihracat stratejilerini de değerlendirecektir (Rotinsulu vd., 2020, P.392). Bu yaklaşım, Endonezya'nın bölgesel istikrarı sürdürme ve küresel güçler arasındaki gerginlikler ortamında iş birliğini teşvik etmedeki hayati rolü nedeniyle özellikle önemlidir (Mubah, 2019, P.166). Bu nedenle, bu analiz ekonomik ilişkiler, doğrudan yabancı yatırım (FDI), yumuşak güç projeksiyonu ve Endonezya'daki stratejik varlık gibi unsurlara odaklanacak ve Türkiye'nin diplomatik ve ekonomik nüfuz elde etmek için bu kuruluşlarla nasıl rekabet ettiğini veya kendini onlardan nasıl farklılaştırdığını anlamaya çalışacaktır.

4.3.3 Karşılaştırmalı Analiz

Karşılaştırmalı analiz, Türkiye'nin Asya Yeniden Girişimi'nin yöntem, algı ve uygulama açısından Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi (BRI) veya Japonya'nın Özgür ve Açık Hint-Pasifik (FOIP) gibi diğer benzer bölgesel girişimlerle nasıl tezat oluşturduğunu araştırmayı amaçlamaktadır. Bu analiz, Türkiye ve Endonezya arasındaki etkileşimi değerlendirerek, Türkiye'nin stratejisinin benzersiz avantajlar sağlayıp sağlamadığını veya ASEAN içindeki diğer dış güçlerin politikalarında görülen eğilimleri yansıtıp yansıtmadığını açıklığa kavuşturmayı amaçlamaktadır. Bu yöntem, Türkiye'nin etkileşimi ile Endonezya ve daha geniş Güneydoğu Asya bölgesindeki diğer Asyalı ortakların etkileşimi arasındaki kavramsal ve stratejik farklılıkları vurgulamaktadır.

4.4 Metodolojinin Sınırlamaları

SWOT analizi, temel bulguları sentezlemek ve Türkiye'nin Asya Yeni Girişimi'nin Endonezya'nın kalkınma hedefleriyle stratejik uyumunu değerlendirmek için yapılandırılmış bir çerçeve sunmak amacıyla kullanılacaktır (Sambuaga & Ningsih, 2024).

Analiz, Endonezya'nın Asya Yeni Girişimi ile ilgili olarak Türkiye'nin dış politikasından nasıl faydalanabileceğini vurgulayacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Bulgular ve Analiz

5.1 Türkiye ve Endonezya/ASEAN Arasındaki Ekonomik ve Ticari Bağlam

Bu bölümde, SWOT analizi, Türkiye'nin Orta Doğu ve Avrupa'daki stratejilerinin Endonezya'nın ASEAN merkezli Hint-Pasifik odağıyla çatışabileceği alanları da belirleyecektir. Bu, sinerjik ilişkiler sağlamak için dikkatli bir yol haritası gerektirecektir. Bulgular, Türkiye'nin Asyalı liderlerle iş birliği yaparak yapay zekâ ve yenilenebilir enerji alanındaki gelişmelerden yararlanma potansiyelini ortaya koyacaktır. Analiz, Türkiye ve Endonezya'nın finansal katılım ve sürdürülebilirlik gibi yaygın endişeleri teknolojik iş birliği yoluyla ele alma olasılıklarını ortaya koyacaktır (Afif & Samsuri, 2022). Rekabetçi ve karşılaştırmalı analizle desteklenen analiz, her iki ülkenin karşılaştırmasını ve Türkiye'nin Türkiye Asya Yeni Girişimi hedeflerine ulaşması için birlikte neler inşa edebileceklerini gösterecektir.

Türkiye ile Endonezya arasındaki ilişki, 2023 ihracat verilerine dayanarak görülebilir. Bu dönemde Endonezya, paslanmaz çelik, yarı mamul demir ve kauçuk dahil olmak üzere Türkiye'ye 1,54 milyar ABD doları değerinde mal ihraç etmiştir. Bu arada, Türkiye'nin Endonezya'ya ihracatı 2022'de yaklaşık 410 milyon ABD dolarına ulaşmıştır; Endonezya ise 2023'te Türkiye ile 1,47 milyar ABD doları tutarında ticaret fazlası kaydetmiştir . Ancak Türkiye'nin ASEAN ile toplam ticareti 2017 yılında yaklaşık 12,1 milyar ABD doları ile zirveye ulaştıktan sonra 2020 yılına gelindiğinde yaklaşık 7,9-8 milyar ABD dolarına geriledi ve 2023 yılında yaklaşık 13 milyar ABD dolarına yükseldi. Genel olarak, Türkiye'nin 2023 yılında yaklaşık 27,3 milyar ABD doları tutarında bir ticaret açığı vardı. Düşük ikili ticaret hacmi, her iki ülkenin de ticaret çeşitlendirmesini ve diyalog ortaklığı statüsünü hedefleyen stratejik politikaları olmasına rağmen, sınırlı ekonomik entegrasyonun altını çizmektedir. ASEAN'ın en büyük ekonomisi olan Endonezya, uzun vadeli ticaret ve ortaklık hedefi olarak önemli bir potansiyel sunmaktadır.

5.2 Ekonomik Verilerle SWOT Analizi

SWOT analizi, Endonezya'daki Asya Yeni Girişimi'nin güçlü, zayıf yönlerini, fırsatlarını ve tehditlerini değerlendirmek için kullanılmıştır (Mardiyana et al., 2022, P.20). Analiz ayrıca, Türkiye'nin avantajının, Batı dışı kalkınma iş birliği ve İslami dayanışmada niş bir alanı doldurabilecek, jeopolitik rekabetten etkilenmeyen kültürel dini yakınlık ve esnek ortaklıklarda yattığını gösterecektir. Bu bulgular, Endonezya'nın karmaşık düzenleyici ortamı ve çeşitli pazar ortamında yol alma gibi zorluklarla karşılaştırılacaktır (Khan, 2024, P.154). Analiz, artan yabancı yatırım ve uluslararası ticaretten kaynaklanan fırsatları vurgularken, ekonomik eşitsizlikler gibi tehditleri de ele alacaktır (Sambuaga & Ningsih, 2024, P.24). SWOT analizi, güçlü ve zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri belirleyerek rekabet gücünü artırma stratejisi olarak hizmet eder (Mardiyana et al., 2022, P.54). Bu yaklaşım, helal sektörünün büyümesini etkileyen stratejik faktörleri belirleyerek insan kaynakları, altyapı ve politikanın önemini vurgulayabilir (Widiastuti et al., 2020). SWOT analizi, helal sektörünün Endonezya'nın İslami ekonomik kalkınmasını desteklemedeki rolünü belirlemek açısından kritik öneme sahiptir. SWOT analizi ayrıca Endonezya'nın ASEAN Hizmet Ticareti Anlaşması gibi anlaşmaların potansiyelinden tam olarak yararlanmaya hazır olup olmadığını, ekonomik ilerleme fırsatlarını yapısal ve düzenleyici kısıtlamalarla dengelemeyi de değerlendirecektir (Sambuaga & Ningsih, 2024).

Analiz, Endonezya'nın ASEAN'ın önde gelen bir üyesi olarak güçlü yönlerini ve demokratik değerlerinin Türkiye'nin dış politika hedefleriyle nasıl örtüştüğünü ortaya koyacaktır. Bu uyum, daha güçlü ikili ilişkiler geliştirmek ve bölgesel etkiyi artırmak için kullanılabilir. Ekonomik karşılıklı bağımlılık, bağları güçlendirmenin anahtarıdır ve ticaret anlaşmaları ve yatırım projeleri daha derin bir iş birliğinin katalizörü görevi görmektedir. Türkiye-Endonezya ilişkilerinin geleceği, ticaret dengesizliklerini ve farklı bölgesel öncelikleri ele alma gerekliliğini vurgulayarak önemli bir vaat taşımaktadır. SWOT kadranı sonucu, özellikle rekabet ve yeni yabancı katılımcılar açısından ATISA'nın uygulanmasıyla ilişkili tehditlerin, fırsatları ağır basıp basmadığını belirleyecektir (Sambuaga & Ningsih, 2024, P.121). SWOT sonuçları, Endonezya'nın güçlü yönlerden ve fırsatlardan nasıl yararlanabileceğini ve aynı zamanda zayıf yönlerini ve tehditlerini nasıl azaltabileceğini vurgulayacaktır. Son olarak, analiz, küresel talebi karşılamak ve Endonezya ile Türkiye'nin kalkınmasını desteklemek için Endonezya'daki Türkiye Asya Yeni Girişimi konumunu güçlendirmenin stratejik önemini açıklığa kavuşturmaktadır.

5.2.1 Türkiye SWOT Analizi

Bu SWOT analizi, Türkiye'nin temel zorluğunu ortaya koyuyor: Kritik ekonomik kırılganlıklarla mücadele ederken olağanüstü stratejik avantajlarını en üst düzeye çıkarmak. Ülke, eşsiz bir coğrafi konuma, güçlü savunma kabiliyetlerine ve demografik güce sahip olmasına rağmen, ciddi enflasyon ve kurumsal güvenilirlik sorunlarıyla karşı karşıya. Stratejik zorunluluk açık: Türkiye, kıtalar arasında bir köprü olma konusundaki benzersiz konumundan yararlanırken, ekonomik istikrarı yeniden sağlamak için acilen geleneksel para politikaları uygulamalıdır. Suriye'deki yeniden yapılanma fırsatları, artan savunma ihracatı ve enerji geçiş potansiyeliyle bir araya gelerek sürdürülebilir büyümeye giden yollar sunmaktadır. Ancak başarı, iddialı bölgesel diplomasi ile Batı ortaklıklarının sürdürülmesinin dengelenmesine bağlıdır. Bu da, kurumsal dayanıklılık oluştururken rekabet eden jeopolitik baskıların üstesinden gelmek için gelişmiş bir devlet yönetimi gerektirmektedir.

Türkiye'nin SWOT Analizi Tablosu

Tablo 1

GÜÇLÜ YÖNLERİ	ZAYIFLIKLAR
1. Avrupa ve Asya arasındaki stratejik konum ticareti yönlendiriyor	1. Yüzde 47,1'lik enflasyon oranı ekonomik istikrarı zedeliyor
2. Küresel çapta büyüyen ihracatla güçlü askeri sanayi	2. Türk lirasındaki oynaklık yatırım belirsizliğine yol açıyor
3.Genç nüfus demografik temettü avantajı sağlıyor	3. Zayıf merkez bankası bağımsızlığı güvenilirliği etkiliyor
4.Avrupa'nın enerji güvenliği ihtiyaçları için önemli bir geçiş merkezi	4. Siyasi bölünmeler sosyal uyumu etkiler
5.Zengin kültürel miras milyonlarca ziyaretçiyi cezbediyor	5. Yüksek dış borç yükü mali esnekliği sınırlıyor
6.Türkiye'nin AB üyeliğine adaylığı	6. Coğrafi uzaklık ve lojistik zorluklar; altyapı yatırımları sınırlı kalıyor.
7.Osmanlı döneminde Müslüman dünyasıyla kurulan tarihi ve duygusal bağlar	
8.Maarif Vakfı, Türkiye bursları, TİKA vb. gibi devlet kuruluşları aracılığıyla yumuşak güç	
FIRSATLAR	TEHDİTLER
1. Suriye ve bölgesel yeniden yapılanma fırsatları	1. Bölgesel çatışmalar ve mülteci baskıları
2. Büyüyen yenilenebilir enerji ve nükleer enerji potansiyeli	2. Dış politika konusunda Batı'nın olası yaptırımları

Tablo 1 devam

3. E-devlet ve dijital ekonominin genişlemesi	3. Altyapıya yönelik doğal afet riskleri
4. Orta koridor girişimiyle yeni ticaret koridorları	4. Su kıtlığı ve iklim değişikliğinin etkileri
5. Savunma sanayi ihracat pazarlarının küresel çapta genişletilmesi	5. Büyük mülteci nüfusu sosyal baskı yaratıyor
6. Savunma, eğitim, helal ekonomi, yeşil teknoloji alanlarında iş birliği - Türkiye'nin karşılaştırmalı üstünlük alanları.	6. Türkiye'de iç siyasal kutuplaşmanın dış politika tutarlılığına etkisi.

5.2.2 Endonezya SWOT Analizi

Bu SWOT analizi, Endonezya'nın kritik yönetim zorluklarını ele alırken stratejik avantajlarından yararlanma potansiyelini ortaya koymaktadır. Ülkenin coğrafi konumu ve doğal kaynakları güçlü bir temel sağlamakla birlikte, bürokratik verimsizlikler ve altyapı eksiklikleri büyüme potansiyelini sınırlamaktadır. Dijital dönüşüm, Endonezya'nın ekonomik potansiyelinin açığa çıkarılmasında kilit bir katalizör olarak ortaya çıkmaktadır. Endonezya, hükümet süreçlerini düzenleyerek, altyapı projelerini tamamlayarak ve insan sermayesini geliştirerek demografik avantajını ve stratejik konumunu kullanarak bölgesel bir ekonomik güç merkezi haline gelebilir. Odak noktası, kapsayıcı büyüme politikaları aracılığıyla siyasi istikrar ve sosyal uyumu korurken yatırım için elverişli bir ortam yaratmak olmalıdır.

Endonezya SWOT Analizi Tablosu

Tablo 2

GÜÇLÜ YÖNLERİ	ZAYIFLIKLAR
1. Asya-Pasifik ticaret yollarını birbirine bağlayan stratejik deniz konumu	1. Karmaşık düzenleyici ortam iş süreçlerini yavaşlatıyor
2. Petrol, gaz, kömür ve mineraller dahil olmak üzere bol miktarda doğal kaynak	2. Yatırım güvenliğini etkileyen kalıcı yolsuzluk sorunları
3. Ekonomik büyüme için 273 milyonluk büyük bir iç pazar	3. Takımadalar genelinde eşit olmayan altyapı gelişimi
4. Büyük altyapı geliştirme (yeni başkent, limanlar, yollar)	4. Dijital ve teknik işgücü yeteneklerinde beceri açığı
5. ASEAN, İslam İşbirliği Teşkilatı ve G20 aracılığıyla güçlü bölgesel liderlik	5. Merkezi ve bölgesel hükümet arasındaki koordinasyon zorlukları
6. Endonezya halkının Türkiye'ye yönelik olumlu algısı, ortak İslami değerlerden kaynaklanmaktadır.	6. Güneydoğu Asya'da AAI'nın uygulanmasında tutarlı kurumlar arası koordinasyonun eksikliği.

Tablo 2 devam

7. Yunus Emre Enstitüsü gibi aktif Türk bursları ve kültürel diplomasi programları.	
8. Osmanlı döneminde Müslüman dünyasıyla kurulan tarihi ve duygusal bağlar.	
FIRSATLAR	TEHDİTLER
1. Dijital dönüşüm, hükümet verimliliği kazanımlarını hızlandırıyor	1. ABD-Çin gerginliği bölgesel ticaret ve yatırımı etkiliyor
2. Üretim ve yeşil enerjiye yönelik artan doğrudan yabancı yatırım ilgisi	2. İklim değişikliği takımda uluslarının altyapısını etkiliyor
3. RCEP (Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık) ve ticaret anlaşmaları küresel pazar erişimini genişletiyor	3. Üretim ve yatırım için bölgesel rekabet
4. Genç nüfus ekonomik büyüme için iş gücü sağlıyor	4. Artan kamu borç seviyeleri mali esnekliği kısıtlıyor
5. Yeşil ekonomiye geçiş yeni endüstri sektörleri yaratıyor	5. Artan servet eşitsizliği toplumsal istikrarı tehdit ediyor
6. Helal sektörü, eğitim ve sağlık turizmi sektörlerinde ortaklık potansiyelimiz var.	6. Vietnam, Malezya ve Tayland ile rekabet
7. Endonezya'nın dış politikasında Batı dışı ortaklara olan ilgi artıyor.	7. Altyapı ve ticarete Çin'in BRI ve Japonya'nın FOIP'inden kaynaklanan rekabetin yoğunlaşması.
8. Müslüman çoğunluklu ülkeler arasında orta güç diyalog çerçevesine öncülük etme fırsatı.	

Rekabet analizi, Türkiye ve Endonezya'yı helal sektöründe Malezya ve BAE veya teknoloji sektöründe Güney Kore ve Singapur gibi benzer sektörlerdeki diğer önemli oyuncularla kıyaslayacaktır (Waluyo, 2020). Pazar payı, ürün farklılaştırması ve fiyatlandırma stratejileri gibi faktörleri inceleyerek rekabet ortamını inceleyecektir. Analiz, bu ülkelerin pazar konumlarını korumak için nasıl yenilik yaptıklarını ve Türkiye ile Endonezya'nın rekabet güçlerini artırmak için hangi dersleri çıkarabileceklerini ortaya koyacaktır (Sambuaga ve Ningsih, 2024). Bu değerlendirme, her iki ülkenin de bu rekabetçi sektörlerde başarılı olmak için stratejilerini geliştirmelerine yardımcı olacaktır.

5.3 Dış Politikaya Uygulanan Rekabet Stratejisi Analizi

Porter'ın çerçevesi uygulanarak, karşılaştırmalı analiz analiz edilebilir ve dış politika alanına uyarlanabilir (Bruijl, 2018, P.10).

1. Hedef Kitle: Müslüman çoğunluklu ASEAN ülkeleri (özellikle Endonezya), kimlik ve medeniyet yakınlığını paylaşan stratejik ortaklar olarak.

2. Farklılaşma: Türkiye, hacim veya maliyet üzerinden rekabet etmek yerine, ortak dini ve eğitimsel anlatıları vurgular, burslar verir ve kurumlar inşa eder.
3. Konumlandırma: Türkiye, Asya Yeni Söylem ve Kamu Diplomasisi mesajlarında vurgulandığı gibi, maddiyatçı etkili aktörlere karşı değer odaklı bir alternatif olarak konumlanır.

Türkiye ve Endonezya arasındaki rekabet analizi aşağıdaki tabloda görülebilir:

Tablo 3

Bakış açısı	Türkiye	Endonezya
Stratejik konum	Asya-Avrupa ilişkisi	ASEAN'da takımda ilişkileri
Nüfus	Genç nesil ve küresel ağ	Dünyanın dördüncü büyük nüfusu
Yenilik	Askeri sektör ve enerji açısından güçlü	Dijitalleşmeye ve e-devlete odaklanın
Bölgesel Diplomat	Bölgedeki ana oyuncuların biri olan AB gümrük birliği	ASEAN Lideri
Stratejik odak	Stratejik özerkliğe sahip bölgesel bir güç olmak	Denizcilik ve Ekonomik Bağlantı (Küresel Denizcilik Dayanağı)

Rekabet Analizi:

- Başlıca rakipleri belirleyin (Çin ve Japonya)
- Her ülkenin yatırım kapasitesini, diplomasisini ve kültürel etkisini değerlendirin
- Türkiye'nin konumunu şu açılardan karşılaştırın:
- İkili ticaret değeri
- Kültürel ve eğitimsel girişimler (örneğin, Yunus Emre Enstitüsü ve Konfüçyüs Enstitüsü)
- Diplomatik varlık ve kalkınma kurumları

Rekabet analizi, Türkiye ve Endonezya'yı helal sektöründe Malezya ve BAE veya teknoloji sektöründe Güney Kore ve Singapur gibi benzer sektörlerdeki diğer önemli oyuncularla kıyaslayacaktır (Waluyo, 2020). Pazar payı, ürün farklılaştırması ve fiyatlandırma stratejileri gibi faktörleri inceleyerek rekabet ortamını inceleyecektir. Analiz, bu ülkelerin pazar konumlarını korumak için nasıl yenilik yaptıklarını ve Türkiye ile Endonezya'nın rekabet güçlerini artırmak için hangi dersleri çıkarabileceklerini ortaya koyacaktır (Sambuaga ve Ningsih, 2024). Bu değerlendirme, her iki ülkenin de bu rekabetçi sektörlerde başarılı olmak için stratejilerini geliştirmelerine yardımcı olacaktır.

5.4 Karşılaştırmalı Analiz

Bu bölüm, Türkiye'nin Endonezya bağlamında Çin ve Japonya ile rekabet gücünü karşılaştırmaktadır. Hem Çin hem de Japonya'nın Endonezya ile köklü kurumsal ve ekonomik bağları bulunurken, Türkiye nispeten yeni ve mütevazı bir aktördür. Lijphart'ın karşılaştırmalı çerçevesi ([Taylor & Francis Online]) kullanılarak, Türkiye aşağıdaki boyutlarda Çin ve Japonya ile karşılaştırılmaktadır:

Tablo 4

Türkiye	Çin	Japonya
İkincil bir ekonomik aktör olarak kalmaya devam ediyor, ancak İslami dayanışma, eğitimsel erişim ve insani diplomasi temelinde farklı bir kimliğe dayalı, yumuşak güç paradigması sunuyor.	Önemli altyapı yatırımcısı ve Endonezya'nın en büyük ticaret ortağı. Kuşak ve Yol projeleri ve altyapı kredileriyle öne çıkıyor.	Güçlü tarihi bağlar, JICA destekli kalkınma yardımları ve altyapı yatırımları. Teknoloji ve iş ağlarına odaklı.
Türkiye, Çin'in sermaye kapasitesinden ve Japonya'nın kurumsal mirasından yoksundur.	Çin, Kuşak ve Yol Girişimi'nin (BRI) öncülüğünde Endonezya'nın en büyük ticaret ortağıdır.	Japonya uzun vadeli altyapı diplomasisi ve ODA temelli kalkınma projeleri sürdürüyor.
Avantajı, kültürel-dini yakınlık ve jeopolitik rekabete dayalı olmayan esnek ortaklıklardır.	Çin'in doğrudan yabancı yatırımları madencilik, enerji ve altyapı (örneğin Jakarta-Bandung yüksek hızlı treni) gibi sektörlerde hakimdir	Yumuşak güç kültürel diplomasi (örneğin anime, eğitim ve dil) yoluyla artırılır.
AAI, Batı dışı kalkınma işbirliği ve İslam dayanışmasında bir boşluğu doldurabilir.	Endonezya için cazip hale getiren, sıkı yönetim koşulları olmadan finansman sağlamasıdır.	Japonya ayrıca ASEAN stratejik diyalogları ve deniz güvenliği ortaklıklarına da yoğun bir şekilde katılmaktadır.

Ancak yakından bakıldığında Türkiye ile Endonezya arasındaki karşılaştırma aşağıdaki tabloda görülebilir:

Türkiye ve Endonezya Arasındaki Karşılaştırmalı Analiz

Tablo 5

Boyutlar	Türkiye	Endonezya	Çözüm
Teknoloji ve ArGe (Araştırma ve Geliştirme)	Daha gelişmiş (savunma teknolojisi, İHA'lar, biyoteknoloji)	Büyüyen (AI, fintech)	Türkiye kazandı
Altyapı	İlımlı, baskın savunma sektörü	Yoğun bir şekilde geliştirilmiş, büyük ölçekli ve kapsamlı	Endonezya kazandı
İnsan Sermayesi	Genç ve büyüyen bir iş gücü ama beyin göçü	Nüfus büyük ama beceri açığı var	Eşit olarak bağlı

Tablo 5 devam

ASEAN İlişkileri	Hala güçleniyor	Önemli oyuncu ve tarihi lider	Endonezya kazandı
------------------	-----------------	-------------------------------	-------------------

Bu karşılaştırmalı çalışma, rekabet avantajını sürdürmek için olmazsa olmaz olan teknolojik inovasyon, düzenleyici destek ve pazar uyumluluğu gibi kritik başarı faktörlerini ele alacaktır. Analiz, rekabet ve uluslararası geçerli helal sertifikalarının olmaması gibi dış zorlukların yanı sıra, helal farkındalığının eksikliği ve Helal Ürün Garanti Yasası'nın uygulanmasındaki sorunlar gibi iç zorluklara odaklanacaktır (Hidayat et al., 2024, P.06). Endonezyalı KOBİ'lerin rekabet stratejileri, özellikle helal sektöründe insan kaynaklarını, becerilerini ve inovasyonlarını geliştirmek için değerlendirilecektir (Effendi, 2023, P.09)

SONUÇ

1. Sonuç

Endonezya ve Türkiye arasındaki, Türkiye'nin Asya Yeniden Girişimi (AAI) ile ilişkili olarak değişen ve daha karmaşık bir bağ. Sonuçlar, iki ülke arasında cesaret verici tamamlayıcılıklar olmasına rağmen, hâlâ aşılması gereken önemli yapısal ve stratejik engeller olduğunu doğrulamaktadır. Bununla birlikte, her iki ülkenin benzer değerleri, çıkarları ve örtüşen jeopolitik hedefleri, siyasi, kültürel, teknolojik ve ekonomik alanlarda daha yakın bir iş birliğini teşvik etmek için büyük bir fırsat sunmaktadır. Boyutu henüz küçük olsa da, finansal ilişki, özellikle ticaret, altyapı ve savunma alanlarında çeşitlenmeye ve genişlemeye başlamıştır.

Bu eğilim, özellikle beklenen Endonezya-Türkiye Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması (IT-CEPA) aracılığıyla artırılan iş birliğinin, Endonezya'nın halihazırda olumlu bir ticaret dengesizliğine sahip olmasına rağmen, mevcut eşitsizliklerin giderilmesine yardımcı olabileceğini göstermektedir. Ayrıca, artan güven ve stratejik önceliklerin uyumu, Endonezya'nın yeni sermaye geliştirme ve altyapısına yönelik Türk yatırım ilgisinin artmasıyla da kanıtlanmaktadır. (Della & Solihat, 2022, P.19372). SWOT ve karşılaştırmalı analizler aracılığıyla karşılıklı olarak faydalı bir ilişki ortaya çıkmıştır: Türkiye'nin savunma teknolojisindeki güçlü yönleri, Avrasya köprüsü olarak jeopolitik etkisi ve kimliğe dayalı yumuşak güç kapasitesi, Endonezya'nın geniş iç pazarını, demografik avantajını ve ASEAN içindeki bölgesel liderliğini tamamlamak için iyi bir konumdadır.

Ancak, her iki ülkedeki bürokratik yetersizlikler, siyasi bölünmeler ve yetersiz kurumsal koordinasyon gibi zorluklar iş birliğini engellemeye devam ediyor. Stratejik olarak, Türkiye'nin Asya Yeniden Girişimi kapsamındaki yaklaşımı, esnek diplomasiyle birlikte ortak kültürel ve dini anlatılar aracılığıyla bağları güçlendirmeye odaklanıyor. Bu, Türkiye'yi, büyük güçlere aşırı bağımlılıktan kaçınmak için dış ilişkilerini çeşitlendirmeyi hedefleyen Endonezya için cazip bir ortak haline getiriyor. Dahası, Türkiye'nin Güneydoğu Asya'daki artan etkisi, ASEAN'ın orta güçteki ülkelerle ortaklık kurma hedefini ilerletirken, Endonezya'nın denizcilik ve ekonomi alanındaki hedeflerini de destekliyor.

İme

2. Tartışma

Asya Yeniden Girişimi, Türk dış politikasının daha geniş çerçevesi içinde incelenmekte ve Güneydoğu Asya ve özellikle Endonezya ile ekonomik ilişkiler üzerindeki etkisine odaklanılmaktadır. Türkiye'nin Ağustos 2019'da resmen başlattığı Asya Yeniden Girişimi, Ankara'nın Asya ülkeleriyle bağlarını güçlendirerek tarihsel olarak Batı yanlısı dış politikasını çeşitlendirmeye yönelik stratejik bir girişimi temsil etmektedir ((Çolakoglu, 2020, P.03). Endonezya, bu stratejide özel bir yere sahiptir. En hızlı büyüyen gelişmekte olan pazarlardan birine sahip önde gelen bir ASEAN üyesi olan Endonezya, Türkiye'nin Asya-Pasifik bölgesindeki hedefleri için kritik bir ortaktır. Ülkenin iç tüketim ve emtia sektöründeki verimlilikle desteklenen ekonomik büyümesi, Türkiye'ye ikili ekonomik iş birliğini genişletmek için sayısız fırsat sunmaktadır (Altay, 2024, P.3862). Asya Yeniden Girişimi, Türkiye ve Endonezya arasındaki ticaret ve yatırım akışlarını artırmanın yanı sıra teknik iş birliğini, akademik değişimleri ve sosyokültürel bağları da derinleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamlı yaklaşım, uluslararası ilişkilerin ve ekonomik diplomasinin çok yönlü yapısını göz önünde bulundurmaktadır.

Türkiye'nin Endonezya ile ekonomik ilişkilerini güçlendirme motivasyonu çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktadır. İlk olarak, Türkiye Asya-Pasifik bölgesi ile önemli bir dış ticaret açığıyla karşı karşıyadır. Endonezya gibi büyüyen Asya pazarlarına ihracatın artırılmasının bu dengesizliği giderdiği düşünülmektedir (Bhakti, n.d., P.06). İkinci olarak, Türkiye, özellikle hızlı sanayileşme ve altyapı geliştirme bağlamında, Endonezya'nın küresel değer zincirlerindeki artan rolünün farkındadır. Bu umut verici beklentilere rağmen, Türkiye-Endonezya ekonomik iş birliğinin Yeni Asya çerçevesinde tam potansiyeline ulaşabilmesi için aşılması gereken bazı zorluklar bulunmaktadır:

- Bölgesel Rekabet: Endonezya'nın halihazırda Çin, Japonya ve Güney Kore gibi bölgesel güçlerle güçlü ekonomik ortaklıkları bulunmaktadır (Wong, 2023, P.03). Türkiye, bu yerleşik ilişkilerle çelişmeden etkili bir şekilde rekabet edebilmek ve iş birliği yapabilmek için kendine özgü sektörleri ve rekabet avantajlarını belirlemelidir.
- Kültürel ve Kurumsal Farklılıklar: İş kültürleri, hukuk sistemleri ve kurumsal çerçevelerdeki farklılıklar, sorunsuz iş birliğini kolaylaştırmak için bilinçli güven artırıcı önlemler ve açık iletişim gerektirir. Karşılıklı anlayış, yanlış anlamaları önlemek ve uzun vadeli ortaklıkları teşvik etmek için anahtardır.

- Jeopolitik Karmaşıklık: Asya'daki jeopolitik ortam giderek karmaşılaşıyor ve ABD ile Çin arasındaki stratejik rekabet bölgesel dinamikleri şekillendiriyor. Bu nedenle, Türkiye'nin Endonezya'daki angajmanı, her iki ülkenin dış politika çıkarlarıyla uyumlu olacak ve ASEAN'ın merkezi konumunu koruyacak şekilde dikkatlice ayarlanmalıdır (Erşen & Çelikipala, 2019, P.588).

Ancak, Asya Yeniden Girişimi, Türkiye-Endonezya iş birliğini çeşitli temel alanlarda desteklemek için iyi yapılandırılmış bir platform sunmaktadır. Üretim, tarım, balıkçılık ve teknoloji transferi gibi sektörlerle odaklanmak, her iki taraf için de somut faydalar sağlayabilir. Ayrıca, kültürel programlar, akademik iş birlikleri ve ortak araştırma girişimleri aracılığıyla halklar arası etkileşimi teşvik etmek, anlayışı ve iyi niyeti derinleştirerek sürdürülebilir ve uzun vadeli iş birliğinin önünü açabilir (Çolakoğlu, 2011b, P.09). Ayrıca, Türkiye'nin altyapı geliştirme ve yenilenebilir enerji gibi sektörlerdeki teknik uzmanlığı, özellikle hızlı büyümeyi sürdürülebilirlikle dengeleme arayışında olan Endonezya'nın iddialı kalkınma hedeflerine katkıda bulunmak için umut verici fırsatlar sunuyor.

3. Öneriler

Asya Yeniden Girişimi çerçevesinde Türkiye ile Endonezya arasındaki stratejik ortaklığın derinleştirilmesi ve sürdürülmesi amacıyla çeşitli politika önerileri sunulmaktadır:

3.1. Her iki hükümetin de Endonezya-Türkiye Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması'nın (IT-CEPA) imzalanmasını hızlandırması zorunludur. Bu anlaşmanın zamanında imzalanması, ikili ticareti genişletecek, pazar erişimini iyileştirecek ve imalat, enerji ve hizmetler de dahil olmak üzere kilit sektörlerde yatırımı teşvik edecektir.

3.2. İkili yatırım çabaları, karşılıklı fayda sağlayan stratejik sektörlerle yönlendirilmelidir. Savunma teknolojisi, özellikle insansız hava araçlarının (İHA) ortak geliştirilmesi ve üretimi ile güneş, hidro ve nükleer kaynaklar da dahil olmak üzere yenilenebilir enerji alanlarında iş birliği yoğunlaştırılmalıdır. Ayrıca, her iki ülke de helal sektöründe, özellikle sertifikasyon, lojistik ve gıda güvenliği alanlarında, gelişmiş iş birliğinden önemli ölçüde faydalanabilir. Büyüyen dijital ekonomi, özellikle e-devlet platformları, siber güvenlik ve finansal teknoloji (fintech) alanlarında umut verici fırsatlar da sunmaktadır. Bu alanlarda, Türkiye'nin ileri düzey teknolojik uzmanlığı, Endonezya'nın genişleyen iç pazarını ve gelişen dijital altyapısını etkili bir şekilde tamamlayabilir.

3.3. Stratejik diyalog mekanizmalarının kurumsallaştırılması elzemdir. Türkiye ve Endonezya arasında Yüksek Düzeyli Stratejik Diyalog Forumu'nun kurulması, ekonomik, diplomatik ve güvenlik boyutlarında politikaların koordinasyonunu sağlayacaktır. Bu forum, ticaret ve teknoloji alanında ortak çalışma gruplarının oluşturulması, akademik ve düşünce kuruluşu ortaklıklarının geliştirilmesi ve sivil toplum ve iş dünyası paydaşlarını içeren İkinci Kanal diplomasisinin kolaylaştırılması için bir platform görevi görebilir.

3.4. Ortak altyapı ve kentsel iş birliği projelerinin geliştirilmesinde önemli bir potansiyel bulunmaktadır. Küresel rekabet güçleriyle tanınan Türk inşaat ve mühendislik firmaları, Endonezya'nın iddialı kentsel gelişim projelerine, özellikle de yeni başkenti Nusantara'nın inşasına katılmaya teşvik edilmelidir. Bu projeler, kamu-özel sektör ortaklıkları (KÖÖ) aracılığıyla yapılandırılabilir ve bilgi ve teknoloji transferi girişimlerinin yanı sıra yeşil ve sürdürülebilir altyapının teşvik edilmesini de içerebilir.

3.5. Halklar arası bağları güçlendirmek için eğitim ve kültür alışverişleri önemli ölçüde genişletilmelidir. Bu, Endonezyalı öğrencilere sunulan Türk devlet burslarının sayısının artırılması ve Endonezya dili ve kültür çalışmalarının Türk akademik kurumlarında yer almasının desteklenmesiyle sağlanabilir. Ayrıca, ortak bir kültür merkezi kurulması veya Yunus Emre Enstitüsü'nün Endonezya'daki faaliyetlerinin genişletilmesiyle birlikte, ikili üniversite ortaklıkları ve araştırma iş birlikleri teşvik edilmelidir.

3.6. ASEAN çok taraflılığı bağlamında iş birliği daha da geliştirilmelidir. Türkiye, ASEAN ile diyalog ortağı rolünü derinleştirmeye devam etmeye teşvik edilirken, Endonezya da Türkiye'nin ASEAN Hint-Pasifik Görünümü (AOIP), bölgesel afet müdahale mekanizmaları ve ASEAN Sekreterliği ile koordineli ortak helal sertifikasyon çalışmaları gibi ASEAN liderliğindeki girişimlere katılımını savunmada önemli bir rol oynayabilir.

3.7. Her iki ülke de daha derin ekonomik etkileşimi engelleyen bürokratik ve düzenleyici zorluklarla mücadele etmelidir. Yatırım lisanslama prosedürlerini kolaylaştırmak, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) için düzenleyici ve gümrükle ilgili engelleri azaltmak ve özellikle sözleşmelerin uygulanmasında hukuki kesinliği artırmak için çaba gösterilmelidir. Ayrıca, ikili ticaret odaları, her iki pazara da girmek isteyen işletmeleri desteklemede proaktif bir rol oynayabilir.

İki ülke, G20, D-8 ve İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) gibi çok taraflı forumlarda iş birliğini güçlendirerek yükselen orta güçler olarak konumlarını güçlendirmelidir. Endonezya ve

Türkiye, bu platformlar aracılığıyla küresel yönetim kurumlarının reformunu savunmak, teknoloji transferinde Güney-Güney iş birliğini teşvik etmek ve iklim değişikliği, İslamofobi ve dijital eşitlik gibi kritik küresel konularda ortak tavırlar benimsemek için konumlarını koordine edebilirler.

KAYNAKÇA

- A Joint ADB-BAPENAS. (2019). *Policies to Support the Development of Indonesia's Manufacturing Sector During 2020-2024*. <https://doi.org/10.22617/TCS199910-2>
- Abdelkader, E. (2014). *The Rohingya Muslims in Myanmar: Past, Present, and Future*. <http://ssrn.com/abstract=2277949>
- Adi, P., & Wella, S. (2019). Comparative Analysis Trade Balance of the Indonesian Agricultural Products and the Strengthening of National Food: Case Study in IMT-GT IndonesiaMalaysia-Thailand Economic Triangle Cooperation and Integration). *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 391(1). <https://doi.org/10.1088/1755->

- Adiprayoga, S. N., & Samiaji, J. (2021). Opportunities and Strategies for the Blue Economy through the Empowerment of Sumatera Coastal Communities in Supporting the Realization of the National Food Security. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 934(1). <https://doi.org/10.1088/1755-1315/934/1/012039>
- Afian, A. (2021). *Analysis of Small Family Business in Gondanglegi Malang District*.
- Afif, M., & Samsuri, A. (2022). Integration of Fintech and Islamic Banking in Indonesia: Opportunities and Challenges. *Cakrawala: Jurnal Studi Islam*, 17(1), 27–38. <https://doi.org/10.31603/cakrawala.7051>
- Agastia, I. G. B. D. (2020). Understanding Indonesia's role in the 'ASEAN Outlook on the IndoPacific': A role theory approach. *Asia and the Pacific Policy Studies*, 7(3), 293–305. <https://doi.org/10.1002/app5.308>
- Aldaba, R. M., & Pasadilla, G. O. (2010). *ADB Working Paper Series The ASEAN Services Sector and the Growth Rebalancing Model Asian Development Bank Institute*. <http://ssrn.com/abstract=1678425><https://ssrn.com/abstract=1678425>
- Alperen, Ü., & Ersoy, E. (2019). *Turkey and Asia Anew: A Foreign Policy Initiative in Passing*. <https://theddplomat.com/2019/10/turkey-and-assa-anew-a-foreegn-pollcy--nnttattve--npasssng/>
- Altay, S. (2024). Trade Policy Review of Turkey. *World Economy*. <https://doi.org/10.1111/twec.13609>
- Anas, O. (2020). The Evolution of Turkey's Asia Policy in Historical and Contemporary Perspectives. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 14(3), 430–446. <https://doi.org/10.1080/25765949.2020.1808379>
- Andronova, I., Gusakov, N., Digilina, O., Dyuzheva, N., & Kuchma, N. (2020). *Position of Vietnam, Indonesia, and Malaysia in the Competition for Attracting FDI*.
- Anh Dao, H. (2019). Attracting Foreign Direct Investment in Vietnam – Opportunities and Threats. *Journal of Investment and Management*, 8(2), 53. <https://doi.org/10.11648/j.jim.20190802.14>
- Annisa, H., & Najicha, F. U. (n.d.). *KONSEKUENSI GEOPOLITIK ATAS PERDAGANGAN INTERNASIONAL INDONESIA*. <http://ejurnal.unisri.ac.id/index.php/glbctz/article/view/....http://ejurnal.unisri.ac.id/index.php/glbctz/article/view/....>
- Azakov, S. I. (2018). Contribution of Azerbaijan to the energy security of the European Union.

- IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 459(1). <https://doi.org/10.1088/1757-899X/459/1/012011>
- Badriyah, S. M., Mahmudah, S., Soemarmi, A., Suharto, R., Marjo, Allam, M. H. F., & Larasati, A. (2021). The responsibility of private pawnshops in facilitating ecologically-friendly marine economies. *Environment and Ecology Research*, 9(6), 362–369. <https://doi.org/10.13189/eer.2021.090604>
- Bakali, N., & Wasty, S. (2020). Identity, social mobility, and trauma: Post-conflict educational realities for survivors of the rohingya genocide. *Religions*, 11(5). <https://doi.org/10.3390/rel11050241>
- Bamigboye, O. M. (2022). Opportunity Found: Exploring the Success and Prospect of the TurkeyAfrica Cooperation. *European Journal of Law and Political Science*, 1(5), 64–72. <https://doi.org/10.24018/ejpolitics.2022.1.5.49>
- Baum, A. (2019). *WP/20/31 Vietnam's Development Success Story and the Unfinished SDG Agenda*.
- Bhakti, D. P. (n.d.). *Inter Relation Indonesia and Turkey, Awakening East and West*.
- Biffi, G. (2013). The Role of Migration in Economic Relations between Europe and Turkey. *European Review*, 21(3), 372–381. <https://doi.org/10.1017/S1062798713000331>
- Bruijl, G. H. Th. (2018). The Relevance of Porter's Five Forces in Today's Innovative and Changing Business Environment. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3192207>
- Bustaman, A., Indiatuti, R., Budiono, B., & Anas, T. (2022). Quality of Indonesia's domestic institutions and export performance in the era of global value chains. *Journal of Economic Structures*, 11(1). <https://doi.org/10.1186/s40008-022-00293-5>
- Çeçen, M., Yavuz, C., Tırmıkçı, C. A., Sarıkaya, S., & Yanıkoğlu, E. (2022). Analysis and evaluation of distributed photovoltaic generation in electrical energy production and related regulations of Turkey. In *Clean Technologies and Environmental Policy* (Vol. 24, Issue 5, pp. 1321–1336). Springer Science and Business Media Deutschland GmbH. <https://doi.org/10.1007/s10098-021-02247-0>
- Chaocheng, Y., & Yinping, H. (2005). Studies on China and the process of Asian economic unification. *China Report*, 41(2), 149–158. <https://doi.org/10.1177/000944550504100203>
- Chaziza, M. (2021). China's New Silk Road Strategy and the Turkish Middle Corridor Vision. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 15(1), 34–50. <https://doi.org/10.1080/25765949.2021.1881326>

- Christofis, N. (2019). *Publication details, including guidelines for submissions The Foreign Policy of the "New Turkey": Priorities, Challenges and Contradictions.*
- Çolakoğlu, S. (2011a). *Turkey and Indonesia From Friendship to Partnership.* <https://www.researchgate.net/publication/383240310>
- Çolakoğlu, S. (2011b). *Turkey and Indonesia From Friendship to Partnership.* <https://www.researchgate.net/publication/383240310>
- Çolakoğlu, S. (2015). *Turkey and Korea: From Blood Brotherhood to Strategic Partnership.* <https://www.researchgate.net/publication/383213619>
- Çolakoğlu, S. (2020). *TURKEY IN ASIA: THE SCOPE OF ANKARA'S OPENING TO EAST ASIA.* <https://asean.org/asean-turkey-launch-sectoral-dialogue-partnership-strongercooperation/>
- Condro, B. R., & Siahaan, U. (2021). Environmentally friendly fish processing center in Muara Angke, Jakarta. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 878(1). <https://doi.org/10.1088/1755-1315/878/1/012041>
- Della, A., & Solihat, A. (2022). *Indonesia and Turkey's Economic Diplomacy in Enhancing Economic Cooperation: IT-CEPA Case Study.* <https://doi.org/10.33258/birci.v5i3.5947>
- Doung, C., Kang, W., & Kim, J. (2022). Cambodia's Foreign Policy Choice during 2010 to 2020: From Strategic Hedging to Bandwagoning. *Korean Journal of International Studies*, 20(1), 55–88. <https://doi.org/10.14731/kjis.2022.04.20.1.55>
- Dundar, M., & Akbarova, Y. (2011). Current State of Biotechnology in Turkey. In *Current Opinion in Biotechnology* (Vol. 22, Issue SUPPL. 1, p. S3). Elsevier Ltd. <https://doi.org/10.1016/j.copbio.2011.05.509>
- Dwi Saputra, A., Salsabilla, S., Putri Zalva, R., Maharani, A., & Yanuardi, R. (n.d.). *THE ROLE OF THE MANUFACTURING ON THE INDONESIAN ECONOMY.*
- Dwi Saputra, A., Salsabilla, S., Putri Zalva, R., Maharani, A., & Yanuardi, R. (2023). *THE ROLE OF THE MANUFACTURING ON THE INDONESIAN ECONOMY.*
- Effendi, J. (2023). Human Resources Readiness of Small Medium Enterprises (SMEs) for Halal Product in Indonesia. *Global Review of Islamic Economics and Business*, 10(2), 083–095. <https://doi.org/10.14421/grieb.2022.102-08>
- Elisabeth, A. (n.d.). Title: *The role of the Philippines in the BIMP-EAGA growth triangle and the dynamics of ASEAN political economy.* <http://ro.uow.edu.au/theses/52>
- Enayatollah Yazdani. (2021). Central Asia's Foreign Relations: A Comparison Between the Soviet and Post-Soviet Era. *International Relations and Diplomacy*, 9(6). <https://doi.org/10.17265/2328-2134/2021.06.001>

- Erkan Buğday, S., & Özden, S. (2017). The relationship between terrain and rural migration (1965–2013) on the north of Turkey (the case of Kastamonu). *Environmental Monitoring and Assessment*, 189(4). <https://doi.org/10.1007/s10661-017-5867-9>
- Erşen, E., & Çelikpala, M. (2019). Turkey and the changing energy geopolitics of Eurasia. *Energy Policy*, 128, 584–592. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2019.01.036>
- Esenbel, S. (2023). Japan as a Pivot for Turkey? The Japanese Perspective on the Making of a New World Order, Transcontinental Maritime Alliances, the Ukraine Crisis, and the End of Multipolarity. *Global Perspectives*, 4(1). <https://doi.org/10.1525/gp.2023.75309>
- Estrada, G., Acharya, Y., Batten, A., Brimble, P., Doung, P., Gulamov, M. I., Hossain, M. Z., Mellor, D., Park, D., & Rahman, S. (2013). *The Service Sector in Lower-Income Asian Economies ADB Economics Working Paper Series*. <http://ssrn.com/abstract=2262577> www.adb.org/economicsPrintedonrecycledpaperPrintedi thePhilippinesElectroniccopyavailableat:https://ssrn.com/abstract=2262577
- Etkin, L. P., Helms, M. M., Turkkan, U., & Morris, D. J. (n.d.). *The economic emergence of Turkey*. <http://www.emerald-library.com>
- Fahlevi, M., Rita, Siti Rabiah, A., Aristianto Pradipta, I., Marta, A., & Dipo, F. (2020). Tourism and Absorption of the Labor Force in Indonesia: A Strategy for Development. *E3S Web of Conferences*, 202. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202020216001>
- Fassmann, H., & İçduygu, A. (2013). Turks in Europe: Migration flows, migrant stocks and demographic structure. *European Review*, 21(3), 349–361. <https://doi.org/10.1017/S1062798713000318>
- Fossati, D. (2021). Indonesia. Indonesia: State and society in transition By Jemma Purdey, Antje Missbach and Dave McRae Boulder, Co: Lynne Rienner, 2020. Pp. 161. Glossary, Bibliography, Index. *Journal of Southeast Asian Studies*, 52(4), 768–770. <https://doi.org/10.1017/s0022463421000862>
- Fox, C. (2020). Indonesia. Indonesia: Twenty years of democracy By Jamie S. Davidson Cambridge: Cambridge University Press, 2018. Pp. 76. Bibliography, Footnotes. *Journal of Southeast Asian Studies*, 51(3), 495–497. <https://doi.org/10.1017/s0022463420000569>
- Gerstl, A. (2020). Malaysia's Hedging Strategy Towards China Under Mahathir Mohamad (20182020): Direct Engagement, Limited Balancing, and Limited Bandwagoning. In *Journal of Current Chinese Affairs* (Vol. 2020, Issue 1).
- Golub, P. S. (2013). From the new international economic order to the G20: How the “global south” is restructuring world capitalism from within. *Third World Quarterly*, 34(6), 1000–1015. <https://doi.org/10.1080/01436597.2013.802505>

- Gontijo, L. C. B., & Barbosa, R. S. (2020). Erdoğan's pragmatism and the ascension of AKP in Turkey: Islam and neo-Ottomanism. *Digest of Middle East Studies*, 29(1), 76–91. <https://doi.org/10.1111/dome.12205>
- Gorlick, B. (2019). *The Rohingya Refugee Crisis: Rethinking Solutions and Accountability RSC Working Paper Series*.
- Gürzel, A. (2014). Turkey's role as a regional and global player, along with its power capacity, is evident in its engagement with other emerging states. *Revista de Sociologia e Politica*, 22(50), 95–105. <https://doi.org/10.1590/1678-987314225007>
- Haider Saleem, A., & pipeline, T.-A.-P.-I. (2018). Central and South Asian Energy Projects: Prospects and Challenges for Pakistan. In *Central Asia and South Asia*. <http://www.casa->
- Hamiti, U. (2015). South East Europe and the New Turkish Strategic Vision. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*. <https://doi.org/10.5901/ajis.2015.v4n1s2p265>
- Hao, W., Shah, S. M. A., Nawaz, A., Asad, A., Iqbal, S., Zahoor, H., & Maqsoom, A. (2020). The impact of energy cooperation and the role of the One Belt and Road Initiative in revolutionising the geopolitics of energy among regional economic powers: An analysis of infrastructure development and project management. *Complexity*, 2020. <https://doi.org/10.1155/2020/8820021>
- Hardaker, S. (2017). The Emerging Retail Market in Myanmar - An Institutional Perspective of Foreign Retailers' Market Entry Decisions. *International Business Research*, 11(1), 19. <https://doi.org/10.5539/ibr.v11n1p19>
- Heeu, K. G., Kim, M., & Deng, M. (2023). *Issue Brief Examining Singapore's AI Progress*.
- Hidayat, Y., Machmud, A., Zulhuda, S., & Suartini, S. (2024). Legal aspects and government policy in increasing the role of MSMEs in the Halal ecosystem. *F1000Research*, 13, 722. <https://doi.org/10.12688/f1000research.148322.1>
- Hill, H., & Menon, J. (2013). *Cambodia: Rapid Growth with Institutional Constraints*. <http://ssrn.com/abstract=2231889>Electronic copy available at: <https://ssrn.com/abstract=2231889>
- Hu, A. G. (2015). Innovation and economic growth in East Asia: An overview. *Asian Economic Policy Review*, 10(1), 19–37. <https://doi.org/10.1111/aepr.12078>
- Huda, S., Tadjuddin, N., Sholihuddin, A., Kato, H., & Cengiz, K. (2023). Character and Adab Education in Indonesia, Turkey, and Japan: A Comparative Study. *Islamic Guidance and Counseling Journal*, 6(1), 1–17. <https://doi.org/10.25217/igcj.v6i1.2973>
- Hwang, G. J. (2020). The political economy of welfare in Singapore: explaining continuity and change. *Policy Studies*, 41(1), 63–79. <https://doi.org/10.1080/01442872.2018.1554803>

- Ikromov, J. (2019). Tajikistan's Perspective on Eurasia. In *India Quarterly* (Vol. 75, Issue 1, pp. 100–107). SAGE Publications Inc. <https://doi.org/10.1177/0974928418821470>
- Inan, S. (n.d.). *GEOECONOMIC POLICIES FOR REGIONAL DEVELOPMENT: TURKEY AS A CATALYST FOR EASTERN EUROPE*.
- Isik, A. F., & Zou, Z. (2019). China-Turkey Security Cooperation Under the Background of the 'Belt and Road' and the 'Middle Corridor' Initiatives. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 13(2), 278–293. <https://doi.org/10.1080/25765949.2019.1605572>
- Ismail Hakki. (2024). *STUDIES ON THE RELATIONS BETWEEN THE OTTOMAN EMPIRE AND SOUTHEAST ASIA* Edited by İsmail Hakkı Göksoy İsmail Hakki Kadi.
- Jemadu, A., & Lantang, F. (2021). CONTESTED INTERPRETATIONS OF INDONESIA'S INTERNATIONAL LEADERSHIP IN THE FOREIGN POLICY OF PRESIDENT SUSILO BAMBANG YUDHOYONO AND JOKO WIDODO. *Journal of ASEAN Studies*, 9(2), 199–217. <https://doi.org/10.21512/JAS.V9I2.7478>
- Jiang, L. (2020). The critics and development of China's 'One Belt One Road' Initiative for global economic growth and sustainability. In *Developments in Corporate Governance and Responsibility* (Vol. 15, pp. 131–144). Emerald Group Holdings Ltd. <https://doi.org/10.1108/S2043-052320200000015013>
- Karim, M. F. (2023). Indonesia's Regional and Global Engagement. In *Indonesia's Regional and Global Engagement*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003375852>
- Kawai, M., & Naknoi, K. (2015). *ADB Working Paper Series ASEAN Economic Integration through Trade and Foreign Direct Investment: Long-Term Challenges Asian Development Bank Institute*. www.adbi.org
- Khan, M. A. (2024). Understanding the Impact of Artificial Intelligence (AI) on Traditional Businesses in Indonesia. *Journal of Management Studies and Development*, 3(02), 146–158. <https://doi.org/10.56741/jmsd.v3i02.584>
- Khetran, M. S. B., & Khalid, M. H. (2019). The China-Pakistan Economic Corridor: Gateway to Central Asia. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 5(3), 455–469. <https://doi.org/10.1142/S2377740019500179>
- Krapohl, S., & Vasileva-Dienes, A. (2020). The region that isn't: China, Russia and the failure of regional integration in Central Asia. *Asia Europe Journal*, 18(3), 347–366. <https://doi.org/10.1007/s10308-019-00548-0>

- Küçükcan, T., & Küçükkeleş, M. (2008a). *European Perceptions of Turkish Foreign Policy Policy Report SETA SETA EUROPEAN PERCEPTIONS OF TURKISH FOREIGN POLICY*.
<http://ssrn.com/abstract=2498614>Electroniccopyavailableat:<https://ssrn.com/abstract=2498614>Electroniccopyavailableat:<http://ssrn.com/abstract=2498614>www.setav.org|info@setav.orgElectroniccopyavailableat:<https://ssrn.com/abstract=2498614>
- Küçükcan, T., & Küçükkeleş, M. (2008b). *European Perceptions of Turkish Foreign Policy Policy Report SETA SETA EUROPEAN PERCEPTIONS OF TURKISH FOREIGN POLICY*.
<http://ssrn.com/abstract=2498614>Electroniccopyavailableat:<https://ssrn.com/abstract=2498614>Electroniccopyavailableat:<http://ssrn.com/abstract=2498614>www.setav.org|info@setav.orgElectroniccopyavailableat:<https://ssrn.com/abstract=2498614>
- Kuik, C.-C., & Lai, Y. M. (2023). Deference and defiance in Malaysia's China policy: determinants of a dualistic diplomacy. *International Journal of Asian Studies*, 1–20. <https://doi.org/10.1017/s1479591423000104>
- Leung, S. E. (2010). Vietnam: An economic survey. *Asian-Pacific Economic Literature*, 24(2), 83–103. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8411.2010.01261.x>
- Linh, N. T. C. (2020). Corporate social responsibility (CSR) and consumer-company identification (CCI) in the Vietnamese spice industry: Evidence from a project-based organisation. *European Journal of Sustainable Development*, 9(3), 565–580. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n3p565>
- Llewelyn, J. D. (2017). Preventive diplomacy and the role of civil maritime security cooperation in Southeast Asia. *Strategic Analysis*, 41(1), 49–60. <https://doi.org/10.1080/09700161.2016.1249178>
- Mankova, L. I. (2015). Political factors in the process of European integration of Turkey. *Journal of Sustainable Development*, 8(7), 55–60. <https://doi.org/10.5539/jsd.v8n7p55>
- Manurung, H. (2019). *INDONESIA'S FOREIGN POLICY IN THE INDO-PACIFIC REGION*. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.33564.44160>
- Mardiyana, M., Tinggi, S., Hukum, I., Andiga, D., Adrial, I., Parida, H., Teknologi, I., Bisnis, D., Dahlan, A., & Hidayat, I. T. (2022). A SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats) Analysis as a Strategy to Enhance Competitiveness M. Ihsan Syahril Sidiq. *International Journal of Management Science and Application*, 1. <https://doi.org/10.58291/ijmsa.v1n1.8>

- Minasari, A., Murakabhi, E. C., Idham, R. D., & Wiryawan, R. D. (2024). Hubungan Bilateral: Pengaruh Bantuan Kemanusiaan Indonesia Pada Gempa Turki 2023. *Jurnal Penelitian dan Pendidikan IPS (JPPI)*, 1–9. <https://doi.org/10.21067/jppi.v18i1.9822>
- Missbach, A., & Stange, G. (2021). Muslim solidarity and the lack of effective protection for Rohingya refugees in Southeast Asia. *Social Sciences*, 10(5). <https://doi.org/10.3390/socsci10050166>
- Müftüler-Baç, M. (2021). *External Differentiated Integration: The Modalities of Turkey's Opting into the European Union*.
- Muhyiddin, M. (2019). Future Challenges to Indonesia's Vision 2045. *Jurnal Perencanaan Pembangunan: The Indonesian Journal of Development Planning*, 3(1). <https://doi.org/10.36574/jpp.v3i1.63>
- Mutiara Hasana Putri. (2023). *Analisis Kepentingan Indonesia dalam Perundingan IndonesiaTurkey Comprehensive Economic Partnership Agreement (IT-CEPA)*.
- Najeri, M., Syahrin, A., Muhammadiyah, U., & Timur, K. (2018). Kebijakan Poros Maritim Jokowi dan Sinergitas Strategi Ekonomi dan Keamanan Laut Indonesia. In *Indonesian Perspective* (Vol. 3, Issue 1).
- Niculescu, A. (2012). Competing Variables in Turkey's Multi-Vector Foreign Policy. In *ROMANIAN JOURNAL OF EUROPEAN AFFAIRS* (Vol. 12, Issue 3). <http://ssrn.com/abstract=2142368>
- Niemiec, J. (2020). Regaining the influence: Turkish cooperation initiatives in the Balkans. *Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska, Sectio M – Balcaniensis et Carpathiensis*, 5, 41. <https://doi.org/10.17951/bc.2020.5.41-63>
- Noor, N. M., & Leong, C. H. (2013). Multiculturalism in Malaysia and Singapore: Contesting models. *International Journal of Intercultural Relations*, 37(6), 714–726. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2013.09.009>
- Nurkholis, Nuryadin, D., Syaifudin, N., Handika, R., Setyobudi, R. H., & Udjianto, D. W. (2016). The Economics of the Marine Sector in Indonesia. *Aquatic Procedia*, 7, 181–186. <https://doi.org/10.1016/j.aqpro.2016.07.025>
- Nursyamsi, A., Moeis, A. O., & Komarudin. (2018). Effect of Policy Analysis on Indonesia's Maritime Cluster Development Using System Dynamics Modelling. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 127(1). <https://doi.org/10.1088/1755-1315/127/1/012019>
- Oğuz Diriöz, A. (2008). *Overview of Relations between Turkey and the Gulf Cooperation Council (GCC)*. http://www.opec.org/opec_web/en/about_

- Oğuzlu, T. (2013). Testing the Strength of the Turkish-American Strategic Relationship through NATO: Convergence or Divergence within the Alliance? *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 15(2), 207–222. <https://doi.org/10.1080/19448953.2013.775759>
- Öniş, Z. (2019). Turkey under the challenge of state capitalism: the political economy of the late AKP era. *Journal of Southeast European and Black Sea*, 19(2), 201–225. <https://doi.org/10.1080/14683857.2019.1594856>
- Osman, D., Aras, N., & Üniversitesi, F. (2024). *EKONOMİK NEDEN VE SONUÇLARI BAKIMINDAN HAZAR'IN GÜVENLİK SORUNU THE CASPIAN SEA SECURITY PROBLEM IN TERMS OF ECONOMIC CAUSES AND CONSEQUENCES*. www.osmannuriaras.com
- Özerim, M. G. (2018). Stretching, opening or sealing the borders: Turkish foreign policy conceptions and their impact on migration, asylum and visa policies. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 20(2), 165–182. <https://doi.org/10.1080/19448953.2018.1379751>
- Papatheologou, V. (2019). The Impact of the Belt and Road Initiative in South and Southeast Asia. *The Asian Institute of Research Journal of Social and Political Sciences*, 2(4), 899–905. <https://doi.org/10.31014/aior.1991.02.04.128>
- Park, C. Y. (2024). ASEAN Economic Integration: Addressing Challenges and Embracing Opportunities. In *Asian Economic Policy Review* (Vol. 19, Issue 2, pp. 172–193). John Wiley and Sons Inc. <https://doi.org/10.1111/aepr.12462>
- Pasha, A. S. T., & Paksi, A. K. (2022). THE IMPACT OF SOUTH KOREA'S NEW SOUTHERN POLICY ON INDONESIA: ECONOMY AND DEFENSE SECTORS. *DIALEKTIKA: Jurnal Ekonomi Dan Ilmu Sosial*, 7(2), 140–150. <https://doi.org/10.36636/dialektika.v7i2.747>
- Permatasari, Y. (2020). Building Indonesia through the ASEAN Economic Community. *Journal of ASEAN Studies*, 8(1), 81–93. <https://doi.org/10.21512/jas.v8i1.6040>
- Poespita Ernawati, D. (2018). Considerations Affecting Indonesia's Economic Growth: Analysis of the 2009-2018 Period. In *ENDLESS: Journal of Futures Studies* (Vol. 1, Issue 2). <http://internationaljournal.net/index.php/endless92>
- Purwono, R., Sugiharti, L., Handoyo, R. D., & Esquivias, M. A. (2022). Trade Liberalisation and Comparative Advantage: Evidence from Indonesia and Asian Trade Partners. *Economies*, 10(4). <https://doi.org/10.3390/economies10040080>
- Raihani. (2022). Indonesia. Preparing Indonesian youth: A review of educational research. Edited by Anne Suryani, Isabella Tirtowaluyo and Hasriadi Masalam. Leiden: Brill, 2020. Pp. Xiv + 243. Figures, Tables, Index. *Journal of Southeast Asian Studies*, 53(3), 606–608. <https://doi.org/10.1017/s0022463422000601>

- Ramadhan, I., Syah, R. A., & Mahmud, Z. K. (2022). INDONESIA'S ECONOMIC DIPLOMACY IN THE CONTEXT OF THE EU'S PALM OIL EMBARGO: REACHING OUT TO TURKEY AS AN ALTERNATIVE MARKET. *Janus.Net*, 13(2), 316–336. <https://doi.org/10.26619/1647-7251.13.2.13>
- Ratnapuri, C. I., & Inayati, Dr. T. (2019). Technology Gaps among Southeast Asia Countries from the Perspective of Technology Achievement Index. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*, 8(4), 500–505. <https://doi.org/10.35940/ijrte.D6916.118419>
- Riwansyah, A. U. (2021). *TURKEY-ASEAN ECONOMIC RELATIONS IN THE AKP ERA: THE ANALYSIS OF THE ROLE OF THE ASEAN NEW Initiative*. <https://www.researchgate.net/publication/371290285>
- Rogerson, A., & Stacey, S. (2018). Successful ageing in Singapore. In *Geriatrics (Switzerland)* (Vol. 3, Issue 4). MDPI Multidisciplinary Digital Publishing Institute. <https://doi.org/10.3390/geriatrics3040081>
- Rohman, S., & Napang, M. (2022). POLITICAL-ECONOMIC CHINA IN SOUTHEAST ASIA AND ITS IMPACT ON THE INDONESIAN ECONOMY. *Media Ekonomi*, 30(1), 118–131. <https://doi.org/10.25105/me.v30i1.9861>
- Romyen, A., Liu, J., Sriboonchitta, S., Cherdchom, P., & Prommee, P. (2019). Assessing regional economic performance in the Southern Thailand special economic zone using a Vine-COPAR model. *Economies*, 7(2). <https://doi.org/10.3390/economies7020030>
- Sambuaga, J., & Ningsih, E. A. (2024). SWOT Analysis of Indonesia's Trade in Services in the Face of the ASEAN Trade in Services Agreement (ATISA). *Buletin Ilmiah Litbang Perdagangan*, 18(2), 117–140. <https://doi.org/10.55981/bilp.2024.7084>
- Sattar, Y., Koma, A., & Plaipon, M. (2023). *Opportunities and Challenges for Thailand-Türkiye Relations*.
- Senderov, S. M., Yusifbeyli, N. A., Rabchuk, V. I., Huseynov, A. M., Nasibov, V. K., Guliyev, G. B., Vorobev, S. V., & Smirnova, E. M. (2018). Modern problems of energy security of the Caspian regions of Russia and Azerbaijan. *E3S Web of Conferences*, 69. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/20186901014>
- Şener, B. (2019). The main structural factors that make the Balkans important for Turkish foreign policy are. *Codrul Cosminului*, 25(2), 369–388. <https://doi.org/10.4316/CC.2019.02.007>
- Sijabat, R. (2023). The Association between Foreign Investment and Gross Domestic Product in Ten ASEAN Countries. *Economies*, 11(7). <https://doi.org/10.3390/economies11070188>
- Solehudin, R. H. (2024). Indonesia's Geostrategic Position in Global and Regional Politics:

- Government Preparations. *Revenue Journal: Management and Entrepreneurship*, 1(2), 81–89. <https://doi.org/10.61650/rjme.v2i1.434>
- Song, G. (2019). China's economic strategy in Asia. *Asian Education and Development Studies*, 8(1), 2–13. <https://doi.org/10.1108/AEDS-08-2017-0083>
- Sophat, M. P. (2016). *Testimonial channels in economic impacts of Cambodia: The structural Path Analysis model*. <https://ssrn.com/abstract=3119046> Electronic copy available at: <https://ssrn.com/abstract=3119046>
- Stringer, K. (2004). Visa diplomacy. *International Journal of Phytoremediation*, 15(4), 655–682. <https://doi.org/10.1080/09592290490886775>
- Sulaiman, Patittingi, F., Saleng, A., & Lahe, K. (2021). Legal protection of marine resources and fisheries in the border area. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 860(1). <https://doi.org/10.1088/1755-1315/860/1/012087>
- Swift, C., Carbine, J. A., Carbine, R. P., Mecklenburg, C., Ochoa, M., Blomso, A., & Davis, J. (2020). Religious Spaces and Biodiversity in Contemporary Myanmar. *ASIANetwork Exchange: A Journal for Asian Studies in the Liberal Arts*, 27(1). <https://doi.org/10.16995/ane.314>
- Tahalele, M. P., Dhiaulhaq, A., Putra, R. A., Affandi, R. A., Arnakim, L. Y., & Mursitama, T. N. (2022). The Trajectory and Trend of International Political Economy in Southeast Asia. *Journal of ASEAN Studies*, 10(2), 181–206. <https://doi.org/10.21512/jas.v10i2.9184>
- Taherdoost, H., & Madanchian, M. (2021). Determination of Business Strategies Using SWOT Analysis; Planning and Managing the Organisational Resources to Enhance Growth and Profitability. *Macro Management & Public Policies*, 3(1), 19–22. <https://doi.org/10.30564/mmpp.v3i1.2748>
- Tang, Q., & Li, M. (2021). Analysis of Cambodia's macroeconomic development. *E3S Web of Conferences*, 235. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202123501015>
- Tobing, F. B. L., & Nurwijoyo, A. (2021). Turkish Islam-Nationalism Under AKP: A New Model for the Muslim World? *Global: Jurnal Politik Internasional*, 22(2), 268. <https://doi.org/10.7454/global.v22i2.532>
- Trà, P. T., Đào, H. A., & Nguyễn, T. T. (2020). Improving Export Forwarding by Sea in Vietnam: Analyse Influencing Factors. *The International Journal of Business & Management*, 8(3). <https://doi.org/10.24940/theijbm/2020/v8/i3/bm2003-043>
- Troulis, M. (2019). Turkey's Hegemonic Legacies and EU Accession Bid. *Budapest International Research and Critics Institute (BIRCI-Journal) : Humanities and Social Sciences*, 2(4), 590–598. <https://doi.org/10.33258/birci.v2i4.642>

- Trung Nghia, P. (2020). *Assessing the Impact of Several Regional Securities Markets on Vietnam's Stock Market by Using Digital Statistical Technology*.
- Vardarlier, P., & Cakir, A. R. (2015). A Study on Sustainable Innovation Profile of Turkey. In *Vardarlier & Cakir, International Journal of Research in Business and Social Science* (Vol. 4, Issue 4). www.ssbfn.net/ojs
- Villareal, H. C., Vigonte, F. G., & Blvd, A. (2024). *UNRAVELING ECONOMIC CHALLENGES: AN IN-DEPTH ANALYSIS OF ISSUES FACING THE PHILIPPINE ECONOMY*. <https://ssrn.com/abstract=4728697>
- Vo Huyen Dung, N. (2020). OPPORTUNITIES AND CHALLENGES OF ASEAN IN THE UNITED STATES' FREE AND OPEN INDO-PACIFIC STRATEGY. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 8(1), 659–665. <https://doi.org/10.18510/hssr.2020.8179>
- Wahidin, D., Khairunnisa, W., & Wulandari, R. A. (2022). *Do Inflation, Exchange Rate, Interest Rates, Tourist Visits, Government Spending and Investment Affect Indonesia's Economic Growth?*
- Wheeler, A. T. (2011). Ankara to Africa: Turkey's outreach since 2005. *South African Journal of International Affairs*, 18(1), 43–62. <https://doi.org/10.1080/10220461.2011.564426>
- Wicaksana, I. G. W., & Karim, M. F. (2022). Approaches to Indonesia's Foreign Policy: Area Studies, FPA Theory, and Global IR. *Journal of ASEAN Studies*, 10(2), 161–180. <https://doi.org/10.21512/jas.v10i2.9059>
- Widiastuti, T., Rusydiana, A. S., Robani, A., Insani, T. D., & Muryani. (2020). OBSTACLES AND STRATEGIES IN DEVELOPING HALAL INDUSTRY: EVIDENCE FROM INDONESIA. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 8(4), 398–406. <https://doi.org/10.18510/hssr.2020.8439>
- Wijaya, H. (2020). AKTUALISASI KEBIJAKAN CHINA ONE BELT AND ONE ROAD DI INDONESIA MELALUI PEMBANGUNAN KERETA CEPAT JAKARTA-BANDUNG. *Jurnal Dinamika Global*, 5(1).
- Wong, J. S. (2023). *What role has in-betweenness played in Turkey and Indonesia's bilateral relations with the EU and Japan, respectively, since the 2000s?* <https://gem-diamond.eu/>
- Yeoh, E. K. K., Chang, L., & Zhang, Y. (2018). China–Malaysia Trade, Investment, and Cooperation in the Context of China–ASEAN Integration and the 21st Century Maritime Silk Road Construction. *Chinese Economy*, 51(4), 298–317. <https://doi.org/10.1080/10971475.2018.1457318>
- Yeşiltaş, M., & Pirinççi, F. (2021). Turkey's Strategic Conduct under the Changing International System. *Insight Turkey*, 23(Fall 2021), 119–146. <https://doi.org/10.25253/99.2021234.8>

- Yilmaz, N. (2024). Asia Anew Initiative: Main Aspects of Türkiye's Asia Opening. In *Insight Turkey* (Vol. 26, Issue 1, pp. 11–21). SETA Foundation. <https://doi.org/10.25253/99.2024261.1>
- Yohanna, S., Siahaan, E., & Risman, H. (2020). STRENGTHENING ASEAN CENTRALITY WITHIN THE INDO-PACIFIC REGION. *PEOPLE International Journal of Social Sciences*, 6, 254–266. <https://doi.org/10.20319/pijss.2020.61.254266>
- Yoon, H. (2019). *TURKISH FOREIGN POLICY AND STRATEGIC PARTNERSHIP IN ASIAPACIFIC*.
- Yudhistira, A., Widodo, W., Suwarno, P., & Aris, T. (2022). Strategic Leadership in Indonesia's Commitment to Building a Blue Economy-Based Marine Economy. *Jurnal Pamator : Jurnal Ilmiah Universitas Trunojoyo*, 15(2), 211–217. <https://doi.org/10.21107/pamator.v15i2.15508>
- Yükselen, H. (2023). The 'Century of Türkiye' as a Strategic Discourse. *Insight Turkey*, 25(3), 97–115. <https://doi.org/10.25253/99.2023253.7>
- Zhang, J. (2023). Rebuilding strategic autonomy: ASEAN's response to US–China strategic competition. *China International Strategy Review*, 5(1), 73–89. <https://doi.org/10.1007/s42533-023-00128-3>
- Zhukov, S., & Reznikova, O. (2012). *Central Asia and Azerbaijan Long-Term Energy Strategies*.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Ponlawat Panngam

EĞİTİM

Eylül 2022 – Haziran 2025: Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı

Uluslararası İlişkiler, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.

Ekim 2023 - Haziran 2024: Erasmus+ Değişim Programı

Uluslararası İlişkiler, Siyaset Bilimi ve Güvenlik Çalışmaları Fakültesi, Nicolaus Copernicus Üniversitesi, Torun, Polonya.

Ağustos 2016 - Mayıs 2020: Siyaset Bilimi Lisansı

Uluslararası İlişkiler, Siyaset Bilimi Fakültesi, Songkhla Prensi Üniversitesi, Pattani, Tayland

İŞ DENEYİMİ

Şubat 2021: Sivil Toplum Görevlisi, Teknik İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (ACTED), Patani, Tayland

İş masası: Gençlerin çeşitli görevleri bağımsız olarak yönetmelerini sağlamak ve onlara ilham vermek, hem mesleki hem de yaşam dengesi hedeflerine ulaşma becerilerini geliştirmek için bir Girişim tasarlamak.

Temmuz - Eylül 2020: Yatalak Hastalar İçin Halk Sağlığı Görevlisi, Hat Yai Belediye Halk Sağlığı Merkezi, Songkhla, Tayland.

İş masası: Kişisel hijyene yardımcı olmak, fizik tedavi uygulamak ve kapsamlı bakım ve refahı sağlamak için duygusal destek sunmak.

EK-14. Tez Hazırlama Kontrol Listesi

	Evet	Hayır
1. Tez, “Tez Yazım Kılavuzu”na uygun olarak yazıldı.	☐	☐
2. Dış kapak ve iç kapak sayfası eklerde belirtilen şekilde düzenlenerek teze eklendi.	☐	☐
3. Ön sayfalar i, ii, iii şeklinde Romen rakamları ile numaralandırıldı.	☐	☐
4. Dizinler, “Tez Yazım Kılavuzu”na göre sıralandı ve metin içindeki yerleşime göre sayfa numaraları verildi.	☐	☐
5. Özet ve Abstract hazırlanarak teze eklendi.	☐	☐
6. Onay sayfası “Tez Yazım Kılavuzu”na uygun olarak hazırlandı, imzalatıldı ve teze eklendi.	☐	☐
7. Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi sayfası imzalanarak teze eklendi.	☐	☐
8. Etik Kurul belgesi alındıysa belge teze eklendi. Eğer tezde Etik Kurul İzni gerekmiyorsa iznin gerekmediğine dair beyan imzalanarak teze eklendi.	☐ ☐	☐ ☐
9. Üretken yapay zekâ kullanım beyanı imzalanarak teze eklendi.	☐	☐
10. Simgeler, kısaltmalar, tablolar, şekiller ve görsellerin tamamı kontrol edilerek ilgili dizinde gösterildi.	☐	☐
11. Ana metinde harf karakteri, harf büyüklüğü ve satır aralıkları “Tez Yazım Kılavuzu”na uygun olacak şekilde düzenlendi.	☐	☐

12. Görseller, şekiller, tablolar ve denklemler metin içine “Tez Yazım Kılavuzu”na uygun şekilde yerleştirildi.	☐	☐
13. Kaynakça “Tez Yazım Kılavuzu”na göre düzenlendi.	☐	☐
14. Kaynakların tamamına tez içerisinde atıfta bulunularak “Kaynakça” bölümünde yer verildi.	☐	☐
15. Araştırmanın yapıldığı kurumlardan izin alınması gereken durumlarda alınan izin yazıları, formlar, sertifikalar teze eklendi.	☐	☐
16. Ekler “Tez Yazım Kılavuzu”nda belirtildiği şekilde sunuldu.	☐	☐
17. İlgili ana sanat dallarında sergi, konser, gösterim vb. sunumları hazırlandı.	☐	☐
18. Doktora/sanatta yeterlik programlarından mezuniyet için gerekli olan yayına ait bilgiler Enstitüye teslim edildi.	☐	☐

“.....” başlıklı tez, yukarıdaki listede yer alan konular açısından tarafımızca kontrol edilmiş ve gerekleri yerine getirilmiştir.

10/09/2025

.....

.....

.....

(Ponlawat Panngam)

.....

(Prof. Dr. Bülent AÇMA)